

фото з сайту www.

Сьогодні в номері:

**Привілей
Фастова**

стор. 5—6

**Тарасова
церква**

стор. 8—9

**Мову
через
суд**

стор. 10

КІНЕЦЬ ЕПОХИ

Юридичні наслідки постанови ЦВК від 10 січня, де йшлося про остаточні результати переголосування другого туру виборів 26 грудня й оголошення переможцем Віктора Ющенка, представники экс-прем'єра призупинили клопотанням до Верховного Суду, яке Верховний Суд задовольнив 11 січня. У наступні дні (маючи на подання скарги сім днів) «нові опозиціонери» в особах Нестора Шуфрича й Тараса Чорновола підсилювали напругу в суспільстві відтягуванням подання скарги у Верховний Суд та низкою прес-конференцій. Про зміст багатотомної скарги й факти «масових порушень» 26 грудня — жодного слова, натомість заяви про «кардинально нові й переломні докази», про викриття транзитного сервера в штабі Ющенка й море оптимізму. Паралельно східні «губернатори», перейменовані в голів облрад, разом із Партією регіонів і «прогресистами» Наталії Вітренко, організовують мітинги й наметові містечка на площах різних міст, але з одним ім'ям — Леніна... Лише під кінець п'ятниці 14 січня представники Януковича подають до Верховного Суду скаргу, вимагаючи скасувати постанову ЦВК про перемогу Ющенка й призначити нові вибори, адже «через масові порушення неможливо встановити результати волевиявлення громадян». 621 том документів і близько 240 відеокaset (останній суд відмовився розглядати) знову продемонстрували завдання відтягувати прихід нової влади. Так, багато «нових» скарг були абсолютно ідентичними попереднім, вже відхиленим Верховним Судом, або ж просто перефразованими. Попри це, Нестор Шуфрич із глибоким зачудуванням і елегантністю оповідає журналістам про оптимізм народних прикмет: коли несли документи, йшов дощ, а потім перейшли їм дорогу люди з бідонами, наповненими водою... Не дивиною стало й те, що перший день розгляду судом скарги, тобто 17 січня, пройшов у вислуховуванні різних клопотань і уточнень представників Януковича з елементами фарсу й шоу. До участі в судовому процесі «ображена» сторона залучила 17 осіб, і серед них — 3 швейцарські адво-

ОСТАННІ ДНІ СТАРОЇ ВЛАДИ

Стає очевидним, що команда Віктора Януковича прагне максимально відтягнути інавгурацію нового Президента. Водночас у державних структурах усіх рівнів відбуваються процеси, які інакше як «зачистка слідів усіх злочинів» не називають. Говорять, що з держбюджету та з багатьох державних структур величезні суми й навіть майно спішно переводять на рахунки офшорних структур чи приватних підприємств, наближених до старої влади...

кати (як відомо, американські юристи відмовилися захищати інтереси Януковича). Стосовно самих клопотань (близько 20), то судді задовольнили тільки одне — про залучення в якості свідків членів ЦВК Донченка й Райковського (нагадаємо, що вони обидва — представники фракції комуністів і були єдиними, хто, по суті, любивав у ЦВК заяви представників Януковича). Але головними акторами в суді були Наталя Вітренко та Володимир Марченко, котрі виключно висловлювали своє обурення діями суддів і представників Ющенка. Урешті, суддя А. Ярема попросив «прогресивних» осіб вийти. Попри це, протягом 17 і 18 січня сторона Януковича намагалася домогтися прямої участі пані Вітренко в процесі — спочатку як зацікавленої особи, потім — як свідка, однак — безрезультатно.

Тільки 18 січня Верховний Суд розпочав розгляд скарги представників Януковича по суті, незважаючи на чергову спробу заявників затягнути час у процедурних питаннях. Після того, як пан Шуфрич одержав попередження (і відразу почав агресивно вимагати пояснення «за що?»), судді таки перейшли до розгляду справи, хоча одержали заяву оскаржувачів із вимогою «відводу» суддів Лілії Григор'євої, Анатолія Яреми і навіть усієї судової палати з цивільних справ.

Сьогодні важко прогнозувати, коли Верховний Суд прийме рішення щодо скарги представників Януковича, але є підстави вважати, що це буде до 21 січня, тобто до останнього дня закінчення і без того пролонгованої сесії Верховної Ради. Проте, що рішення буде позитивним для Віктора Ющенка, схоже, не сумнівається майже ніхто. Позитивним фактом уже є те, що Верховний Суд 18 січня задовольнив клопотання представників Ющенка й дозволив після 19 січня опублікувати результати виборів у ЗМІ органів влади, тобто Ющенко може бути інавгурований уже 21 січня. Інавгурація, як обіцяють, відбуватиметься у Національному палаці «Україна», а також, символічно, на Майдані Незалежності, біля якого, певно, ще стоятиме частина наметового містечка, незважаючи на розпорядження Віктора Ющенка від 14 січня про його демонтацію. Очевидно, неформальним лідером наметового містечка та багатьох молодіжних організацій, котрі брали авангардну участь в акціях громадянського спротиву їй, по суті, почали Помаранчеву революцію, стала Юлія Тимошенко, котра, як ніхто з оточення Ющенка, прагне максимально оновити й «очистити» нову владу.

Закінчення на с. 2

Центральне правління ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка розпочинає цикл просвітнянських масових заходів 2005 року і запрошує киян та гостей столиці долучатися до них. Найближчими днями відбудуться:

20 січня о 18-й годині в концертному залі Палацу мистецтв «Український дім» (вул. Хрещатик, 2) розпочнеться літературно-мистецький вечір «Різдвяні віншування». Останній день, коли звучать колядки й щедрівки, — долучайтесь!

21 січня о 18-й годині в Будинку вчителя (вул. Володимирська, 57) відбудеться літературно-мистецький вечір до Дня Соборності України.

29 січня — день пам'яті Героїв Крут, присвячений 87-й річниці подвигу української молоді:

12.00—12.30 — скорботний хід від метро «Арсенальна» до Аскольдової могили;

12.30—14.00 — панахида, мітинг та віддання військових почесей юним героям;

16.00—17.30 — вечір пам'яті в Центральному будинку офіцерів Збройних Сил України (вул. Грушевського, 30/1).

Секретаріат ВУТ «Просвіта»

ПАМ'ЯТІ МАТЕРІ

Танула, сивіла, горбилася моя старенька няня поступово. І висохла до своїх 85 років — самі кісточки. Забувала, що було півгодини тому, але дитинство пригадувала з такими подробицями, аж не вірилося, що з віком можна відтворити так чітко і ясно.

— Згадай що-небудь зі свого дитинства, — кажу мамі, знаючи наперед, що це їй приємно.

— Ось скоро піду від вас. Уже в сні приходить мати і кличе до себе. А це — кінець...

— Не говори дурниць. Тобі наворожили жити довго...

— А мої роки хіба малі? А пам'ятаю багато, навіть вісімнадцятий рік, хоча мала всього лише п'ять. Нічого не розуміла, що творилося, а ніби зараз усе бачу. На день тричі могла мінятися влада: якісь зелені, червоні чи білі... То тепер я вже знаю, що до чого.

Одного разу в село влетів загін червоних, постріляли трохи для годиться вгору, бо й стріляти ні в кого було. Їхній командир чомусь став на постій у нашій хаті. А надвечір звернувся до батька, Ліварія: “У нас є кобила жеребна із царських конюшень. Відгуляла з жеребцем арабської крові. Якщо народиться жеребчик і буде схожим на батька, то ти ж бачиш, яка красуня у яблукх його мати. Нам теж важко з нею розлучитися, але їй скоро родити, і жаль гробити таку кобилицю. А за неї дай нам свиню побільшу — на харчі”.

Селянину такий обмін був на руку, бо кінь — то транспорт, робітник, годувальник і найкращий товариш. А тут — ще й з приплодом... Мама Анастасія (твоя бабуся) годувала свиней сама. Догодовувала до того, що вони ходити не могли. Ото найбільшого кабана червоноармійці прямо в сажу й застрелили. Потім обсмажили під хатою, ледве її не спалили...

Через деякий час кобила Люська привела жеребчика. Весь чорний, як жук, біла зірочка на лобі, ніби хто намалював. А на точені ніжки неначе хтось одяг білі шкарпетки. Тендітне, струнке, пустотливе — улюблене дитятко в сім'ї. Мама Настунька годувала, купала, чесала й заплітала в гриву Ваські стрічки. Весь

ОТАКЕ ЖИТТЯ

Це було на зіткненні двох половин двадцятого століття. Тоді жebraки часто ходили по хатах. Це був найрізніший люд, на кожнім щось одягоподібне, а в холодний час і взувачка не до описання. На мотузку через плече висіла торба, у кожного свого розміру і форми, без примітних кольорів. Однак ці люди ніколи не викликали цікавості: при зустрічі хотілося понурити голову та безуважно пройти.

У селі тоді, та й тепер, роль захожої людини малопріємна, а надто — жebraка. На це були причини: ніхто із жителів не відав, кого несе із незвістей доріг і на які вчинки хто здатний. Хоч то були особи переважно занепащених доль, але траплялись і такі, хто не хотів трудити рук.

Жebraли по-різному. Хтось, ступивши на поріг, заводив жалібної пісні, хтось казав слова релігійного змісту, інший без передмов благанно просив грошей або їстава. А були й такі, що, увійшовши в хату, оглядали речі та дрібне начиння. Через таких прохачів і інших запідозрювали в недоброму.

Хоча по селах люди мешкали убого та годувалися погано, але майже всі давали відвідувачам: хто шматок коржа, хто кілька картоплин чи щось похватне під рукою. З прохачів ніхто не гребував ні дарами, ні почастунком. Та були й такі хазяї, що перед самим носом гостя спритно засували двері або твердили, що в них немає чого дати, інші ж раяли взятися до роботи.

ВІД РЕДАКЦІЇ. *На адресу “Слова Просвіти” надходить багато листів із розповідями про наше минуле. Події, які відбувалися п'ятдесят, сімдесят років тому, приховують коріння теперішніх бід і негараздів, що не може не турбувати наших читачів. Своїми оповіданнями вони проводять паралелі між минулим і сучасним, примушують замислитися й робити певні висновки.*

фото Т. Карпінської

ДОЛЯ ЇЇ ПОКОЛІННЯ

час із стригунцем розмовляла, пестила, ніби з лялькою бавилася. Він розумів її з півслова. Батька, коли підріс, до себе не підпускав...

Коли Васька змужнів, до нього господарі почали водити кобил, навіть із Тирасполя, Кишинєва, для поліпшення породи візних коней. Це нині “мерседеси”, “форди”, “лади” катають господарів, а тоді в селі найбільше цінувався добрий кінь. Отже, гроші на харчі Васька заробляв сам, ще й господарям дещо лишалося. Одного разу до батька звернувся кум Максим:

— Куме Ліварію, дай Ваську відвезти твого хрещеника до церкви вінчатися.

— Ти ж знаєш, Максиме, що я цього зробити не можу. Звертайся до Настуньки. Як запряже, хай поїдуть молоді вінчатися. Ти ж знаєш, що його ще не запрягали. Краще не ризикувати молодими...

— Шкодуєш своєму похреснику жеребця до церкви? — образився кум.

— Я тобі сказав, що — ні, але звертайся до куми, — і відійшов,

теж ображений несправедливим звинуваченням.

Не знаю, як мати вмовила Ваську, але запрягла в “бедку”. Десь через годину до двору підлетів розлючений жеребець лише з двома голоблями й почав бити у хвіртку передніми ногами. Нареченого й наречену він загубив ще по дорозі до церкви. Відтоді більше ніхто не просив його на виїзд.

У 1929 році в нашому селі почали примусово створювати колгоспи. І довелося віддати Ваську. Мати плакала, журився батько, а ми, троє дітей, голосили, як за покійником...

Ти ж знаєш, наше село Чорна було великим, можимим. Через навколишні величезні чорні ліси, які тоді переходили в Кодри, певно, й отримало назву Чорна. На все село було чотири бідняки — з таким чорноземом!.. Земля у них лежала перелогом і поросла бур'янами, лише дітей мали багато. Коли прийшла радянська влада, двоє стали головами сільрад, а двоє, згодом, — головами колгоспів. Отаким ледащогам було довірено зібрати людей для колективного господарювання.

За наказом голови колгоспу нашого Ваську вихолостили й примусили возити воду колгоспникам. Іду бувало, назустріч понівеченій тварині, а він підніме опущену голову, погляне — і сльози в очах. Жалісно заірже... Хіба міг кінь зрозуміти більшовицьку політику?..

На нашу голову ще й голод готувався зарані, бо в 1932 році ходили по хатах холуї-активісти й шукали, чи не сховане де збіжжя. Зайшли й у нашу хату. Я лежала вагітна. Десь через місяць мала родити Марійку. Замість пір'я у наволочці була пшениця. Хотіли перевірити і її, та жінки заступилися. Але ота наволочка з пшеницею не вберегла від смерті

мої доньки. Вона померла, коли була влітку у голодному селі. Вилкові ще знайшлися дошки на труну, а інших припорпали, як собак. Нищилося величезне й гарне українське село...

Коли бачу, що діється нині в Україні, розумію: правлять нею нашадки й послідовники колишніх Васьчиних голів колгоспів...

Дуже мене мати просила, щоб не балотувався у мери міста, бо за правду ж уб'ють.

Мером мене не обрали, бо не було грошей, а матір утратив. Земля тобі пером, мамо, царство небесне! Каторжною працею ти заробила його. Пам'ятала розруху чужої революції, голодувала у двадцятих, утратила батьків і доньку в 1933-му. Тягла непосильну колгоспну лямку, пережила війну, потім знову голодувала в 1946—1947 роках, уже на Дніпропетровщині. І померла напівситою при розрусі. Така Доля всього її покоління.

Над усе в житті мама цінувала дітей, хліб і мир...

Борис ДРАЙМ-ВОЗНЯК,
член райради “Просвіти”,
м. Ананіїв Одеської обл.

•

РЕФЛЕКСІЯ

А ЧИ КОЖНОМУ?

Чи це судилося? Чи це дарунок долі — такий, здавалося, непримітний зовні, але дуже споріднений з усім, що було навколо? І хто йому скаже, чи це була його доля? А він, постоявши, подумавши, пороздивлявшись, пішов далі. Доля ж лишилася там. А щось незнайоме, непомітне для зору, пішло вслід за ним. І тепер воно звалося його долею, його новою долею.

...Осінь закрутила листям. Сонце майже і не гріло. Хмарами закутане, мов дитя у ковдру, — небо далі стояло над землею, над будинками, містами і лісами, спорожнілими полями й чагарниками... Дощ лив ще з ночі, тарабанячи по підвіконню.

— Дощ, — тихо почувлося з-під ковдри.

У кімнаті ще було темно, лише за вікном з'являлися проблиски світла. Було чути каркання ворон, яким уже не спалося спозарання. Серед темної квартири почувлися кроки. Було зрозуміло, що хтось швидко одягався. Далі двері відчинилися і з гуркотом зачинилися.

Він ішов пустими вуличками; усі ще спали; лише іноді де-не-де хтось мимо нього проходив.

Юнак усе йшов і йшов, не знаючи куди, — кудись би йти, аби далі від проблем, далі від життя, далі від світу. Він не знав, що його тягнуло, і куди саме, теж не знав. Просто була потреба втекти від буденності, забути своє ім'я, свої бажання, знайомих, рідних.

Вітер свистів, розгулював так, що й дерева голі позосталися; все листя на землі лежало: де лежало, а де вгору знімалося.

Що це за сила, що змушує людину встати вранці та без ніякої на те причини піти в невідомому напрямку без відчуття страху?

Він відчув, що щось усередині, щось таке сильне його тягнуло туди... Куди саме? Чи він знав? Що він міг знати у свої двадцять років? Знав, звідки діти беруться, знав, що світ не стоїть на трьох китах, але те, що він тримається ні на чому, для нього теж було дивним. Уранці — університет, опісля — гуртожиток, увечері — веселощі. А далі що? Що ж далі? Невже це і є життя? Невже це те, заради чого варто жити? А може, десь там, за отим будинком, чекає його справжнє життя? Але коли він не знає його на вигляд, то чи зуміє його впізнати? Як його зустріне.

З неба почав іти сніг, — такий білий, такий ніжний... Такий, такий неймовірний, наче це не сніг ішов, а щось від Бога, якась його звістка. Ні, це падала Божа любов, вона була кожному дана. А чи кожному?

• **Євдокія КАСЮК,**
м. Калущ Івано-Франківської обл.

ОБУРЕННЯ

КРИТИКУВАТИ — НЕ РОБИТИ

У грудні на радіо “Культура” прозвучала передача, у якій брав участь Василь Васильович Яременко. На превеликий жаль у мене не працював телефон, тому я не зміг адекватно відреагувати на “закиди” п. Яременка в передачі про “Просвіту” та про роль Бориса Грінченка. Що мене до глибини душі обурило, — це такі собі “критичні зауваження” на адресу мого майже земляка Павла Михайловича Мовчана, що, мовляв, теперішня “Просвіта” в ніяке порівняння не йде з “Просвітою” часів Б. Грінченка, — заполітизована, працює на “особи” під вибори. Де ж ті, мовляв, хати-читальні, скільки їх відкрила по селах України нинішня “Просвіта” і т. д.

Критикувати завжди легше, аніж щось робити, знаю про це з власного досвіду. Ось наш просвітянський осередок у с. Ходосіївка (4 особи). Вони — що, працюють за якісь матеріальні блага? Ні. Але 70 грн. на Тарасову церкву перерахували, у місцевій школі про голодомор розповідали, про історію нашого села, про нашу Ходосіївську сотню в Київському полку...

У виступі п. Яременка прозвучало, що треба йти до школи... Товариство “Просвіта” не “ячейка “КПСС”, а творча організація, де кожен працює в міру своїх сил і здібностей.

Я вважаю, що п. В. Яременко свою справу зробив: своїм виступом на радіо кинув тінь на діяльність нинішньої “Просвіти”.

Шановний пане Яременко, коли Ви патріот України, — долучайтесь, впрягайтесь у “ярмо” і нумо плуга “перти” разом. Але якщо — так собі, — то тоді: “Знай швець своє шевство, а в кравецтво не мішайся”.

• **Микола МОТОРНИЙ,**
с. Ходосіївка Київської обл.

ОРИГІНАЛ НЕПОВАЖНОГО ЧИНУ

Інтенсивність такого делікатного промислу була неоднакова: найбільше ходило жebraків навесні й під осінь.

Настав благодатний час. Сонце рано розтопило й випарило вологу. Почався “літній” період весни, коли скидали важкий одяг і ходили босими. Коло стін і на узбіччях вулиць уже стриміла коротка зелень, на деревах набрякала чорна брость.

У ці дні в селі замаячила неординарна постать жebraка. Він був одягнений у щось темне і всепогодне. У руці, як личило, мав дебелий костур од собак. Молодий, із вольовим обличчям і пронизливим поглядом. У ньому не помічали якихось вад чи дрібного каліцтва. Прибулець заявив про себе голосно й оригінально, показавши самотутній “стиль” роботи.

Зайшовши на подвір'я чи відчинивши двері в хату, він гучно виголошував слова — відомі й незнані, чергуючи їх зі звуками, ненаявними в жодній фонетичі. Потім кульмінував голосом, огненно електризував очима, різко уривав мову — і просив. Темпом і формою його вступна частина нагадувала лозунги на мітингах. Як і речники облуди, він обходив логіку та брутально тис на емоції. Від такої вистави малі діти плакали й ховалися під спідницю матері, а жінка злякано торопіла й давала гостю що завгодно, аби швидше йшов геть.

Про цього жebraка казали, що він “самошедший”, себто, божевільний, — у це слово вкладали чимало лиховісних значень. Для нас, хлопчаків, цей блукач таїв щось неохопне нашими знаннями й розумом, ми вчували в ньому небезпеку. Коли бачили його стрімке простування назустріч, заздалегідь звертали вбік, готові зробити пробіжку до безпечного місця. Правда, не чути було, щоб він когось ударив чи навіть погрожував, однак його боялися всі, крім чоловіків і дорослих хлопців. Хтось жартома назвав його Іваном Грозним.

...Лагідний вечір уходив у тишу ніч. Наблизилася додому. Це був відпочинковий час, коли і спати рано ще, і вже не видно працювати надворі. Ми вийшли на головну вулицю. Під тином на довгій лаві сиділи жінки й чоловіки, дехто з хлопців і дівчат, а з боків тулилася дівтора. Точилися розмови, жарти, десь дівочий голос притишено заводив пісню. Ми присіли на лівому фланзі навпочіпки й дослухалися, що говорять старші.

Уже затяглося допізна. Жінки й дядьки пішли додому. Зосталася молодь і дехто з хлопчаків. Ось іде дорогою якась людина. Не швидко й не повільно. Так, мовби тиняється без цілі. Поста-ть наближалася. Усі примов-

кли, вгомонилися навіть безтурботні жартуни. У людини, що надходила, відчувалося щось незвичне. І тут ми впізнали — Іван Грозний.

Один із хлопців, гарний і кременезий, на ім'я Степан, якого ми любили, бо інколи нас захищав, владним голосом озвався:

— А йди сюди!

Жебрак мовчки підійшов. Ми принишкли, були готові встати й піти, та дуже хотілося почути, що буде виголошувати прибулець. Він мовчав.

— Чого ти придурюєшся? — суворо запитав його Степан.

— Дак хто ж мені дасть, — протяг таким жалібним тоном жебрак, що аж торкнуло нас. У цих словах вчувався відчай нещасної людини.

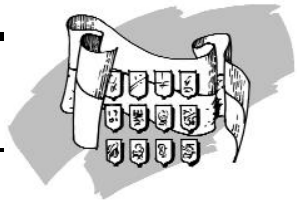
Степан запросив гостя сісти поруч. Той покійно сів. Між ними зав'язався діалог, нормальний і толковий. Нас ввічливо попросено йти додому.

Оце так Іван Грозний! Ми безмовно брели вузькою вулицею. Мене сповняло непросте почуття — подив, тиха радість і... розчарування. Десь бринів візерунок знайомої пісні. Пісня то обривалася, то знов виписувала кольорові лінії у просторі.

Після того пам'ятного вечора ми Івана Грозного не бачили.

• **Микола КЛОЧКО,**
м. Чернівів

•

Закінчення. Початок на с.

Канаді.

Дермань другої половини 40-х рр. — це кривава рана в серці України, історичної Волині. Енкаведистський терор скопив найкращий цвіт села. Одні загинули в УПА, інші — в концтаборах і тюрмах московсько-більшовицької імперії, ще інші, національно-свідомі, заповнили своїми тілами дерманські криниці, яких у підступний спосіб у своїх нічних звірячих вправах знищили беріївські кати під виглядом бійців УПА з тризубами на кашкетах. Найстрашніше те, що московсько-більшовицькі спецбойовики нищили українських патріотів, підпільників, оголошуючи їх сексотами. Тим самим збурювали, пригломшували родини. Щоб витравити у людей національну пам'ять, у 1946 році Дермань перейменували на "Устенське".

Такої Дермані не знав Самчук, та й у його уяві не постати в такому кривавому його цариця: палена, катана, розкуркулена, нищена фізично, духовно — смерть на смерті, насильство на насильстві.

Вперше прийшов я до Самчукової "цариці" 24 червня 1996 року, щоб доторкнутися душою і розумом до її минулого. Вразила краса навколишньої природи. Горбиста місцевість, білі хати в садах, велич монастирських будівель, місцеве кладовище-пантеон із давньої каплицею Св. Онуфрія, перенесеною сюди з гори Круча 1856 року. Мав я тоді багато зустрічей у монастирі з ігуменею Веронікою, вчительками школи, національно-свідомими патріотами з Руху.

Із того часу минуло сім років. Вересневого недільного дня вирушив я знову до Дермані в свою наукову подорож, щоб ще раз оглянути те, що залишилося від Самчукової "цариці", а найголовніше — зібрати дані на місці про Дерманську друкарню 1602—1605 рр.

Нічний потяг привіз мене до станції Здолбунів, а звідти, сказав би Улас Самчук, "рукою подати до Дермані". Насправді — не так. Після довгого чекання сідаю до буса, який їде до села через Верхів. Дорога в цей осінній сонячний день справді нагадує Самчукову: "Поля, одно за одним, відкриваються, мов сторінки чудової книги..." А за селом Верхи з його знаменитим озером-ставом дорога піднімається

все вгору і вгору: неможна, з вибоїнами, крутизною. Але цю ахіллесову п'яту волинських сільських доріг компенсують чудові ліси в осінній позолоті, глибокі яри з невеликими потічками, невеликі хутори, що на диво після соціалістичної колективізації залишилися тут.

Поїздку, яка триває годину, заповнюю споминами, милуюся навколишніми краєвидами. І от я знову в центрі Дермані. Найперше, що мене цікавить, — монастир Св. Трійці та його дзвіниця — вежа, в якій і примістив 1602 року свою друкарню Дем'ян Наливайко — її управитель і, напевно, з волі князя Костянтина Острозького — власника обителі й села.

Оглядаю вежу-дзвіницю. З її 34-метрової висоти простетилися навкруги дерманські й навколо-дерманські краєвиди. Так сказав би Улас Самчук: "залишилося

здіймає капелюх і глибинно вітає цю царицю волинських сіл".

Просторі зали вежі-дзвіниці цілком надавалися для друкарської справи, і ця думка дуже глибока в місцевих переказах, які я мав можливість тут почути. Заглядаю в кожен куточок монастирського подвір'я. Ігуменя Вероніка повністю відбудувала зруйноване московсько-більшовицькими атеїстами монастирське господарство, будівлі, храм Св. Трійці.

Нині в монастирі близько 30 черниць і послушниць. Вони співають у монастирському храмі, збирають пожертви. Тут під час служби Божої не чути українського слова, служби правлять ченці з Межигірського монастиря церковнослов'янською московською вимовою. Тут культивується патологічна ненависть до України, до української Церкви, байдуже до якої — УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ. Ці новітні варвари в чернечих рясах, вірні слуги московського церковного імперіалізму, викинули з храму меморіальну таблицю з барельєфом Мелетія Смотрицького (1572—1633) — колишнього ігумена василіанського монастиря, відомого автора "Граматки" 1619 року, письменника, полеміста, похованого в крипті під монастирською

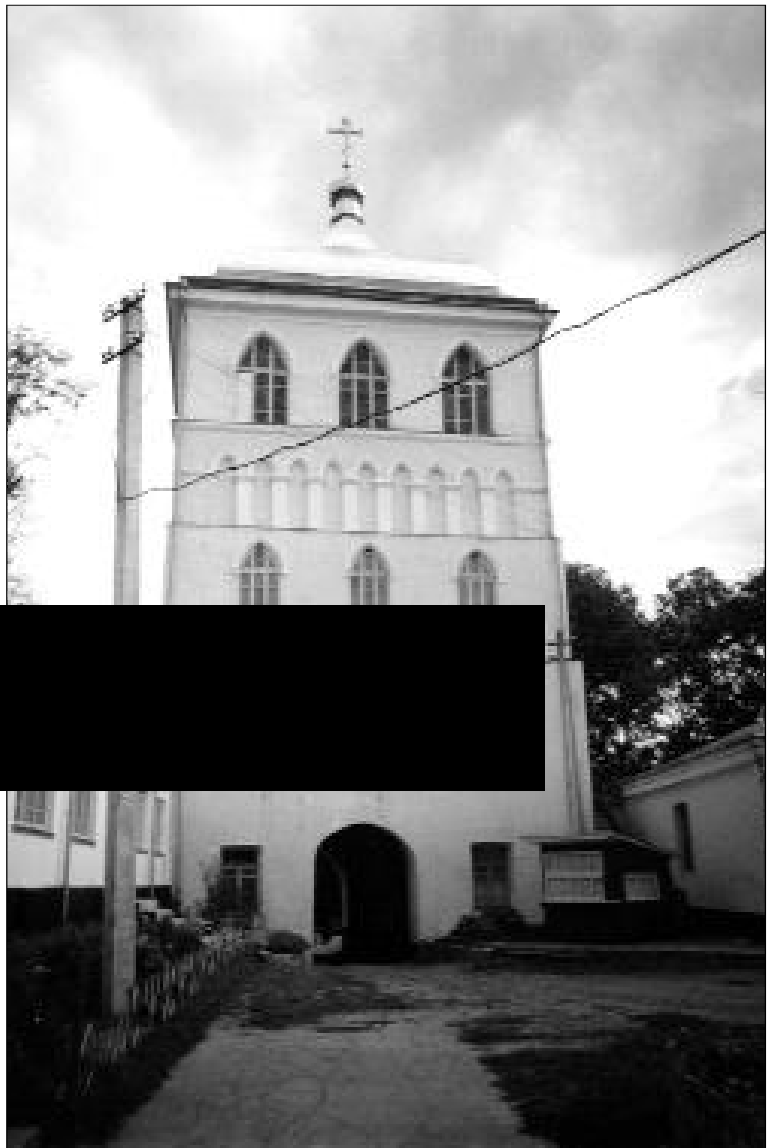
церквою.

Згодом дізнаюся, що цю наругу вчинили над пам'яттю великого українця не без згоди місцевого керівництва. Питання про наругу над пам'яттю Мелетія Смотрицького піднімав і голова Верховної Ради Володимир Литвин. Рівненські посадовці заметушилися — і швидко заспокоїлися. Нині меморіальна дошка Мелетію Смотрицькому як зайва... опинилась у кімнаті-музеї Уласа Самчука.

Іду до будинку, в якому далекого 1897 року народився знаний Микола Хомичевський — Борис Тен. Батько його — священник, мати — вчителька. У його життєпису — навчання в Дермані, Клевані, Житомирі, посада настоятеля Свято-Софіївського собору в Києві та церкви Св. Петра й Павла на Подолі УАПЦ, московсько-більшовицькі концтабори й тюрми. Помер у Житомирі 1983 року. Його переклади Гомера, Арістофана, Есхіла, Шіллера, Гете, Міцкевича, Шекспіра будуть довго служити вдячному українському читачеві.

Неширокою мощеною вулицею піднімаюся до місцевого кладовища-пантеону, на якому серед могил височіє церква-капличка Св. Онуфрія — оригінальна пам'ятка волинської монументальної дерев'яної архітектури. І хоч сама церква-капличка не належить до монументальних споруд за розмірами, її просторі неповторні архітектурні лінії і форми — все, що залишилося від величного прадавнього храму Св. Онуфрія на горі Кручі, з якої її перенесено сюди й перероблено на храм-капличку. Оглядаю могили, в яких тлінні останки 55 замордованих у 1943 р. німцями й поляками, далі — могили 5 юнаків, забитих поляками ще у вересні 1939 року, підхожу до могили відомого повстанського командира Гончаренка.

Завдяки депутатові Василю Червонію могилу прикрашає величавий пам'ятник із чорного мармуру. На ньому напис: "Тут спочиває генерал-хорунжий УПА, шеф головного штабу УПА — Північ на Волині та друзі по зброї". Всі ці перелічені могили з гарними мистець-

кими пам'ятниками, квітами добре доглянуті саме завдяки парафіянам храму Св. Онуфрія.

Тут, на цвинтарі-пантеоні, і могила дисидента Мілетія Лахмана, виключеного із Львівського університету в часи Леоніда Брежнєва за так званий "український буржуазний націоналізм" і повішеного в місцевому кар'єрі.

Цвинтар-пантеон на горі з церковною капличкою Св. Онуфрія гарно доглянутий, і в цьому велика заслуга настоятеля та вірних. Стежкою йдемо до Дерманської гімназії, в якій є музей Уласа Самчука.

Його директор — Федір Єфімчук коротко розповідає історію цього закладу. Музей з дня його заснування, 12 лютого 1995 року,

відвідало 7 тис. екскурсантів.

Серед відвідувачів музею в книзі відгуків знаходжу імена Любомира Винара, Оксани Білозір, Івана Біласа, Івана Ратушного. Слава Стецько залишила такі свої думки: "Дуже радію, що могла відвідати музей великого сина України Уласа Самчука. Хай же він стане центром виховання нашого славного минулого для української молоді й захопить для творчості свого народу".

Гідні побажання великої України!

● **Володимир РОЖКО,**
історик-архівіст,
м. Луцьк

На фото: келії та вежа-дзвіни-

Сучасні львівські козаки збудували за зразком давніх козацьких човнів чайку "Пресвята Покрова" і, починаючи з 1992 року, 9 літ мандрували морями та річками Західної Європи, пропагуючи нову незалежну державу — Україну. У 2001 році "Пресвята Покрова" повернулася на Батьківщину для ремонту. Чайку було полагоджено. Цього року козаки планували піти нею до Греції, на Олімпійські ігри. Але на цей похід потрібно було близько 100 тисяч гривень. Спонсорів знайти не вдалося.

Зате з польського міста Сандомира дійшло запрошення бургомістра Єжи Боровського відвідати III Всепольський фестиваль водницької пісні, який там відбувся в липні. Поляки не пошкодували 35 тисяч злотих для козацького походу.

Трайлером чайку перевезли до Сандомира і встановили на центральній площі. Гриміли постріли з козацької гармати. Шовечора тут збиралися люди, приходили родини. Козаки частували всіх бажаних кулешем і українським борщем. Полякам найбільше смакував борщ. Якось 50-літровий казан спорожнів за 25 хвилин.

Спілкування тривало допізна. Раніше першої години козаки спати не лягали.

На фестивалі голова львівського козацького товариства "Кіш" і незмінний учасник усіх походів "Пресвятої Покрови" Юрій Волюшак виконав українську народну пісню "Закувала та сива зозуля", а також пісню французьких моряків "Сантьяно", якої на-

КОЗАКИ НА ВІС-

Фото В. Нелупа

вчився під час одного з походів.

Один із учасників фестивалю — польський бордівський ансамбль "Дівчата з мокрими головами" — проспівав шойно створену поетом і композитором Мареком Сохачьким пісню про козацьку чайку.

11 серпня "Пресвята Покрова" вирушила в похід Віслою. Четверо молодих поляків вступили до козацтва та взяли участь у поході на чайці.

Вісла широка, але неглибока. Велика кількість мілін і звивистий фарватер усклад-

ЦІКАВО ЗНАТИ

нювали похід. Бувало, що чайка за день чотири рази сідала на міліну і знімалась. А ночувала на п'ятій. Бувало, що козаки по три доби не приставали до берега.

Поляки скрізь дуже гарно зустрічали чайку. Харчі приносили ящиками та мішками. Допомогали стягти чайку з мілини. На окремих ділянках водного шляху "Пресвяту Покрову" проводили місцеві лоцмани.

День Незалежності України козаки святкували в Гозліні. Поляки, дізнавшись із телепередач, що в Україні свято, приходили привітати козаків.

"Пресвята Покрова" пройшла по Віслі 250 кілометрів і 26 серпня прибула до Варшави.

Потім чайка взяла участь у регаті.

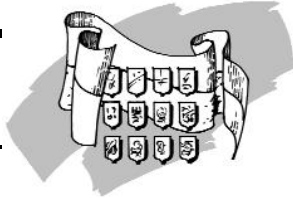
"Пресвята Покрова" зимуватиме в Польщі.

А на наступний і на 2006 роки козаки отримали запрошення взяти участь у міжнародних фестивалях історичних кораблів у Західній Європі.

У "польському" поході чайки, окрім львів'ян, також брали участь троє козаків із Києва та Луцька.

Усіх бажаних допомогти чайці й узяти участь у походах просимо звертатися до **товариства "Кіш": Львів, вул. Раковського, 10/25, тел.: 70-36-87, 70-94-79.**

● **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ**

Піди та візьми розгорнену книжку з руки Ангола, що стоїть на морі й землі.
св. Івана Богослова, 10.8

“...ВІЗЬМИ РОЗГОРНЕНУ КНИЖКУ З РУКИ АНГЕЛА”

Село Дермань — одне з найдавніших і найбільших поселень сільського типу історичної Волині. Знаходиться в мальовничій місцевості серед пагорбів, які складають кінцеву гілку Карпатських гір. Тут із підземних джерел бере свій початок річка Усте (Дерманка), яка, подолавши свій біг довжиною в 56 км через Гульчу, Рівне біля с. Оржів, впадає в Горинь.

Археологічні знахідки свідчать, що на території села були поселення наших далеких пращурів ще в III—II ст. до н. е., а від раннього середньовіччя залишилися кам'яні фундаменти легендарного Гай-Городка, що біля урочища Хомгора, який змила монголо-татарська повінь.

Від тих і пізніших лихолітніх часів у топоніміці Дермані існують такі назви, як “Батіївка” — джерело, з якого, за переказами, пив воду сам хан Батий, “Турецьке узгір'я” та інші.

Свою назву село виводить від слова “дрімати”, яке пізніше було видозміненим і набрало сучасного звучання. За переказами, один із князів Острозьких задрімав під час полювання на цьому місці, відбившись від інших мисливців.

Перше писемне повідомлення про Дермань датується до 1322 року. У грамоті князя Любарта Гедеміновича вказано, що село, як маєток, дароване ним соборному храму св. Івана Богослова в Луцьку. Десь у середині XV ст. князі Острозькі — нові власники Дермані — засновують тут свою літню відпочинкову резиденцію — замок-фортецю, оточений земляними валами з мурами та бійницями, перед якими були рови, наповнені водою. Входом до цього оборонного комплексу служили ворота чотири-ярусної вежі 23 метри заввишки, перед якими був підвісний міст над залізних ланцюгах.

Цей замок-фортецю в кінці XV ст. перетворено його власниками в монастир-фортецю.

Пагорб, на якому знаходився монастир-фортеця, oprіч земляних валів, був обнесений з усіх боків кам'яним муром заввишки до 7 метрів з отворами для вогнепальної зброї. Мурували його з дикого місцевого каменю, а рови наповняли водою зі ставка, який ще в княжі часи називали “Мних” (монах).

Площа під монастир-фортецю сягає 960 кв. м, на ній розташовані храм Св. Трійці (20х12 м), чотири-ярусна вежа-дзвіниця, двоповерховий мурований корпус для настоятеля і чернецтва та домової кухня, двоповерховий флігель, інші допоміжні господарські будівлі.

Документальних даних про час заснування цього монастиря, його фундатора та будівничого історія не зберегла, але більш пізніші джерела вказують, що ним був князь Василь Федорович Острозький. Цей боголюбивий князь будував у родинному замку в Острозі величезний храм Богоявлення Господнього, а згідно монастирського пом'яника з першої половини XVII ст., він був будівничим монастиря-фортеці в Дермані: “... який церкву і дзвіницю мурував, і сам на закладенню був, і всього монастиря Дерманського фундатор, представився року від створення світу 6959, що відповідає року від народження Христа 1459”.

Перший документ, який промовисто засвідчує участь князів Острозьких у розбудові тут монастир-

ського життя, — це збережена рукописна книга повчань, що її подарував внук князя Василя Федоровича князь Костянтин Іванович 1499 року, про що зберігся відповідний запис у цій книзі, а 1507 р. подарував святині ще й рукописне Євангеліє, срібновозолочений потир із диском, лжицею, воздвиженського хреста з мощами, кілька церковних облачень. Усі ці подаровані церковні предмети записані на прикінцевих сторінках Євангелія.

На початку XVI ст., завдяки князям Острозьким, монастиреві Св. Трійці в Дермані належали села Дермань, Кунин, Коршів, Глинськ, половина Мізочика.

Монастир Св. Трійці з часу свого заснування до початку XVII ст. мав подвійне призначення. Це була фортеця, яка носила оборонний характер, і одночасно святиня, в якій молилися князі Острозькі.

5 серпня 1602 року патріарх Олександрівський Мелетій благословив фундацію князя Костянти-

З'явилося тут у святій обителі багато вчених ченців, які працювали на славу Божу та рідного народу, завдяки яким князь Костянтин Острозький зміг збільшити й розширити освітню працю та перетворити затишну, на відміну від Острога, Дермань у духовно-освітній осередок.

Свідченням праці ченців Свято-Троїцького монастиря є переклад книги “Пчела”, здійснений ними 1599 року з грецької на церковнослов'янську мову, та рукопис “Бесід” Св. Івана Золотоустого 1605 року.

У 1602 році, як бачимо з вищенаведеного запису на сторінках “Октоїха”, князь Костянтин Острозький переносить центр українського православного книгодрукування з Острога до Дерманського монастиря, ігуменом якого був високоосвічений патріарх протосингел Ісаія Борикивич, який походив із волинського шляхетного роду. Він зібрав навколо себе високоосвічених та світських ченців, знавців перекладацької і друкарської справи, й розпочав працю над виданням нових богослужбових і полемічних книг, а управите-

саревиц Дмитрій та інші.

Але, як видно з післямови, переклади книг робив священник Дем'ян Наливайко.

Першою виданою книгою був “Октоїх”, але Михайло Максимович першим дерманським виданням вважав “Діалог альбо розмова про православну і справедливу віру”. На його думку, ця книга надрукована в 1603 році, але, на превеликий жаль, вона не збереглася. Тому вважаємо саме “Октоїх” першим дерманським виданням. Його друк розпочався 12 квітня 1603 року, а закінчився 12 вересня 1604 року. Книга, як зазначено тут, ви-йшла “в спільножитному монастирі Дермані, коштом і накладом монастирським”.

Передмову до книжки видано церковнослов'янською та українською мовами, післямову підписав “Даміан недостойний пресвітер”. Нижче того підпису зазначено ініціалами й технічного друкаря “І. Ф.”, але чиє ім'я стоїть за ними — невідомо, можливо, це син першодрукаря Івана Федорова. “Октоїх” надруковано на якісному папері, 326 аркуші, друк у дві фарби. Є гравюри: герб князя Костянтина

вюри: герб Костянтина Острозького, знаряддя мук Христа. Автором “Ляменту” був священник Дем'ян Наливайко. Вказана на титульному аркуші дата 2 грудня 1603 року — це не час видання, а час смерті Олександра Острозького. “Лямент” опубліковано, ймовірно, 2 лютого 1604 року в зв'язку з захороненням князя Олександра.

Наступною книгою Дерманської друкарні був “Лист Мелетія святішого патріарха Олександрійського до волебного єпископа Іпатія Потія”. Книга побачила світ 6 лютого 1605 року. Цього листа ще 1599 року з грецької на українську мову переклав Іов Борецький, пізніший митрополит Київський, його бачимо в час друку того документа в Дерманському монастирі. Передмову до “Листа” також написав священник Дем'ян Наливайко.

Книга нараховує 41 аркуш. Титули в дві фарби. Гравюри: герб князя Костянтина Острозького, заставки, кінцівка. Вірш на герб українською мовою з підписом Дем'яна Наливайка, його ж передмова “До того хто будет читати. Ласкавий читальнику того листа...” На останній сторінці зазначено, що лист написано в Єгипті 15 жовтня 1599 року, під цим чотиривірш про те, що цей лист перекладено “Борецьким, надер Аполлови коханим і в Парнассена лоне муз вихованим”. Текст листа друкований українською літературною мовою.

На цих відомих історичній науці трьох надруках, напевно, і скінчилася праця дерманських друкарів із невідомих причин, як зазначає професор Іван Огієнко. Князь Костянтин Острозький перевів її назад до Острога десь у 1605 році.

Історик Іван Каманин висловив думку, що Дерманську друкарню архімандрит Ісаія Балабан за дозволом князя Януша Острозького продав до Києва.

У кінці 1607 року на прохання князя Костянтина архімандритом

Д Е Р

на Острозького на заснування тут спільножитної обителі з більш змістовним чернечим життям. Ігуменом став видатний учений, патріот Ісаія Борикивич.

Про новий устрій чернечого життя в обителі свідчить запис на дванадцятій аркуші передмови до першодруку з Дерманської друкарні “Октоїх” 1604 року: “Монастир свій, названий Дермань, з усіма достатками відлучив, на киновію його фундував і інокам віддав, на згромадження до нього людей, богобойних і ченців святолюбивих в житті і вчених, яким то і друкарню придав, аби двояко і трояко пожиточними церкви і вірі святій були, єдиними молитвами своїми святыми помагаючи, як солуняни апостолу Павлу, а інші життям святолюбивим, приклад даючи тим, які хочуть спасатися, а досконалі наукою і письмом, а залаща друкуванням книг світлячи всім, подобячись старим інокам, яких праці в письмі і по нинішній день явин, для котрих хвалені суть”.

Із цього запису, зробленого рукою князя Костянтина Острозького, дізнаємося не тільки про новий зміст чернечого життя після реформування монастиря, а й про появу тут друкарні, яка дала святому українському православ'ю необхідні книги, а нашій культурі — неперевершені пам'ятки українського православного друкарства на Волині тієї доби.

лем Дерманської друкарні став священник Дем'ян Наливайко.

Питання — чи була то новозаснована друкарня, перенесена з Острога, — й до нашого часу залишається полемічним.

Професор Іван Огієнко стверджував, що в кінці 1602 чи на початку 1603 року її перевезено з Острога до Дермані. Його аргументами були: тотожність шрифтів у виданнях Острозьких і Дерманських та відсутність видань в Острозі у період друкарського видавництва в Дермані.

Інші ж дослідники вважають Дерманську друкарню цілком новою, стаціонарною, а не похідною, заснованою тут на довгий час боголюбивим князем Костянтином Острозьким. Якщо так, то це була третя друкарня після Острога й Старокостянтинова, заснована князем Костянтином Острозьким у своїх володіннях для добра нашої Церкви і рідного народу.

З історичних джерел дізнаємося, що була вона розміщена в чотири-ярусній вежі-дзвіниці монастиря, яка цілком надавалася для цієї справи. Очолив Дерманську друкарню видатний учений-богослов, священник Дем'ян Наливайко — особистий духівник князя, біля якого згуртувалися видатні наукові й теологічні сили: Кирило Лукаріс, Іов Борецький, Василь Суразький, Ісаія Борикивич, Іов Княгиницький, перебували Іван Вишенський, ці-

Острозького, дві ілюстрації, заставки, кінцівки, ініціали.

Склад видання: вірш на герб Костянтина Острозького, вірш “Кресте господствуй днесь...”, “Предсловіє указательно, кий розум содержит в себе книга сія”, українською мовою “Передмова указуючи що за розум замикаєм в собі тая книга” та “Свитилни воскресни и стихири Євангельські творіння Кир Льва Деспота”, “Троични постная”.

Під час друку “Октоїха” сталася сумна подія — помер син князя Костянтина — князь Олександр Острозький — надія українського православного народу.

Про це в післямові Дем'яна Наливайка сказано так: “В літо 1603-те, місяці грудні, 2 дня представився благочестивий князь Олександр, воевода волинський, син благовірного князя Костянтина, і великий плач, і сум батьку і рідним залишив, найбільше ж християнам, всі ж бо бачили в ньому допомогу і захист у бідах і гоніннях, що потрясають Христову церкву”.

Окремим виданням Дерманської друкарні була книга “Лямент дому княжат Острозьких над земним з того світу ясне освещеним князем Олександром Костянтиновичем князем Острозьким, воеводою волинським”, скорочено “Лямент”. Надруковано десь після 12 грудня 1603 року. Десять аркушів. Титул у складеній рамці. Є гра-

був автор відомої “Граматики” 1619 р. — Мелетій Смотрицький, який у тім монастирі й похований.

З ласки Божої з Дерманської друкарні взяв наш український православний народ Волині й цілої України розгорнену книжку розуму і знань святого українського православ'я з рук свого духовного ангела — боголюбивого князя Костянтина Острозького, щоб віками напувати свою спраглу душу Христовою наукою.

ДЕРМАНЬ — ЦАРИЦЯ СІЛ ВОЛИНІ?

Видатний український письменник Улас Самчук, уродженець Дермані, назвав її царицею сіл Волині. Дермань у його часи була найбільшим сільським поселенням історичної Волині, зі сталим патріархальним українським селянським життям, де на першому місці стояла праця на землі, з якої і для якої тут жили. Ще славилася Дермань високою національною свідомістю — у визвольних змаганнях за волю України 1942—1952 рр. своїм життям заплатили сотні її жителів. Дала вона Україні та світові Уласа Самчука, Бориса Тена та багато інших постатей.

Але то була Дермань Уласа Самчука, його часу, його уяви. А є ще Дермань, про яку він міг лише здогадуватися на чужині, в далекій

Продовження на с.

МОЛОДИМИ ОЧИМА

Так от, мені ця людина теж знайома зі шкільної лави. Якщо не зраджує підступна пам'ять, — я так само була змушена купувати новий підручник. Думаю, варто сказати “дякую” панові Ющук за допомогу у виборі майбутньої професії. Адже саме на його підручниках я виховувалася у формально українській гімназії.

Студентам гуманітарних ВНЗ та, звичайно ж, колу пошуківців інших спеціальностей може стати в пригоді книжка з ненадуманого назвою “Мова наша українська”. Побачила світ вона у Видавничому центрі “Просвіта” (2003) завдяки підтримці Товариства української мови імені Т. Шевченка в США.

Видання складається із багатьох розділів. Деякі з них — це прекрасна публіцистика, яку ви могли бачити на шпальтах столичних газет.

Усе видання наскрізно руйнує перепони на шляху сучасної української мови, у доступній формі викладає її унікальні особливості, згадує багатотрагедальну історію тощо.

Перше ж, що зацікавило мене в книжці, це “проект” “Найновішої редакції українського правопису”. Нагадаю, що останній правопис затверджений у 1993 році.

Про нововведення багато говорять, наводять приклади на лекціях, схвалюють, не підтримують. Хоча, треба зазначити, — правопису ще не утвердили. Хотілося б мені зазірнути в журналістські “матеріали” СТБ, аби довідатися, як вони пишуть? От я зараз друкую, а мені комп'ютер підкреслив червоним усі нові для нього слова. Але найцікавіше, що в книжці шановного pana Ющука працівникам видавництва довелося виправити

ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІД МЕТРА У СТВОРЕННІ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ

Іван ЮЩУК — знана людина для “просвітянських” читачів. Також він відомий тим школярам, що гублять підручники, а згодом, на початку наступного навчального року, шукають його книжки на Петрівці.

і ускладнень, адже в сусідів поляків та чехів саме так. І нічого, що американці називали свою найбільшу річку *Mississippi*, для нас вона *Micicini*, а може спробуємо простіше — *Mic*, а коли гукаємо, то так: *Mice*.

Кому потрібна така українська мова: “Закрий віндос, бо чилдренята посікаються”? Шкода, що діаспора вважає свою мову — українською.

Єдине, що варто підтримати в новому правописі, так це відповідність: **h-r, g-r, ch-x**. Хоча й нині мені довелося по г лізти у “Вставку”, а якщо впровадити такі суттєві зміни, то в технологічному плані не розгребти цього й через сто років.

Проте повернімося до обраної книжки. Вона присвячена, як було зазначено, не лише одному питанню.

Науковець порушує найбільш актуальні питання стосовно української мови та вдало обґрунтовує необхідність їх вирішення. Насамперед, торкається питань про державну мову в армії; статус російської мови; подає свій проект (щоправда, у дещо художній формі) концепції освіти національних меншин в Україні.

Звичайно, скаже дехто,

скільки людина знає мов, стільки разів вона людина. І це справді так. Володіння двома або кількома мовами збагачує людину додатковими знаннями про інші культури. Білінгвізм необхідний, аби вільно спілкуватися з іноземцями й не більше. А коли це набуває тотального розмаху, то вже загрожує руйнацією національної спільноти та її духовної своєрідності. Тому застосовувати термін “білінгвізм” до української дійсності недоречно, згадуючи увесь тернистий шлях українства в лавах Московії, Російської Імперії та СРСР.

Надзвичайно корисний та цікавий розділ “Право нації і права людини”. Він наповнений цитатами на підтвердження думок науковця: з Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН; із застереження з Європейської Хартії про регіональні мови та мови меншин; із Гаазьких рекомендацій та витягів із Загальної декларації прав людини.

“Захист і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні проводитися на шкоду офіційним мовам і необхідності вивчати їх”, —

проголошує Європейська Хартія та конвенція ООН.

Чому ж ці міжнародні закони не діють в Україні? Відповім від себе: аби навчити наш народ дотримуватися правил, йому треба показати страждання за подібні порушення. Закон без додаткових нормативних актів та пунктів, зазначених у Карному Кодексі, у нас не діє.

На завершення зазначу, що юрист знайде інформацію для себе в щойно згаданому розділі, історикам радше зазірнути до тем: “Про походження української мови” та “Наша мова — наша історія”, а для документознавців у книжці викладені доповіді з Установчої конференції Товариства імені Т. Шевченка та з сесії Головної ради Товариства української мови, психологам і педагогам цікавим буде “Психологічний аспект у методиці викладання рідної мови” (від метра у створенні підручників), у ній навіть, як уже згадувалося, знайшлося місце для військових: “Державна мова і армія”.

А журналістам раджу не минати жодного з них, якщо вони не вельми часто висиджували пари в Університеті.

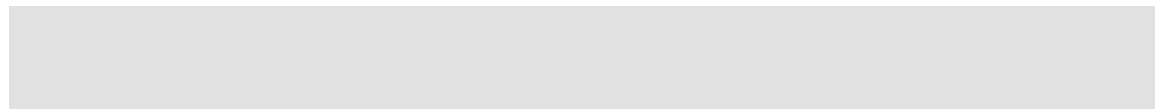
• **Юлія НЕКРАСОВА**

МОВА ВЛАДИ

До мене звернувся головний спеціаліст Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України Б. М. Паздерський щодо проблеми приниження його національної честі та гідності посадовими особами зазначеного Міністерства. Насамперед, — це перший заступник міністра, керівник апарату В. Першин (із червня 2004 року — перший заступник голови Рахункової палати України) та директор департаменту співробітництва з країнами СНД В. Шевченко. Справа триває вже майже два роки, але названі посадові особи проявляють наполегливість, гідну кращого застосування.

Суть справи така. 22.01.2003 р. наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України головному спеціалісту цього Міністерства Б. Паздерському на підставі доповідних записок начальства та його пояснювальної записки було оголошено дисциплінарне стягнення — догану. Основною причиною цього стала принципова відмова Б. Паздерського перекладати російською мовою матеріали, підготовлені на виконання доручення Адміністрації Президента України. Посилаючись на ст. 10 Конституції України та ст. 11 Закону України “Про мови в Українській РСР”, Б. Паздерський відмовлявся виконувати неодноразові вказівки начальства перекладати підготовлені довідкові, інформа-

ційно-аналітичні та інші документи, що призначалися для внутрішнього використання. Свою відмову він аргументував тим, що вся документація державних органів влади повинна вестися державною, тобто українською, мовою; що нехтування державною мовою службовими та посадовими особами органів державної влади є протиправним, оскільки суперечить вищезазначеним правовим документам; що примушування його перекладати матеріали для посадовців України російською (не державною) мовою є, крім порушення законодавства, ще приниженням його національ-

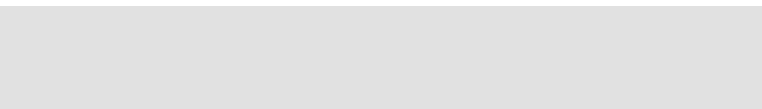

ної честі та гідності з боку посадових осіб Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України. Ці аргументи не подіяли, і наказом, як уже зазначалося, Б. Паздерському було винесено догану.

Не погоджуючись із протиправною позицією Міністерства, Паздерський Б. М. звернувся до суду і, незважаючи на те, що Міністерство всіляко затягувало справу, в судовому порядку домігся скасування догани (рішення Шевченківського районного суду Києва від 02.10.2003 р.).

Крім цього, під час судового засідання Б. Паздерський подав кло-

потання про порушення кримінальної справи за ст. 161 КК України проти посадових осіб Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України В. Першина та В. Шевченка за умисні дії, спрямовані на розпалювання національної ворожнечі й ненависті, приниження його (Б. Паздерського) національної честі та гідності й пряме обмеження його прав. Зазначене клопотання Шевченківський районний суд Києва листом від 10.09.2003 р. № с-23 направив прокурору Шевченківського району Києва для проведення перевірки та порушення кримінальної справи

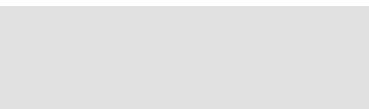

при наявності відповідних підстав. Проте прокуратура Шевченківського району відповідних дій не здійснила.

17.02.2004 р. Б. Паздерський звернувся до прокурора Києва Р. Кузьміна зі скаргою про проведення вищезазначеної перевірки з долученням до неї справи № 2-4422/03, яка знаходиться в Шевченківському районному суді Києва, порушення кримінальної справи проти першого заступника міністра — керівника апарату В. Першина та директора департаменту співробітництва з країнами СНД В. Шевченка на підставі ч. 1 ст. 161 та ч. 1 ст. 364 КК України та внесення

відповідного подання Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, всім центральним органам виконавчої влади щодо усунення порушень ст. 10 Конституції України, Законів України “Про мови в Українській РСР”, “Про державну службу” та неухильного дотримання Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. № 10-рп/99.

Прокуратура м. Києва направила зазначену скаргу прокурору Шевченківського району Києва С. Нечипоренку, а той, у свою чергу, всупереч ч. 4 ст. 7 Закону України “Про звернення громадян” та

ч. 4 ст. 97 КПК України, направив її до Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, тобто в установу, на посадових осіб якої Б. Паздерський скаржився.

Наступні скарги Б. Паздерського до Шевченківської прокуратури Києва (від 23.03.2004 р., 15.04.2004 р., 20.05.2004 р.) або розглядалися нею не по суті, або направлялися до Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, або відповіді надсилалися на неправильну адресу.

За цей час перший заступник міністра — керівник апарату В. Першин — на підставі доповідної

директора департаменту співробітництва з країнами СНД В. Шевченка виніс Б. Паздерському чергову догану за нібито зрив терміну виконання доручення. При цьому в доповідній В. Шевченка не було зазначено, якого саме доручення Б. Паздерський не виконав! Прикметно, що доповідна з'явилася після чергової відмови Б. Паздерського перекладати довідкові матеріали російською мовою для міністра економіки та з питань європейської інтеграції України М. Деркача, що вказує на ігнорування керівництвом Міністерства державної мови. Отже, скасування догани не стало підставою для припинення порушень ст. 10 Конституції України, Законів України “Про мови в Українській РСР”, “Про державну службу” посадовими особами Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України та неухильного дотримання ними Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р.

Чи не час припинити бездіяльність органів прокуратури у справі про порушення мовних прав громадян посадовими особами Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, які, надаючи протизаконні привілеї російській мові, розпалюють національну ворожнечу й ненависть та принижують національну честь і гідність особи?

• **О. ТЯГНИБОК,**
народний депутат України

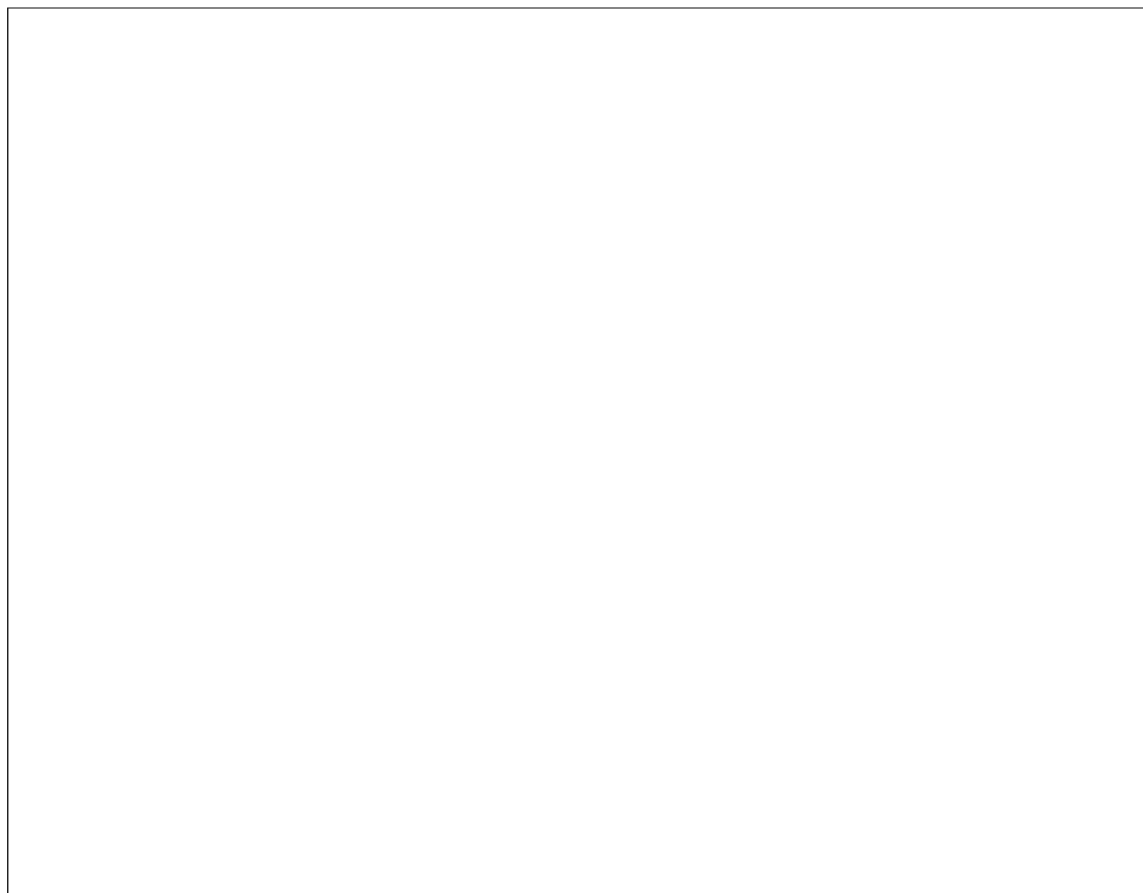

Закінчення. Початок на с. 11

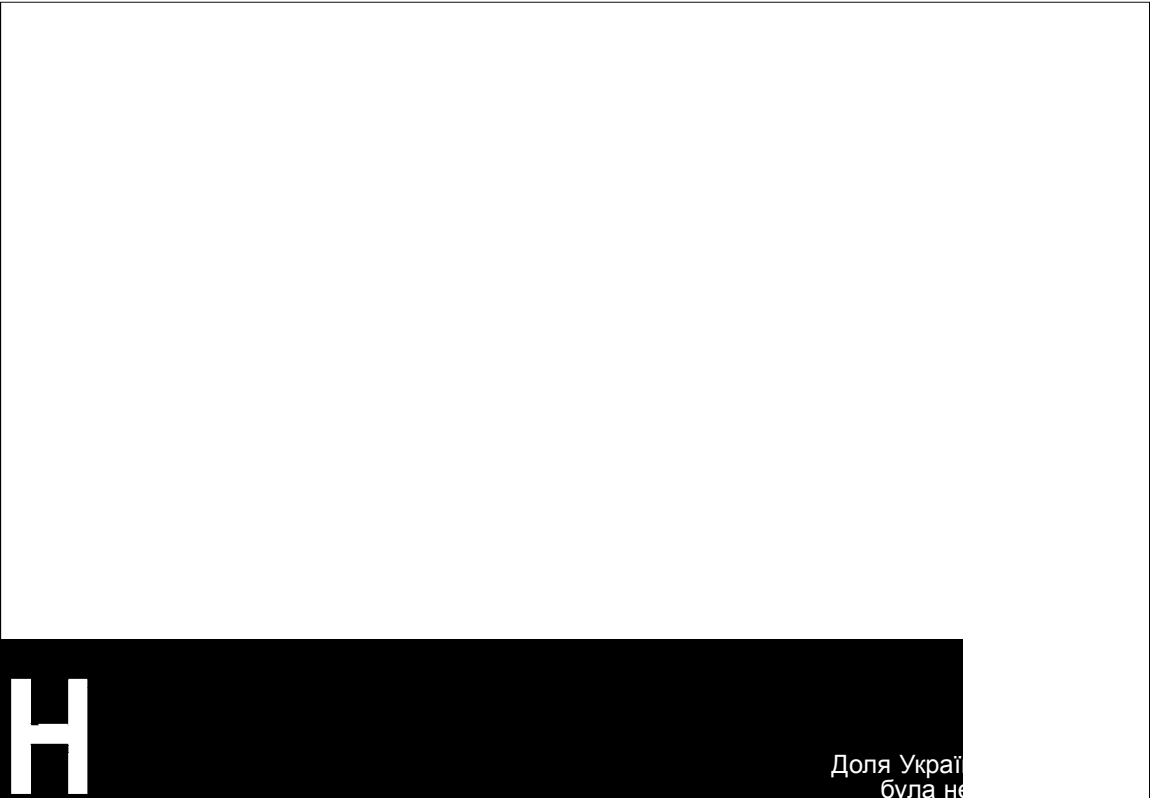
ЗАКОН ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОБРА

Архітектор Лесь Силин — надзвичайно цікавий співрозмовник

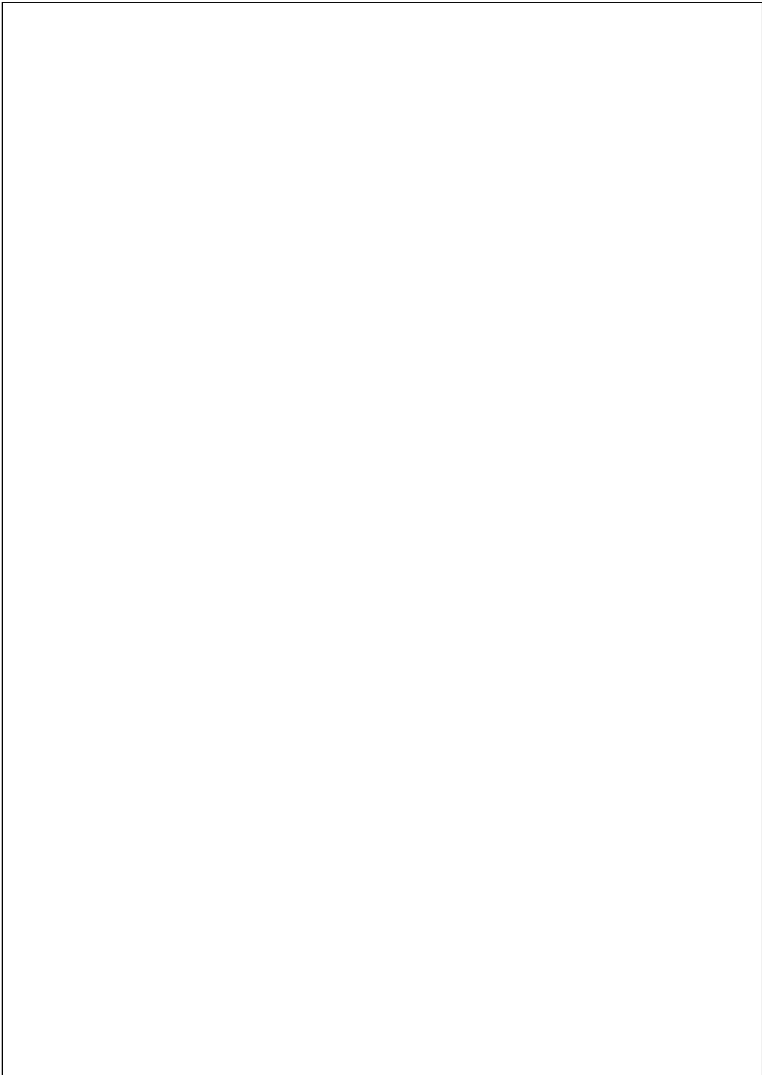

•

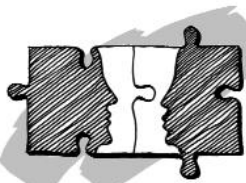
ЗАКОН
ЗБЕРЕЖЕННЯ

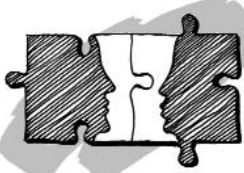
Доля України
була не...

ХТО НАШ ГІСТЬ:

Продовження на с. 12

Кор.: Редакцію тижневика “Слово Просвіти” та багатьох наших читачів захопила ідея “Жіночої громади” підносити роль батька в Україні й навіть встановити державне свято — День батька. Як Ви розумієте роль батька?

І. Д.: Не знаю, може буду надто жорстко говорити, але мені здається, що велика біда нашої історії та нашої суспільної цивілізації саме в тому, що вона переважно вихована жінками. Не вистачало крутого, шабельного, батьківського начала на переломних етапах нашого життя. Не вистачало батьківського начала в домі...

Переважно всі українські пісні — це жіночі пісні, окрім дум. Можливо, це теж дуже вплинуло на наші характери...

Кор.: А Ваш батько, — як він вплинув на Ваш характер?

І. Д.: Батько мій... Я тільки тепер намагаюся його зрозуміти й осягнути. Він не сприймав цієї системи, був її ворогом, але не йшов на пряму війну з нею...

Він був інструктором Чорноморської мінної школи з 1908 по 1918 рік, потім повернувся, уже тридцятилітнім парубком оженився на моїй матері, — потім народилося троє дітей, а він десь тинявся, — аж до голодомору, а під час голодомору забрав сім'ю на Кавказ. Таким чином моя сім'я врятувалася від голоду, ще до мого народження. Я — продукт Кавказу, — родина повернулася в Україну, і я тут народився в 1936 році. Але мною він теж не дуже переймався... Старший мій брат оповідав пізніше, що коли в нашому селі знайшли зброю, то мій батько, мабуть, був до цього також причетний і чекав, що за ним прийдуть. Поклав сокиру за дверима, сказав до матері: “Ну, двох-трох рішу, а тоді вже хай забирають...”

Кор.: Ось так-от, — не зібрав торбинки і сидить чекає, а за сокиру схопився...

І. Д.: Але... видно, не видали. Словом, обійшло стороною його це все. Він дожив своїх літ і помер своєю смертю. Постійно висловлював несприйняття цієї системи. Скажімо, від нього я почув: “Це — не наша церква”. А я питаю, — бо я тоді ще нічого не знав! — “А яка ж наша?” “Нашу ще в тридцятomu році ліквідували”. Це йшлося про українську автокефальну церкву. Це в нього все було... І коли я заіснував як поет, коли з'явилася стаття Максима Рильського “Батьки і діти”, там у Максима Тадейовича був такий коментар мого рядка “глевке болого рідного села” — і де це наш поет знайшов глевке болото в радянському селі? Прочитавши це в газеті, прийшов до батьків учитель, який сидів. Зробив голосну читку перед матір'ю, яка поралася біля печі, перед батьком, якому сказав, що, мовляв, дивіться за сином, бо він оце пише, то ви йому скажіть, що йому доля світліша така, як моя. А цей учитель років десять був на виселі в Карелії. Але мати не сприйняла цієї критики, — витягла горщик із борщем, хряпнула ним і сказала: “Забирайся з хати, бо коли ти моему синові таке прокоуєш, то щоб тебе тут більше не було!” Оце така крута була вдача, а батько був більш поміркованим, я, мабуть, на нього більше схожий.

Але дому не тримався! Оце лише старість його притримала після 60-ти років, старість його посадила, і таким чином я його знаю. Але увага, повага і відстань завжди були в мене до нього. Я завжди це зберігав і завжди його шанував. З матір'ю міг сперечатися і діставати ганчіркою за це, а він ніколи мені грубого слова не сказав! Раз ми з хлопцями — це було в шостому чи сьомому класі, — пішли на досвіт-ки до дівчат, щось там учили, в кар-

КРУТЕ, ШАБЕЛЬНЕ, БАТЬКІВСЬКЕ НАЧАЛО має бути присутнє у вихованні особистості, — так вважає відомий поет і громадянин Іван Драч.

ти грали, а хтось ішов по дорозі й зачинив нас! Уявляєте, — у шостому класі я не ночуюю вдома! А рано йшли доярки і нас відчинили. П'ята година ранку, а я вертаюся додому! Батько, мати — не сплять, я — чекаю, що буде. А батько подивився на мене та й каже: “Ой, Іване, Іване, рано починаєш!” Нічого більше не сказав, а я готовий був під землю сховатися від сорому. Тобто, у нас у родині була пошана до батька, це було збережено. І в нас у родині теж — моя дружина Марія весь час намагається цей культ підтримувати...

Кор.: Я згадую Ваш вірш про родину...

І. Д.: “Чому ми нікчемні такі Песталонці? Чому я ридаю, сльоза кипить в очі? Чому до паска я тягнуся рятівного, — хоч знаю — о як це потворно і вбого! Чого це на друзки летять тарілки? Та й в Бога хтось наче покрав з-під руки й жбурляє на землю літаючі блюдища — чи там революція, чи там еволюція? Іде в педагогіці шквалом реформа і космос розгойдують шквали і шторми... Ми ситі знаннями, друковані дуже, — чого ж ти горлаєш, коханий мій друже, на це синьооке твоє, синьоонебе, що мудрості хоче — не гвалту від тебе?! В церковнім приході закінчивши школу, твій батько їв хліб прекрутого помолу та голосом тихим — бувало, лиш глянє: — дивися мені, ой Іване, Іване...”

Кор.: Іване Федоровичу, хотіла б, аби Ви відповіли на прості, але всім цікаві питання. Ось, скажімо, що Ви найбільше любите? Пору року, місце в Україні?

І. Д.: Найбільше я люблю осінь, я — осінній. Осінь найбільш відверта пора: що є, — то є, а чого нема, — того нема. Вона не дурить, не обіцяє багато, як весна...

Кор.: Місце яке?

І. Д.: Теліжинці. Якись там дивні речі відбуваються, особливі, неймовірні. Я навіть і не знаю — чи

люблю більше українські — калину, вербу, дуб.

Кор.: Якій справі віддасте перевагу?

І. Д.: Я не стільки страви люблю, скільки люблю їх готувати. Коли мені дуже зле, маркітно, — мені треба щось готувати. Люблю варити борщ і дуже нервуюся, коли не вистачає компонентів, — від квасолі до капусти, від м'ясної кісточки... Сам процес варіння люблю, — найкраще нервово відпруження.

Кор.: Яка історія запам'яталася з дитинства найбільше? Що відкрило Вашу пам'ять?

І. Д.: Найбільш пам'ятливе — голод. Голод 1933 року, — оповіді про нього, які жили в селі, характеризували людей. Коли мене мати несла на руках до баби Микитчихи, то я знав, що це та баба, яка поклала свого діда на драбень і відвезла його на цвинтар. А дід ожив там, приповз додому і набив бабу Микитчиху... А йшли ми з матір'ю до баби тому, що Микитчиха мала пошити мені штани, знявши мірку. Друга історія: сорочка. Червону сорочку мені пошили хлопчиком! Я з тої радості побіг до сусідського Шарика, — бо в мене свого собаки не було, — а Шарик не зрозумів моєї радості й покусав мене, щоб я не носив червоної сорочки! (Смі-

від того, що це мій рідний край, але як на енергетичну зарядку туди приїжджаю. Це дивний край, старе античне місце — грецький поліс. Цікаво, що в нас частина села була польська, частина — українська. З своєї хати я дивився раніше на той, їхній бік, де, до речі, не селилися, — казали: там польський цвинтар. А тепер уже стали селитися... Найцікавіше, що так само було в селі Івана Семеновича Козловського, в Мар'янівці: одна частина села українська, а друга — польська. Спершу різалися хлопці, кров текла рікою, а потім — хлопці до дівчат стали перепливати через річку. Почали одружуватися, все воно перекипіло, перекутилося... і виїшов Іван Семенович Козловський, українсько-польського роду... У нас там багато таких сіл, схожих... І Теліжинці — теж таке село.

Кор.: Яке Ваше улюблене метеорологічне явище?

І. Д.: Грім і блискавка.

Кор.: Дерево?

І. Д.: Мені за гороскопом друїдів звелено бути кленом. Але я

ється). Такий мені знак був! І я біг через усе село до фельдшера, щоб він мені укол зробив, обробив рану, — до цього часу в мене на руці є знак від укусу Шарика. Оце вам такі штани й сорочка, такі початки.

Потім, коли я ходив у школу, — а я ходив вуличкою і там, на городі у Тита паркан був із хрестів. Це мені запам'яталося навіки! Він виламував хрестовину й робив паркан. Цвинтар був необгороджений, і — ось така деградація людської особи! — крали хрести на паркан. І я проходив повз цей паркан, а біля нього стояла ФІГУРА — великий такий хрест. І я знав, що там проходити вночі не можна, бо по фігурі лазить гола відьма догори ногами. І я боявся.

Кор.: Подорож, яка найбільше запам'яталася, місце, яке припало до душі...

І. Д.: Найбільш вражаюче місце — планета Земля. Я щасливий тим, що поїздив багато, був у тих країнах, які хотів побачити: в Японії, в Іспанії. Я маю такий японський ухил — у ставленні до світу, до дрібниць життя... З живих поетів най-

більше любив Пабло Неруду. Я його бачив і мав щастя бути там, де він похований. Коли написав поему, (“Зоря і смерть Пабло Неруди”. — Л. Г.) я ніколи не думав, що буду там! Це була подорож в Аргентину, Бразилію і Чилі в складі державної делегації. І коли приїхав у Чилі, — дивовижна річ! — я підійшов до нашого посла, кажу: мені треба потрапити в Ісла Негра, до Пабло Неруди, де лежить його дружина Матільда, де він похований, — хочу там побувати. А посол мені каже: та що ви! Це далеко, це острів Ісла Негра, за тисячу миль звідси... Посол цей просто не знав, де воно й що... І уявіть собі, яка вона, доля: я в п'єсі написав про капітана таємної поліції, який вистежує все... І ось сиджу за столом. І моїм сусідом виявляється генерал, який керує таємною поліцією в Чилі! І я, як нахабний чоловік, кажу йому: пане генерале, я поет і люблю вашого поета Пабло Неруду. Той зголошується: “О, я теж його люблю!” Я продовжую: мені треба поїхати в Ісла Негра... “Про що мова?! — каже генерал. — Я вам даю машину, даю капітана...”

Кор.: Капітана таємної поліції?

І. Д.: Там зі мною був мій друг Юрко Іванник, із Буенос-Айреса, голова громади українців Аргентини, — і ми вдвох та цей капітан їдемо до музею Пабло Неруди, — шляху туди виявилось 2,5 години. Ось так, ніби продовження моєї п'єси “Зоря і смерть Пабло Неруди” відбулося. Я приїхав в Ісла Негра. І все воно приземленіше, простіше виявилось, ніж я собі уявляв: величезна скеля, в неї лупить океан... А там усе було приземленіше, більш людське, пристойніше, і, врешті-решт, порядніше, як у мене в п'єсі. Тобто, в цьому аспекті мої мрії збувалися. Мріяв про край Леонардо да Вінчі, коли писав “Таємну вечерю”, — я побував у Мілані. Я іноді про щось навіть боюся мріяти, бо все це збувається. Ось така історія, — я побував там, де мріяв, — на нашій планеті.

Кор.: Масте певні забобони, засторози й табу? А передбачати Вам траплялося?

І. Д.: Я боюся себе і боюся ставити собі питання, бо відповіді часом бувають дуже жорстокі. Волію перехреститися і не питати себе, до чого воно йде...

Кор.: Якій сон Вам найбільше запам'ятався?

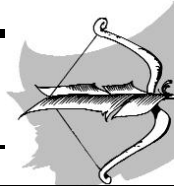
І. Д.: Мені колись приснилося, що мене ведуть розстрілювати. І я копаю собі яму, — мене примушують це робити. Копаю і переймаюся тим, щоб її викопати так, що забую про страх. Розсипаю глину, вона така яскрава, що я без страху її розсипаю. Оглядаюся на варту, — немає варті! І я тією глиною починаю висипати собі дорогу, яка стає яскравою, мов райдуга. І замість ями я викопую собі дорогу.

Кор.: А про внука Івана ми ще не говорили...

І. Д.: Я писав про Дмитра Павличка, і написав, що він зроблений із того тіста, з якого роблять Бонапартів. І згадав про наших внуків. У Дмитра — Данило, у мене — Іван. Наші внуки то миряться, то сваряться, то б'ються, то спілкуються. І свої історії Іван мій розказує бабусі: ось глянь, бабусю, це пам'ятник господіну Леніну, який загубив мільйон дітей, убив царя, його жону царицю, котика і двох песиків. Оце такі тепер діти. А бабуся, яка переконана, що в родині батько мусить домінувати — вона все вихваляє дідуся. Іван мислить критично: “Ти мусиш бути добрим, веселим дідузем”. Що ж, коли повинен, — таким і буду. А він у нас воїн. Що ж, може і треба, щоб уже наростали воїни.

•

Розмову записала
Любов ГОЛОТА

WARM OF LIFE

ТОЧКА ЗОРУ

Те, що Кирило Філософ був на свій час освіченою людиною та неабияким лінгвістом, не викликає сумнівів, інакше могли б в IX столітті Візантія не доручила б йому “слов’янської писемної” місії 862 року — такої важливої для Православної Християнської Церкви на той момент.

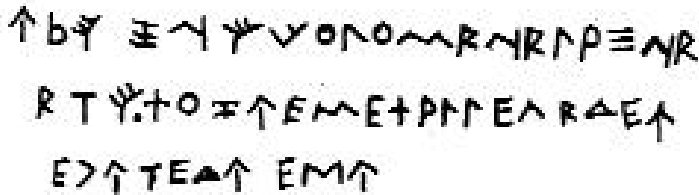
Власне, Візантія постала зі Східної Римської імперії за імператора Іраклія (610—641 рр.), що зробив грецьку мову офіційною на її території. Його попередники ще не мали достатніх важелів, до того ж були різного походження — з Далматії, Іллірика, Іспанії тощо, — і на східних імперських землях панувала мова койне, мова “еллінської цивілізації”, як назвали історики добу, що настала після переможних завоювань Олександра Македонського (III—I ст. до н. е.). Варто нагадати, що Олександр Македонський, хоч і навчався у грека Аристотеля, був родом із Македонії, тобто був “слов’янином” і привів у Малу Азію своїх земляків і одновітців. Націю, отже і мову, визначала релігія. Якщо лінгвісти довели існування “старослов’янської” мови, спільної для сьогоднішніх 12-ти “слов’янських” мов (серед них і македонська), то саме вона була дохристиянською релігійною мовою “слов’ян” і складовою мови койне. Цією ж мовою володів і Св. Кирило, що народився й жив у місті Солуні, що його грецькі колоністи поставили серед слов’янських поселень (так само як Херсонес і Ольвію), а болгарі намагалися відібрати у греків у VIII ст., бо вважали та вважають солунські землі своїми й до нині. Окрім великих знань, Кирило Філософ вільно володів живою старослов’янською мовою, і про це знав цар Михайло, коли доручав йому велику місію.

Для слов’янськомовної духовної верстви існували лише окремі

поодинокі оази, де б вони могли писати, удосконалювати й упорядковувати письмо. Адже й досі немає (або поки що не знайдено) досконалої старослов’янської граматики чи опису цієї писемної мови. Бо єдина старослов’янська спільнота, що трималася за рахунок духовного порядку й верховенства духовної верстви розпалася значно раніше за Римську імперію.

За таких умов роз’єднання слов’янські писарі/писачі вигадували своє письмо, свою абетку,

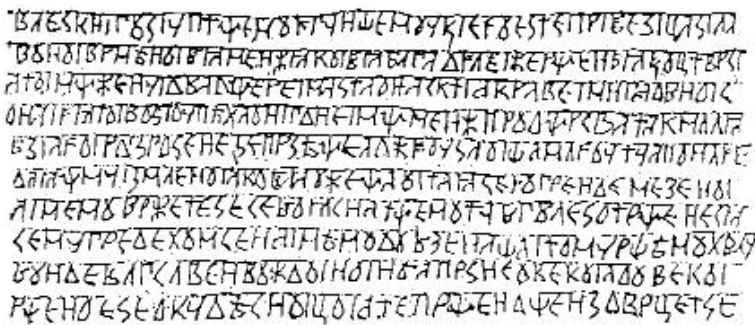
ЯКУ ПИСЕМНІСТЬ СТВОРИВ СВ. КИРИЛО?

Напис, різьблений на камені склепу (під назвою “Поховання жінки”) Морського некрополю м. Міри у скелях

фактично, свій шифр у кожній окремій дохристиянській релігійній громаді. Можливо, таким чином вони подавали якісь обрядові відмінності. Таке враження, що писемність, як і одяг та його аксесуари, слугували розпізнавальним або умовним знаком для одновітців.

Кирило Філософ поставив перед собою, можна сказати, глобальну мету — за допомогою Святого Письма нової християнської релігії знову об’єднати слов’яномовний світ. Працюючи бібліотекарем у Константинопольського патріарха в храмі Св. Со-

Напис, видряпаний, випалений або писаний за технологією писанкарства на дерев’яній

свої мови в Церкві. У Моравії слов’янська кирилиця з 38 літер — грецьких маюскул і найуживаніших слов’янських графем, — уперше введена Кирилом як універсальна писемна система для всіх слов’яномовних народів, проіснувала менше ста років. А Паннонія взагалі щезла під натиском іншомовних загарбників. Зате Болгарія в рік смерті Кирила (869 р.) офіційно прийняла православне християнство, та болгарські писачі зробили значний внесок у розвиток та вдосконалення старослов’янської мови, а також у поширення й уніфікацію кириличного й глаголичного слов’янського письма.

Окрім того, як мудрець, Кирило Філософ заповзався, аби віра, мудрість і знання взяли гору над фізичною силою, аби знову духовна верства була провідною у людській спільноті, хоча б у межах Ойкумени.

Київське софійне християнство, що постало після 988 р., продовжило й розвинуло ідеї Кирила Філософа. Софія Київська на 200 років стала тим духовим і навчальним центром із бібліотекою та майстернями книгописання, що підняв гідність освіченої, релігійної стародавньої української інтелігенції і примусив поважати її в Європі.

Насамперед, він кинувся до Моравії, Паннонії та Болгарії, що хотіли

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

ПИСЕМНІСТЬ АНТИЧНОЇ УКРАЇНИ

Те, що давні українці в IX ст. н. е. переписали (засобами випалювання кожної букви на полірованих дубових сторінках-дошечках) Велесову книгу, — давно відомий факт. А ще вчені довели, що та пам’ятка письма античної України розповідає про події за 1500 років до об’єднання Олегом 14 праукраїнських племен у Київську Україну-Русь. Письмо Велесової книги випередило кирилицю на багато століть... Є гіпотези, що на території сучасної України в античні часи існувало кілька абеток, які можна віднести до спільнослов’янської мови. Наприклад, “Бортничний букварій” XX—XXIII ст. до Різдва Христового мав поширення в багатьох районах України і складався із 33 букв, у накресленнях яких мало тотожних або схожих на письмо Велесової книги та кирилицю. Це накреслення букв Б, З, Й, Л, М, О, П, Х та Щ, решта — або дуже близькі за накресленням, або такі ж, як і нині, лише в іншому значенні, або мають ідентичні елементи тощо.

Чотири різних абетки (накреслення букв) зберегла для історії Трипільська культура: 3000 років до н. е., 3000—2700 років до н. е., 2100 років до н. е., 1000—500 років до н. е. Вони відрізняються окремими буквами чи навіть їх наявністю або відсутністю. І все ж кожен варіант має такі букви, які потім побачимо у славнозвісній кирилиці (А, В, Е, Є, К, П, Р, С, Ф, Х).

Таких пам’яток збереглося досить багато, до того ж створені вони скитською (скіфською різних тисячоліть до н. е.) та іншими мовними накресленнями.

Писемні пам’ятки збереглися дуже неоднакові: на папірусах у вигляді книг, надписи на кам’яних виворах (бабах, камінних брилах), надписи (довгі речення й глибокий зміст сказаного) у гротах кам’яних печер (Кам’яна Могила під Мелітополем, біля Севастополя тощо).

Та ж Кам’яна Могила сповіщає про життя стародавніх українців давньої Оратиї на Дніпрі або ж правдиво казати: античної України, мешканці якої “винайшли колесо й плуга, приручили коня і विकарбували в печерах і гротах Кам’яної Могили перші письмена” (див.: Планина С. Кам’яна Могила нарешті “заговорила”. У кн.: Історія української школи і педагогіки. Хрестоматія. — К.: Знання, — 2003. — С.19).

Отже, є усі підстави й документальні підтвердження, що першими в слов’янському світі виникли українська мова, мовлення та письмо як їх графічне відтворення. Вчені-історики підтверджують, що спільнослов’янська мова була зрозумілою усім 14 племенам античної України, нею розмовляло все населення східнослов’янських, південнослов’янських і західнослов’янських племен. Якщо погодитися з цією версією-гіпотезою, то наступний етап мовного розвитку набув індивідуальних якостей зросту, поступово формуючись у самостійні мови.

Дмитро ФЕДОРЕНКО,
Ольга ФЕДОРЕНКО,
м. Кривий Ріг

ЯК ГОВОРИМО?

А де ж те Слово, що його Тарас Коло людей поставив на сторозжі?

Ліна Костенко

Останнім часом українська мова зазнає неабияких змін. Намагаємося її вичистити, вигадємо нові, “більш українські”, слова чи звороти. На жаль, такі явища надто часто зумовлені не глибоким науковим аналізом, а стихійним впливом польської, російської та подеколи англійської мов. Ті форми, які схожі на російські, замінюються на тотожні польським, а іноді відбувається калькування з англійської.

Показовим прикладом є новомодне вживання зворотів, де прийменник **в** (**у**), який вказує на переміщення всередину чи в межі якого-небудь об’єкта, намагаються замінити на **до**: *делегатція прибула до Страсбурга* (певно, високі гості так і не потрапили в саме місто, а поцілували замок на брамі, та й подалися геть); *президент повернувся до Києва* (а відвернувся від Одеси?); *взяти книжку до рук* (обережно, не впустіть: надійніше тримати речі безпосередньо в руках); *покласти гроші до кишені* (плакали ваші грошенята...).

Втім, на нашу думку, українська мова не повинна зводитися до придатка польської чи англійської та антагоніста російської. Має вона свою історію, власні традиції і закони — унікальні й неповторні, притаманні лише їй. А ми повинні мати якусь гордість.

Отже, згадаймо, насамперед, усталені в українській мові ідіоматичні вислови цього ряду: потрапити **в** халепу (біду), пустити Дуньку **в** Європу, потрапити **в** полон

НЕ ПОТРАПИТИ Б «ДО ХАЛЕПИ»...

(засідку), ввійти (влипнути) **в** історію, скочити **в** гречку, води **в** рот набрати, впадати **в** око, ввійти **в** раж, впадати **в** сплячку (транс, істеріку), ввійти (втертися) **в** довіру, податися **в** мандри, піти **в** гості, ходити **в** гори, вийти (впадати) **в** море, врізатися **в** пам’ять, заціпити у вухо, заходити (потрапляти) **в** очі, лізти **в** душу, вводити **в** оману, впадати **у** відчай (розпач), втручатися у справи, заглиблюватися **у** роздуми, поринати у спогади.

Наведені вислови настільки органічні й давні, що багато з них набули переносного значення. У деяких випадках прийменник навіть набув статусу префікса, як у виразі *говорити ввічливо* (тобто *говорити в вічі*).

Ось ряд прикладів із української поетичної творчості:

“**В** Україну ідіть, діти! **в** нашу Україну...” (Т. Шевченко. Думи мої). “Відлітають сірим шнурком журавлі у вирій...” (Б. Лепкий). “**А** я у гай ходила...” (П. Тичина). “Юність прошуміла, юність не догнати. **Я** **в** село приїхав...” (Д. Луценко. Пахнуть матіоли).

А ось витяги з українських народних казок:

“Зайшов у село, повернув у корчму і попросив їсти-пити” (“Про неробу Юрка — маминого синка”). “Отак мандрував козак Мамарига та, мандруючи, й приїхав у чужу землю... Козак Мамарига ягідку вирвав, кинув у рот...” (“Козак Мамарига”). “Він, може, сказав на глум, а люди взяли на ум, донесли цареві у вуха...” (“Чабанець”). “А після весілля вона одразу стриб у колиську й давай гоїдатися!” (“Про ледачу дівчину”).

У цьому довідці чужорідними видаються нововиправлені вирази з прийменником **до** на місці **в** (**у**): *взяти до рук, покласти до рта (кишені), повернутися до Києва, прибути до аеропорту, приїхати до столиці* тощо. Це не наша історія, не наша традиція, не наша мова.

Прийменник **до** означає наближення (або додавання) до чого-небудь або до кого-небудь: *підійти до стола, приїхати в гості до друга, наближитися до міста*. Антонім цього прийменника — **від**: *відійти від стола, їхати від друга, віддалятися від міста, від Києва до Лубен*. Якщо ж ідеться про переміщення всередину (в межі) об’єкта, то вживається прийменник **в** (антонім — **з**): *увійти в кімнату (вийти з кімнати), покласти в шухляду (вийняти з шухляди), приїхати в Україну (поїхати з України)*.

“Падати додолу”, “поїзд до Києва”, “подорож до Ялти” тощо позначають рух у певному напрямку, де акцент робиться саме на пересуванні, тобто зміні початкового місцеположення, а не на прибутті в кінцевий пункт призначення.

Різниця між цими прийменниками особливо відчутна у виразах, де семантика вимагає вживання як **в** (**у**), так і **до**: *приїхати у Львів до брата, поїхати в Петербург до університету, зайти в клітку до левів*.

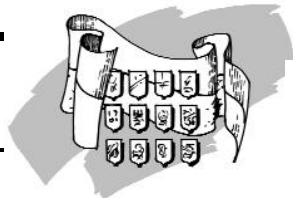
Отже, в більшості випадків слід уживати прийменник **в** (**у**), — особливо якщо відповідне дієслово явно означає прибуття чи переміщення в пункт прямування: *приїхати в Америку, вставити у вуха, увійти в будинок, пробратися в кабінет, взяти в долоні, покласти в рот (кишеню), помістити у*

валізу, прибути в аеропорт, повернутися в Київ, внести в касу, покласти в банк тощо. Якщо ж дієслово означає просто рух у якомусь напрямі, то можливе вживання як **до**, так і **в** (**у**): *поїхати до Києва, податися в село до бабусі*. Якщо ж мовиться тільки про наближення до певних осіб, предметів чи понять, то вживається **до**: *прошу до столу, завітайте до нас, заходьте до господи (хати), взяти до уваги* тощо.

Окремо відзначимо вирази на зразок *ходити до школи, вступити до інституту*. Найчастіше в таких виразах увага акцентується не на перебуванні в межах відповідного приміщення, а на залученні до процесу навчання: це опанування навчальної програми, спілкування з викладачами та однолітками і т. п. — тому тут потрібен прийменник **до**. Якщо ж ідеться саме про переміщення всередину будівлі навчального закладу, то потрібен **в** (**у**): *зайти в школу, заскочити в інститут*.

Звісно, без належного відчуття мови дуже складно вибрати таку форму, щоб вона узгоджувалася з тими канонами, які існують у мові століттями, і щоб органічно відтворювала притаманні цій мові закономірності. Але треба намагатися розвинути таке відчуття, а також наукове мислення, що ґрунтується на використанні методів термінології як науки. Якщо ми справді прагнемо бути грамотними, а не лише здаватися такими. Якщо ми справді шануємо рідну мову.

Максим ВАКУЛЕНКО

Закінчення. Початок на с. 5

М. Швачки та А. Журби зруйнували костел, припинили діяльність єзуїтів, вигнали з міста ксьондзів, а сам Фастів зробили головним осередком. Сюди приводили на суд панів-шляхтичів, орендарів, прикажчиків.

У квітні—травні 1769 року повстання гайдамаків було придушено.

ФАСТІВСЬКИЙ АЛЬБОМ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Побував на Фастівщині Т. Г. Шевченко 1846 року, працюючи по закінченню Петербурзької Академії мистецтв художником Археологічної комісії, брав участь у розкопках курганів Переп'ят і Переп'ятихи, що на Фастівщині. Щоправда, його участь у розкопках Переп'ятихи сумнівна.

Очолював Археологічну комісію професор Київського університету, редактор видання письмових пам'яток з історії України Микола Дмитрович Іванішев. Крім нього, до складу експедиції входив Петро Іванович Прушинський, близький Шевченку своїми переконаннями, та художник Олексій Фролович Сенчило-Стефановський — друг поета.

У Фастівському альбомі Шевченко замалював зовнішній вигляд кургану Переп'ят із його власноручним підписом "въ Переп'яти". Зверху в альбомі записані слова пісні, почутої, мабуть, від фастівських селян:

*Ой хоч маю, пане-брате,
Грошіма платити,
А не буду у неділю
Панщини робити.*

Після розкопок Шевченко деякий час живе в с. Фастівці, буває і в самому Фастові. Від селян записує перекази та легенди про минуле Фастівщини, пісні про ватажків народних повстань, фастівських козаків, замальовує історико-архітектурну пам'ятку Фастова — Покровську церкву XVIII ст. Так, від Мартина Липського та Григорія Демиденка Шевченко записує народні пісні: "Під городом Салидоном", "Ой, пише, пише вам імпе-

ратор до князя Котляревського", "Ой хвалився Бондаренко".

У Фастівському альбомі Шевченка зроблені малюнки: "Коло каші", "Парубок з люлькою, голова селянина та хлопеч з граблями", "Пейзаж", "Селянин у брилі", "Постаті селян", "Гурт селян та інші начерки", "Сільські будівлі".

МИКОЛА БЕНАРДОС — ЗАБУТИЙ ГЕНІЙ

У місті Фастів пройшли останні роки життя Миколи Бенардоса — автора понад двохсот оригінальних винаходів та проєктів у галузі електротехнології, електротехніки, транспорту, сільського господарства, військової справи, винахідника електрогефесту. М. Бенардос отримував патенти у Франції, Бельгії, Англії, Німеччині, Швеції, Італії, США, Австро-Угорщині, Данії. До нього приїжджали повчитися російські та іноземні інженери, вчені, промисловці. У 1890-их роках спосіб "електрогефест" було впроваджено в усіх промислових розвинутих країнах світу. 11 травня 1892 року йому вручили золоту медаль Російського технічного товариства "За удачное применение вольтовой дуги к спаиванию металлов и наплавление одного металла на другой", а 7 грудня 1899 року було присвоєно звання почесного інженера-електрика. Однак винахідник не одержав належної матеріальної винагороди.

З підірваним здоров'ям він повертається у 1899 році в Україну й оселяється на хуторі Костяші (біля Бишева), де будує лабораторію. Однак будинок згорів, а з ним — моделі та проєкти.

Після пожежі Микола Миколайович переїздить до Фастова. Завод Ф. Брандта (нині завод "Червоний жовтень") та фастівські залізничні майстерні стали ос-

танними, де впроваджувалися у виробництво винаходи Бенардоса в галузі електрозварювання. У Фастові він одержав ще кілька патентів на свої винаходи. Однак через хворобу був змушений їхати до Москви. Улітку 1902 року М. Бенардос повернувся до Фастова.

Незважаючи на величезний вклад у розвиток виробництва, винахідник звертався до Ради Російського технічного товариства з проханням про довічну пенсію.

Помер Микола Бенардос у вересні 1905 року від серцевого нападу. Похований на парафіяльному кладовищі в Фастові.

ФАСТІВСЬКИЙ ДОГОВІР 1918 РОКУ

У XX столітті на політичну арену України вкотре виходить Фастів. Саме тут 1 грудня 1918 року був підписаний акт про злуку Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, який, фактично, проголосував об'єднання Західної та Східної України в єдину неподільну державу.

До Фастова від ЗУНР прибули секретар внутрішніх справ Льонгін Цегельський, голова секретаріату і секретар фінансів Дмитро Левицький. Від УНР — Володимир Винниченко, Панас Андріївський, Федір Швець і Симон Петлюра. Примітно, що Директорія та її канцелярія розмістились у вагонах. У вагоні й підписали славнозвісний договір.

У документі проголошувалися такі положення:

"1. Західно-Українська Народна Республіка заявляє цим непохитний намір злитись у найкоротшім часі в одну велику державу з Українською Народною Республікою — значить: заявляє свій намір перестати існувати як окрема держава, а натомість увійти з усією територією й населенням як складова частина державної цілості в Українську Народну Республіку.

2. Українська Народна Республіка заявляє цим рівно ж свій непохитний намір злитись у найкоротшім часі в одну державу з Західно-Українською Народною Республікою — значить: заявляє свій намір прийняти всю територію й населення Західно-Української Народної Республіки як складову частину державної цілості в Українську Народну Республіку.

3. Правительства обох Республік вважають себе

зв'язаними по вищим заявами, то значить уважають себе посполу зобов'язаними... в найкоротнім часі... утворити справді одну неподільну державну одиницю.

4. Західно-Українська Народна Республіка, з огляду на витворені історичними обставинами, окремими правовими інституціями та культурними й соціальними різницями окреміжності життя на своїй території її населення як будучій частині неподільної Української Народної

Республіки, дістає територіальну автономію, котрої межі означити у хвили реалізації злуки обох Республік. Тоді також установлені будуть детальні умовини злуки обох держав.

5. Договір цей, списаний у двох примірниках, як двох окремих оригіналах, призначених по одному для правительств кожної з обох держав, може бути опублікований за згодою обох правительств, т. с. Директорії Української Народної Республіки й Ради Державних Секретарів Західно-Української Народної Республіки".

На превеликий жаль, цим планам так і не судилося здійснитися. Та фастівчани, пам'ятаючи про цю подію, встановили музей на колесах на території залізничного вокзалу.

ПАРТИЗАНСЬКИЙ ЛІКАР

Кров'ю оборонявся Фастів від фашистських загарбників... відважними, безглуздими, несправедливими смертями... Але особливими літерами вписане в цю сторінку історії Фастова ім'я Петра Михайловича Буйка — партизанського лікаря, який, попри загрозу власному життю, ставив неправдиві діагнози тим, кого силоміць хотіли відправити до гітлерівської Німеччини. Із документів "Акт о пытках и зверском уничтожении партизанского врача Буйко Петра Михайловича", "Справка о подпольной и партизанской деятельности профессора Буйка П. М. в селе Томашовка Фастовского р-на" дізнаємося, що Петро Михайлович врятував в Ярошівці 40 осіб, в Томашівці — 70 осіб, в Пришивальні — 100, в Дорогинці — 100, у Веприку — 200, в Кошівці — 50. За його дорученням Свирид Новохатний та Кузьма Яремчук (організатори бойових партизанських груп) збирали зброю для партизанів.

П. М. Буйка спіями під час облоги на партизанів. Перед допитом професора катували в повітці й погребі, а він на запитання "Чим ти займався?" відповідав: "Лікував партизанів", "А де ж партизани?" — "Під кожним кущем, куди ви не підете, вони вас зустрінуть". Після дводенного катування Буйка вкинули в сарай, де вже перебувало 140 селян. Давати їжу чи воду лікарю заборонялося, а за допомогу втекти загрожував розстріл. Але вдячні селяни таки створили умови для втечі, тільки професор не втік...

Зранку всіх зігнали до хати Андрія Родіна і, прис-треливши та обливши бензином, спалили. "Я був партизанський лікар", — такі останні слова П. М. Буйка.

На честь П. М. Буйка в Фастові названа міська лікарня, а в с. Томашівка професору встановлено пам'ятник.

Все частіше чуєш: "На дискотеку? А що на ній робити? Там же одні малявки тринадцятирічні... Та й без бійки не обійдеться". Численні бари, де, окрім як випити та закурити, немає чим зайнятися, давно вже перестали задовольняти потреби молоді. Можливо, через це чимало з них так прагнуть оселитися деінде.

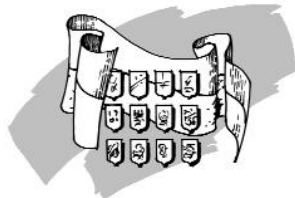
Молоді батьки скаржаться на те, що з малечого немає куди піти. Ні дитячих кав'ярень, ні місць, де з дитиною можна, відпочиваючи, провести час, ні спеціально облаштованих магазинів. Що навіть ігровими майданчиками біля будинків ніхто не опікується!

Стан бібліотек у місті — болюча тема для її мешканців. Доросла районна та дитяча бібліотеки не оновлюються, занепадають: стіни тріскаються, стеля протікає, освітлення жахливе. А нещодавно постало питання про їх закриття, що не може не дивувати. Як кажуть працівники бібліотек, у бюджеті не вистачає коштів на їх утримання. Отже, на майже 60-тисячне місто фактично залишиться одна міська доросла бібліотека, читальна зала якої уміщує 20 осіб (!). Користувачі вже скаржаться на мале приміщення, на постійні черги до читальної зали, на недостатню кількість бібліотекарів. Хочеться думати, що місцева влада підійде до цієї проблеми з належною увагою і розумінням.

Ось і постає запитання: яким побачить сучасна Україна новий Фастів? Чи не час відродити колишню славу, фастівчани?

● **Ольга СКРИПКИНА**

Є СВІЙ ГЕРБ І ПРАПОР

Герб постає у формі щита, в основі якого — зображення білого пагорба, обнесеного частоколом із чотирма баштами. Це символ міста-фортеці: білий колір, відкриті ворота свідчать про наміри фастівчан, а укріплення — про готовність постояти за себе. Дві смуги жовтого кольору, що перетинаються посередині, вказують на те, що Фастів — перехрестя важливих шляхів. Фонові кольори: блакитний зверху та зліва — символізує річку Унаву, що протікає через місто, та зелений справа й знизу — фастівські ліси.

Прапор міста має прямокутну форму. Верхня та ліва частини блакитного кольору, а права та нижня — зеленого. Прапор перетинають дві стрічки жовтого кольору.

ПРАВА І ПРИВІЛЕЇ XVI—XVII СТОЛІТТЯ

XVI століття в історії України позначилося постійним католіцизмом. Польщі українському православію. У Фастові вперше згадана Католицької Церкви, в'язаний із діяльністю Йосифа Верещинського. В 1593 році домігся звільнення міста від сплати податків, спорудив замок, перейменував Фастів у Новий Верещин, заснував парафію, звів костел. У місті почала діяти друкарня. Після смерті єпископа на його місце 1598 року став К. Казимирський. Він повернув місту попередню назву. Саме на прохання К. Казимирського Сигізмунд III 11 квітня 1601 року підписав документ про надання Фастову прав і привілеїв містечка. У 1638 році єзуїти католицького чернечого ордену будують тут монастир.

Слід зазначити, що фастівчани брали участь у великому антифеодалному повстанні 1618 року, яке спалахнуло в центральній частині Київського воєводства.

Незважаючи на численні права та привілеї, культурні перетворення і відродження міста після спустошливих воєн із татарами, у Фастові в 1630 році налічувалося 150 осель. Мешканці займалися скотарством, менше хліборобством, ткацтвом, гончарством, обробкою дерева, промислами — рибальством і мисливством.

ЗГАДАЄМО ФАСТІВСЬКОГО ПОЛКОВНИКА СЕМЕНА ПАЛІЯ

...Ходім, батьки-отамани,
У Фастов в неділю
Та надінем вразим ляхам
Кошуленьку білу.
Ні, не білу, а червону...
Ходім погуляєм.
Та в пригоді свого батька
Старого згадаєм,
Полковника фастівського
Славного Семена.
Ходім, брати: не згинете,
Хлопці, коло мене.
Т. Шевченко "Швачка"

Історія міста Фастів невіддільно пов'язана з ім'ям легендарного полковника, гетьмана Правобережної України — Семена Палія, який у 1685 році обирає місто своєю резиденцією, споруджує тут мури, підземні

ФАСТІВ ХВОСТОВОМ НЕ СТАВ

Перша літописна згадка про місто Фастів або Фощево, або Хвостів (Хвастів) припадає на 1390 рік. Літопис описує місто як таке, що вже існує. Згадується про торговельні шляхи, які проходили повз Фастів, про ярмарки в місті. Але відомостей про час заснування, на жаль, не подано.

Сьогодні офіційно існує три версії походження назви міста. Перша — за назвою річки Фоса, що тече через Фастів. Друга — за назвою можливого засновника міста Фаста (Фоста), ім'я якого вперше згадується під 912 (911) роком у Радзивіллівському літописі (текст складено в домонгольські часи в Володимиро-Суздальській Русі) як дружинника і посла князя Олега, а вдруге — у договорі 944 року як князя, землевласника-феодала, вельможі князя Ігоря. Згідно з третьою версією, на території Фастова відбулася битва між військами князів і кочівниками. Військовою відзнакою кочівників були хвости. Після битви їх залишилося тут чимало. Звідси й Хвостів.

ходи, встановлює свої порядки: "Палій розпоряджається у Фастові, всіляко обмежує шляхту, розбійничає зі своїми людьми, змушує Київське єпископство і все воєводство платити йому податок" (1688 р.). Відомо також, що друга дружина С. Палія, Феодосія, була фастівчанкою.

Кількість мешканців міста за Палія зростає. У 1692 році у Фастові вже було 3 тисячі дворів. "Я знайшов цей край пустелею й працював коло Хвастова, як коло свого хазяйства. Широкі поля засіяли збіжжям, число мешканців зросло... й церкви Божі я побудував, і прибрал на славу Божу", — писав Палій в одному з листів до І. Мазепи.

Російський священик Іван Лук'янов під час мандрів із Москви до Єрусалиму, побувавши у Фастові в 1702 році, писав: "Городина

хорошая, красовито стоит на горе, острог деревянный круг жилья всего, вал земляной, по виду не крепок, да сидельницами крепок... Харч в Фастове всякая зело дешева, кажется дешевле киевского, а от Фастова пошла дороже вдвое или втрое..."

А уже злодеи зело храбрость показали и почали на конех винтовать, копыя бросать, из луков стрелять и из пистолетов, наш караван и турок кругом облетели... до самого городка скакали, не переставали, и турки только головами качают..."

Палій захоплює місто та села Правобережжя, запроваджуючи свою політичну та економічну владу: створюються органи козацького самоврядування на чолі з отаманами. Невдовзі козацька держава Палія складала одну третину всієї території Правобережної України.

Гетьман проводить самостійну зовнішню політику: намагається підтримувати стабільні стосунки з королівською владою, не вступає в конфлікт з І. Мазепою та московським царем. Ситуація різко змінюється, коли, після підписання Карловицького миру 1699 року між Польщею та Туреччиною, польський сейм ухвалив рішення про ліквідацію козащини. Палій, відмовляючись виконувати наказ, так одповідає посланцям гетьмана Яблоновського, що прибули до Фастова: "Я оселився у вільній країні, і Речі Посполитій нема ніякого діла до цього краю. Тільки я, справжній козак і вождь козацького народу, маю право порядкувати тут".

У вересні 1700 року С. Палій виступає проти 4-тисячного загону польської шляхти та німецьких найманців, що оточили Фас-

тів. У цій боротьбі ані цар, ані гетьман не підтримали його. Розуміючи, що допомоги немає звідки чекати, фастівчани зміцнювали мури, заготовляли провізію. Дати відсіч шляхтичам Палію вдалося лише завдяки власній винахідливості.

У 1702—1704 роках на Правобережжі під проводом Семена Палія відбулося козацько-селянське повстання проти Речі Посполитої. Центром знову став Фастів.

Взимку 1702 року в Фастові збирається козацька рада, на яку з'їжджаються правобережні полковники Самусь, Іскра, Абазин та Палій. На раді були присутні як козаки, так і городяни, нижче православне духовництво, православна шляхта. Жодних письмових документів про раду не збереглося, але дослідники вважають, що йшлося про початок і тактику повстання. Саме ж пов-

стання розпочалося весною 1702 року на Поділлі й Брацлавщині. У липні повстанський рух охопив Київщину. У жовтні—грудні козацькі війська захопили Немирів, Бердичів, Бар, Межиріч, а 10 листопада 1702 року — Білу Церкву. Розпочалися селянські виступи на Волині й Галичині. Проти повстанців виступило військо під командуванням А. Синявського. Більше того, уряд Польщі попросив допомоги в Петра I, і весною 1704 року туди прийшов І. Мазепа.

Подальша доля фастівського полковника склалася трагічно. 1704 року Семена Палія було підступно заарештовано та відправлено до Москви. Колишнього гетьмана звинуватили у шведофільстві та заслали до Сибіру. І лише напередодні Полтавської битви Петро I повернув Палія із заслання, призначивши його полковником Білоцерківського полку. Помер Семен Палій у січні 1710 року.

ГАЙДАМАЦЬКЕ МІСТО

Прийдіть до мене, брати,
Наш славний Палію,
Подивися, що той Швачка
У Фастові діє!
Добре діє! У Фастові,
У славному місті...
Т. Шевченко "Швачка"

Після Прутського походу Росії 1711 року Правобережна Україна знову відійшла до Польщі. Вкотре відбулася колонізація краю, відновилися утиски православ'я. У Фастів, який на початку століття був власністю єпископа Півницького, повертаються єзуїти та шляхта. На Фастівщині з'явилися володіння Браницьких, Халецьких.

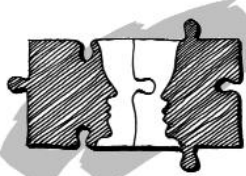
Перший гайдамацький загін на Фастівщині з'явився 1713 року, очолював його М. Янковський. Гайдамаки під Фастовом захопили коней приїжджих купців та речі, гроші орендаря.

З часом безперспективні виступи малих загонів почали переростати в масові повстання, і Фастівщина не лишалася осторонь цих подій. Перше велике гайдамацьке повстання спалахнуло 1734 року й охопило Київщину, Поділля, Волинь. На Фастівщині, на території Мотовилівського ключа, в 1734 році діяв загін Лазаря Таранця. Наприкінці 1738 року російські та польські війська розбили основні сили повстанців. Проте на Фастівщині загони продовжували боротьбу.

У 1749 році загін на чолі з Іваном Бородою напад на Фастів і захопив панський замок, а 16 квітня 1750 року на місто напали близько 50 повстанців на чолі з козаком Іваном Хвалунським. Того ж року загін із 27 чоловік, очолюваний Олексієм Письменним, захопив у місцевих панів двадцять п'ять коней. У січні 1756 року Фастів укотре зазнав нападу.

У червні—липні 1768 року на Правобережжі діяло близько 30 загонів. На Київщині їх очолювали І. Бондаренко, А. Журба, М. Швачка. Відокремившись від головних сил повстанців, 200 гайдамаків під проводом

Продовження на с. 6

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001р.: 58 % від загальної кількості населення Луганської області визнали себе українцями, а в Донецькій області — 57 %. Тобто національною більшістю в Донбасі є українці. А чи замислювався хтось, чому ж тоді Донбас — російськомовний регіон? Здавалося б на такі банальні запитання існують такі ж банальні відповіді: спланована цілеспрямована русифікація впродовж тривалого часу перетворила українську мову в Донбасі на екзотичну мову. Так. Я погоджуюся з таким формулюванням, але лише до 1991 року. Бо коли Україна стала суверенною та незалежною державою проблема української мови мала б бути розв'язана.

Зіткнувшись із затятим небажанням державних службовців дотримуватися встановлених норм українського законодавства щодо спілкування державною мовою, дійшов висновку, що лише рішення суду може зобов'язати цих чиновників користуватися у своїй роботі державною мовою, як того вимагає українське законодавство. Але наївно було б сподіватися на справедливе вирішення цієї проблеми в українському суді з першої спроби. Тому я вирішив пройти всі національні засоби захисту в судовому порядку, а потім, якщо не будуть відновлені мої порушені конституційні права на всебічний розвиток і функціонування української мови на всій території України в усіх сферах суспільного життя, і не будуть притягнені до відповідальності особи, з вини яких відбуваються ці порушення, звернутися до Європейського Суду з прав людини.

Європейський Суд, я сподіваюся, зобов'яже антиукраїнських чиновників в Україні дотримуватися українського законодавства й міжнародних договорів про справедливий судовий розгляд та верховенство права.

Одержавши черговий раз у 2002 році відповідь Луганського міськвиконкому російською мовою на моє звернення, яке було написано українською мовою, я подав позов до Ленінського районного суду м. Луганськ про відшкодування морального збитку, нанесеного мені внаслідок порушення моїх конституційних прав на всебічний розвиток і функціонування української мови. Відповідач (представник Луганського міськвиконкому) не визнав своєї провини й відмовився офіційно вибачитися в письмовій формі, що створило б умови для примирення. Тоді я звернувся до прокуратури м. Луганськ із заявою про притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 161 ч. 2 КК України (дискримінація за мовною ознакою) посадових осіб Луганського міськвиконкому, які винні в дискримінації українців за мовною ознакою.

На обґрунтування своїх вимог я навів факти тотальної дискримінації українців за мовною ознакою у місті Луганськ. На підтримку моїх вимог виступили громадські організації Луганщини національно-державного спрямування із відповідною заявою до Ленінського районного суду м. Луганськ.

Я розумів, що ніякий суддя і прокурор, принаймні в Луганську, не винесе рішення, що задовільнить мої вимоги, хоча вони цілком законні. Якби в нас в Україні дотримувалися норм української законодавства в сфері мови спілкування, то через 3—5 років людська гідність та національні гени кожного українця взяла б своє і в Донбасі відродження української мови

стало б наявним фактом. Тому для обмеження можливостей перекручень законів і філософських понять досвідченими працівниками Феміди, мені довелося посилено взятися за вивчення відповідної літератури. Прогнозуючи подальші події, я усвідомлював, що зачіпаю питання геополітичного масштабу, вирішення якого має велике значення не лише для нашої держави. Тому, розпочинаючи втілення своїх планів у життя, я повинен був у подальшому заручитися підтримкою громадськості, адже я хотів досягти конкретного результату, а не створювати собі образ страждальця-мученика.

Позаяк немає можливості описувати всі цікаві подробиці розгляду в судах моїх позовів, тому стисло підведу резюме цих домагань на сьогоднішній день. По-перше: нині судові засідання за моїми скаргами та заявами ведуться ви-

та скарга задоволенню не підлягає, оскільки сам по собі факт порушень вимог законодавства відповідачем не дає підстав вважати, що позивачу була спричинена моральна шкода, а всупереч вимогам ст. 30 ЦПК України позивач доказів у підтвердження своїх вимог не подав.

Подаючи зобов'язання на відповідальність перед позивачем з урахуванням позовних вимог останнього законом не передбачено”.

Звертаючись до суду, я принципово ставив за мету домогтися прецеденту морального відшкодування у вигляді сплати певної грошової суми, як передбачено українським законодавством. Бо лише коли людина буде впевнена, що за порушення її прав суд зобов'язе порушника матеріально відшкодувати матеріальні й моральні збитки, нанесені внаслідок порушення

“...всупереч ст. 30 ЦПК України позивач доказів у підтвердження своїх вимог не подав” — не відповідає фактичним обставинам справи, оскільки апеляційний суд, мабуть, має на увазі докази наслідків моральної шкоди. Сам факт спричинення мені моральної шкоди полягає в порушенні моїх конституційних прав, а до суду я звернувся з метою уникнути непередбачених наслідків моральної шкоди у вирішенні даного міжнаціонального конфлікту і задовольнити свої вимоги satysfakcji в суді. Тому, я вважаю, відповідач зобов'язаний сплатити моральне відшкодування й офіційно вибачитись у письмовій формі”.

Другий рік поспіль моя касаційна скарга лежить у Верховному Суді й не розглядається, мабуть, через те, що її треба буде задовольняти. А такий прецедент, я думаю, заохотить багатьох до захисту своїх не лише мовних прав.

ДОСВІД ПРОСВІТЯНИНА

(дискримінація за мовною ознакою), навіть не припускаючи думки, що за ці злочини доведеться відповісти. Незважаючи на мої звернення і звернення громадських організацій Луганщини до Президента України, Генерального Прокурора, Уповноваженої Верховної Ради з прав людини і проханням вжити відповідних заходів до відновлення порушених конституційних прав на всебічний розвиток і функціонування української мови в місті Луганськ та вирішити питання відповідальності осіб, з вини яких були допущені порушення, ніхто до відповідальності не притягнений, а мовна дискримінація українців у Луганську продовжується.

Копію одного з цих звернень до Президента України я надіслав народному депутатові Левку Лук'яненку. На підставі моєї скарги й заяви громадських організації на мою підтримку до Президента України про порушення ст. 10 Конституції України у Луганську, Левко Лук'яненко 02.06.2004 р. звернувся до Президента України із депутатським запитом, у якому просив Гаранта Конституції України вжити відповідних заходів щодо відновлення порушених норм ст. 10 Конституції України в Луганську та звільнити з посад тих державних службовців, які вперто відмовляються вивчити державну українську мову. Навіть після депутатського звернення Левка Лук'яненка згада на дискримінація продовжується.

Скарги та депутатські запити до посадових осіб — це адміністративний засіб захисту своїх прав; тоді як стан справ вимагає звернутися до прокуратури із заявами про притягнення до кримінальної відповідальності за ознаками дискримінації за мовною ознакою: судді Жовтневого районного суду м. Луганськ А. І. Ковальова; судді Ленінського районного суду м. Луганськ О. П. Таранової. Постанови прокуратури, які не задовольняють моїх вимог, я оскаржую в суді. Якщо в українському суді не притягнуть до відповідальності своїх колег, то Європейський Суд із прав людини, я вважаю, зобов'язав чинити з Україною дотримуватися міжнародних договорів про справедливий судовий розгляд та верховенство права. Отже, питання притягнення згаданих суддів до відповідальності — питання часу...

Мій жорсткий правовий підхід до мовної проблеми дає результати. Якщо на початку моїх судових домагань деякі судді навіть грюкали кулаком по столу, погрозуючи запроторити мене до в'язниці або божевільні, то зараз ставлення суддів при розгляді моїх скарг і заяв — кардинально змінилося. Деякі судді почали зі мною вітатися при зустрічі на вулиці.

Я стисло виклав свої прагнення і дії з відстоювання своєї людської й національної честі та гідності. Навіть із цієї розповіді, я думаю, можна зробити певні висновки — чому Донбас російськомовний.

А наприкінці хотів би звернутися до своїх опонентів словами Василя Симоненка:

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його гарячих
жилах
Козацька кров пульсує і гуде.

Вважаю, що мій досвід стане прикладом для наслідування в інших зрусіфікованих регіонах України.

● **Сергій МЕЛЬНИЧУК,**
м. Луганськ

УКРАЇНСЬКУ МОВУ —

Причому, в Україні. Чи це не аномалія?!

нятково державною — українською — мовою. Хоча спочатку судді принципово відмовлялися вести судові засідання українською мовою і навіть дехто з суддів офіційно приймав злочинне рішення про ведення судового засідання російською мовою. Оскільки я з цим не міг змиритися, то ці рішення врешті-решт були скасовані.

Зокрема в цивільному порядку суд другої інстанції (апеляційний суд Луганської області), розглядаючи мою апеляцію на рішення Ленінського районного суду м. Луганськ, постановив:

“Віршуючий спір, суд у рішенні посилався на ст.ст. 3, 5 Закону України” “Про мови в Українській РСР”, на підставі якого вважав, що... оформивши позивачу відповідь на його звернення, російською мовою, відповідач порушень закону не допустив.

Такий висновок є невірним тлумаченням вказаного закону та суперечить рішенням Конституційного Суду України від 14.12.1999 р. № 10 — р.п/99, згідно з яким українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування...

В частині решти вимог апелян-

законних прав людини, тоді, я переконаний, дотримання закону в державі буде під належним громадським контролем. Із цих мотивів я звернувся 26.09.2003 р. до Верховного Суду України із касаційною скаргою, у якій зазначив:

“Це порушення законодавства відповідає суперечить морально-етичним нормам, встановленим Конституцією України (ст. 21 “Усі є вільні і рівні у своїй гідності і правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними”), тобто таке порушення прав громадян наносить, у першу чергу, не матеріальну, а моральну шкоду.

Знехтувавши державною мовою, відповідач порушив рівноправність конституційних прав і свобод громадян та рівність перед законом, створюючи привілеї за мовною ознакою, що суперечить ст. 24 Конституції України. Саме цей факт спричинив мені моральну шкоду. У своєму позові я не зазначив про наслідки спричиненої мені моральної шкоди, оскільки відшкодуванням моральної шкоди я вимагаю не компенсаційної, а сатисфакційної функції. Я вимагаю сатисфакції у вигляді сплати певної суми грошей відповідачем за приниження моєї людської, громадянської та національної честі й гідності.

Твердження апеляційного суду:

Захищаючи свої права у суді правовим способом, після того, як я пройшов усі національні засоби захисту в суді й отримав ухвалу Верховного суду України від 01.10.2004 р., у якій зазначалося, що надіслання мені відповіді російською мовою Луганським міським конкомом не було спрямоване на приниження моєї національної честі й гідності, тому в порушенні кримінальної справи мені відмовляється, я звернувся із заявою до Європейського Суду з прав людини, зазначивши в своїй заяві про ухилення Верховного Суду України від розгляду й винесення правової оцінки наведеним мною фактам тотальної дискримінації українців за мовною ознакою у Луганську, що, по суті, сприяє подальшому порушенню ст. 18 Конституції України в місті Луганськ.

12.11.2004 р. я отримав повідомлення Європейського Суду про те, що Суд розгляне мою заяву, як тільки це буде можливо та прохання інформувати Європейський Суд про зміни моєї адреси та про будь-які зміни обставин, що стосуються моєї справи.

Упродовж усіх цих подій судді й прокурори, зловживаючи своїми службовими посадами, демонстративно скоювали злочини, передбачені ст. 161 ч. 2 КК України

ПРЯМА МОВА

— **Якою Ви бачите сучасну гендерну ситуацію в Україні?**

— Є думка, що найбільша революція, яка відбулася впродовж XX століття, — це зміна становища жінки. І можливо, ця точка зору не така вже й максималістська. Ми бачимо, що жінка прийшла в ті сфери, де вона раніше не була присутньою і цілком комфортно там себе почуває. Можливо, в суспільстві щось змінилося так глобально саме внаслідок цієї присутності, та це ще не узагальнено як слід ні соціологією, ні культурологією. Є така дивна статистика в українській літературі першої чверті XX століття: навколо Івана Франка, навколо франківського літературно-наукового вісника було дуже багато жінок-письменниць. У літературі соціалістичного реалізму їх було мало. Я можу пояснити це тим, що соцреалізм і радянська ідеологія менше цікавилися індивідуальним, приватним, особистим, і тому жінка-авторка, власне, не могла вповні висловити те, що їй було більш цікаве. До речі, зверніть увагу на те, що в сучасній літературі велика кількість жінок-письменниць.

Коли в 90-ті роки й тепер так активно розвиваються гендерні студії, яскраво заявили про себе жінки в літературі, культурі, то, очевидно, це тому, що існує традиція, втілена в іменах Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Мілени Рудницької. Традиція не лише літературна, а й, у випадку Мілени Рудницької, політична.

— **Як би Ви могли змалювати портрет сучасної жінки?**

— Я думаю, що портрета сучасної жінки не змалює ніхто. І, знаєте, не треба ілюзій, що це виключно інтелектуалка, інтелігентна, талановита жінка, яка робить успішну кар'єру. Такі, на щастя, є, і в молодшому поколінні їх більше. Я, до речі, з цікавістю спостерігаю серед своїх студентів, що ті гендерні стереотипи, які тяжко долають чоловіки мого покоління, для покоління 20-літніх хлопців уже просто не існують. Для них нормально сприймати рівність дівчат в освіті, в науці тощо. Але повернімося до портрета жінки. Сучасна українка — це й та особа, в якій часто важко визначити стать, це жінка в роботі, яка виконує найтяжчі

фото Г. Оберської

фото Г. Оберської

«Я НЕ ФЕМІНІСТКА, АЛЕ...»

Незважаючи на те, що жінки становлять 54 % населення України, теми гендерної рівності, насильства в родині стали предметом публічного обговорення лише в останні п'ять років. За статистикою, жінки працюють 71 годину протягом тижня, враховуючи ведення домашнього господарства, у той час, як чоловіки не більше 57 годин. Найбільше жінок працює в таких галузях, як освіта, охорона здоров'я, торгівля та соціальний захист. Багато хто посідає керівні посади. Та далеко не всі сучасні жінки роблять успішну кар'єру. Про свої погляди на гендерну ситуацію в нашій країні поговорила розповісти Віра АГЕЄВА — професорка Національного університету «Києво-Могилянська академія», авторка численних праць на феміністичну, гендерну тематику.

дорожні роботи. Я багато разів спостерігала таку ситуацію: жінка в оцій принизливій, емблематичній для мене помаранчевій робі реально виконує якісь фізичні дії, і завжди над цією роботою стоїть наглядом, як правило, чоловік. Не треба забувати, що це теж портрет сучасної жінки.

Портретувати нашу сучасницю можна, маючи на увазі, наприклад, образ вчительки. Таких фемінізованих професій у нас багато, а так не повинно бути. Те, що в педагогічних колективах просто немає чоловіків, — очевидно загроза, яку усвідомлюють лише психологи.

Я думаю, що жінка сьогодні малозахищена. Коли сучасні теоретики говорять про гендерну рівність, вони всіляко наголошують: рівність при наявності відмінностей. Якою мірою забезпечене материнство, якою мірою підтримується молода сім'я, — ці проблеми теж гендерні. Сьогодні, на жаль,

дуже актуальною (і це теж часточка нашого життя) є проблема насильства в суспільстві. І не треба закривати очі на те, що воно більшою мірою спрямоване проти жінки. Насильство в родині в нас просто не фіксується поки що належним чином. На противагу західним демократичним країнам, де це може бути покарано законом.

— **Зараз багато жінок-керівників, бізнес-леді. Ви вважаєте, що жінка готова боротися та перемогти?**

— Очевидно, так. І давайте на цій оптимістичній ноті цей портрет домалюємо. Я думаю, що сьогодні можна говорити про те, що жінка успішно знайшла себе в бізнесі. Між іншим, враховуючи для мене була інформація, що в кризовий період, на початку 90-их років, соціологи та журналісти активно обговорювали те, що безробіття має жіноче обличчя. Справді, ніби так було перші рік—два, коли в дер-

жавних структурах скорочували, насамперед, жінок. Але потім, соціологи свідчать, жінки швидше знайшли себе в недержавних структурах, у малому бізнесі, у способах виживати й заробляти гроші. Уже наприкінці 90-их років жіноче обличчя українського безробіття — це, швидше, стереотип, який склався. Мені важко говорити про всі сфери діяльності, але, я думаю, і в політиці, і в мистецтві у нас є дуже успішні жінки.

— **Як почувається жінка в науці? Яке ставлення чоловіків до жінок саме в наукових питаннях?**

— Я думаю, що цієї проблеми вже не існує. А щодо гуманітарних наук, то я б швидше говорила про гендерні квоти чоловікам, адже тут жінок більше й досягнення жінки тут досить велике. Хоча очевидне упереджене ставлення до феміністичних і гендерних досліджень. Навіть в інтерв'ю кар'єрно-успішних жінок звучать фрази: «Я не фемі-

ністка, але...» Далі за цим «але» йде цілком феміністична програма: треба дати можливість рівності, можливість жіночої самореалізації. І, в принципі, нічого аж такого кардинально нового, радикального, порівняно зі знаменитою фразою героїні Ольги Кобилянської про те, що жінка має право бути сама собі ціллю, винаходити не треба. Коли говорити про феміністичні і гендерні студії в сучасній українській гуманітаристиці, то вони розвиваються досить динамічно, а для багатьох несподівано. Це вже гендерна школа в культурології, в літературознавстві, вона очевидна й досить успішна. Усталення і досягнення її пов'язані, насамперед, з іменем Соломії Павличко, яка започатковувала семінари, видання і те, що ми сьогодні маємо. До речі, у найновішій книзі «Гендерна перспектива» зібрані культурологічні й соціологічні статті українських і західних (польських, англійських, канадських) авторів. Кілька років тому також видавництвом «Факт» була видана книга «Гендер і культура». Є гарний том праць Соломії Павличко «Фемінізм». Ми можемо говорити про те, що в українській гуманітаристиці жінка виповідає себе.

Існує Київський інститут гендерних досліджень, є багато дослідниць, як Марія Зубрицька, Тамара Гундорова, які займаються цією проблематикою. Гендерні студії вже присутні в університетському дискурсі. В університеті «Києво-Могилянська академія» вже читаються декілька курсів. Зокрема я читала торік «Гендерний дискурс українського модернізму». Є курс доктора Романа Веретельника «Феміністична інтерпретація тексту», лекції соціолога, зокрема Світлани Оксамитної, тобто, це вже така авторитетна частина університетського дискурсу освітньої стратегії. Торік вийшла моя книжка «Жіночий простір» із підзаголовком «Феміністичний дискурс українського модернізму», де я спробувала проаналізувати творчість жінок-письменниць впродовж усього XX століття. Книжка, як на мене, має певні успішні рецензії, хоча я весь час чекаю на розгromні. Мабуть, їх просто лінь писати тим, хто не сприймає фемінізму.

● **Вікторія РАДЧУК**

ДОЛЯ

— **Тамаро Володимирівно, Вас місцева преса назвала найуспішнішою жінкою року. Чи легко було Вам як жінці зробити кар'єру в науці?**

— Якщо говорити відверто, то досить складно. Адже не секрет, що в нашому суспільстві не завжди адекватне ставлення до жінки. Більшість чоловіків і сьогодні ще вважає, що жінка, насамперед, має бути домашньою господинею й віддавати себе сім'ї. І на цьому, на їхню думку, її кар'єра завершується.

— **А хто з чоловіків вірив у Вас і стимулював бажання відбутися в житті?**

— Мій батько був завжди для мене прикладом. І буквально за півроку перед смертю він мені сказав: «Ти знаєш, я бачу тебе доктором, я бачу тебе професором. І я знаю, що ти цього досягнеш». І вже після його смерті, незважаючи на те, що життєві обставини склалися не на користь справі, я взяла себе в руки і зробила все для того, щоб ця батькова мрія здійснилася. І книжку-монографію «Західноукраїнська гуманітарна інтелігенція: реалії життя та діяльності (40—50-ті рр. XX ст.)» я присвятила батькові.

Сьогодні це вже не таємниця, що за радянських часів саме історичні факультети були елітними у вищих навчальних закладах і вважалися кузницею кадрів для ідеологічної та чиновницької номенклатури. І навіть коли я вже в 1991 році прийшла на історичний факультет, то була єдиною жінкою у його викладацькому складі. Можливо,

тому, заохочуючи й стимулюючи мене до наукової роботи, тодішній декан факультету професор Юрій Іванович Макар казав мені: «Тамаро Володимирівно, уявляєте: ви будете першою жінкою — доктором історичних наук на Буковині й другою — на Західній Україні». І коли я в Києві захищала в 1991 році кандидатську, а в 2003 у Чернівцях — докторську дисертацію, то у складі спецрад по захисту ще не було жодної жінки-доктора, зокрема історичних наук. Тим часом деякі мої колеги, чоловіки-історики сприйняли мій захист докторської як факт, що вже відбувся.

— **Побутує така думка, що не одружена або розлучена жінка без**

Сьогодні поруч з іменем Тамари Марусик вживається здебільшого слово «вперше». І це не випадково, але — справедливо. Адже вона, перша і єдина на Буковині жінка — доктор історичних наук. І вона, жінка-науковець, вперше від дня заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича увійшла до складу ректорату. З нового 2004 року Тамару Володимирівну Марусик — доктора історичних наук, професора, відмінника освіти України — призначено на посаду заступника проректора. Сьогодні жінка, яка зробила кар'єру в історичній науці, зламала в нашому суспільному житті стереотипи у ставленні до жінок і довела їхню самодостатність. Тамара МАРУСИК — гостя «Жіночого проекту».

допомоги чоловіка не здатна зробити кар'єру. Але Ваш приклад досягнення мети і реалізації у суспільному житті жінки-науковця ламає й ці стереотипи. Чи відчували Ви оце інше ставлення до себе як до жінки?

— Я не можу так категорично стверджувати, що в мене не було цієї допомоги. Бо мій чоловік надзвичайно багато мені в житті допоміг. І я не відкидаю цього. Хоча, коли після закінчення університету мені запропонували вступити до аспірантури, то він заявив: «Мені розумна дружина не потрібна». І це стало причиною того, що протягом восьми років я наукою серйозно не займалася. Однак, коли пройшов час, я замислилась: чому я повинна бути лише домашньою господинею і середньостатистичним викладачем вч? І коли я, нарешті, усвідомила, що можу в цьому житті досягти чогось більшого, тоді вже я заявила чоловікові, що

хочу зреалізувати свою мрію — здобути наукову ступінь. І Ви знаєте, чи то час вніс свої корективи чи то він порозумнішав, але ми дійшли консенсусу. Тобто, на цьому етапі мій чоловік мене зрозумів і допоміг.

Я хочу сказати, якщо людина, зокрема жінка, самодостатня і прагне своєї мети, то самотність або те, що вона одна, — ніколи не завадить їй зробити кар'єру. Адже чоловіки, навпаки, — досить часто намагаються затиснути жінок в якісь шори. Тоді як, на моє глибоке переконання, якщо б у нашому суспільстві більше посад обіймали жінки, то було б більше порядку й ладу в країні. Бо саме жінка спроможна вирішити більшість питань. І вирішити виважено, справедливо й толерантно.

— **Але, коли жінка серйозно переймається роботою, то для родини в неї бракує часу, адже його левову**

частку забирає ще й наш недосконалий побут. Хто Вам допоміг відбутися, хто взяв на себе всі ці домашні клопоти?

— Надзвичайно багато мені допомогла моя родина під час захисту кандидатської та докторської дисертацій. Якби не мама, не підтримка моєї родини, мого сина, моєї сестри, то я б не досягла того, що сьогодні маю. Вони практично взяли на себе всі побутові клопоти і зробили все можливе, аби допомогти мені і в моральному, і в матеріальному аспекті. А головне — створили максимум умов для того, щоб я здобула вчений ступінь доктора наук.

— **І наостанок: що б Ви могли побажати тим дівчаткам, які сьогодні є Вашими студентками?**

— Насамперед, хочу побажати їм навчитися поважати, в першу чергу, себе. А для цього треба відбутися в цьому житті. Не варто жити лише ілюзіями про вдале заміжжя. Бо, вийшовши заміж за когось «крутого» бізнесмена, — зовсім не означає, що ви все життя будете користуватися його грошми. Треба усвідомлювати, що ви вартуєте і заслуговуєте в нашому українському суспільстві чогось більшого, аніж бути річчю чи іграшкою в руках чоловіка. А головне — треба прагнути стати самодостатньою, щоб бути тією людиною, яка поведе за собою чоловіка, мужа. І повірте, дівчата, насправді не чоловіки ведуть жінок за собою, а — навпаки.

● **Марія ВИШНЕВСЬКА**

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Так називають асів журналістики, які здобули визнання серед колег, а також своїх читачів, глядачів, слухачів. «Акула», яка прийшла на зустріч зі студентами, виявилася надзвичайно тенденційною та жіночною. Це — Ганна Стеців — відома журналістка української редакції радіо «Свобода», а нині керівник її Київського бюро.

Зал був наповнений шестерою, інтерес до постаті відомої журналістки величезний, оскільки вона, поперше, майстер своєї справи, а по-друге, працює за американські гроші, але задля української справи. Тому традиційні питання свободи слова, самовираження журналіста, цензури цікаво було з'ясувати на прикладах діяльності журналістів неукраїнських за фінансуванням ЗМІ.

Хоча радіо «Свобода» фінансується американцями, зазначила пані Стеців, за роки її роботи тут був лише один випадок втручання у поданий матеріал.

Пані Стеців була безпосередньою і щирою, чесно відповідала на численні запитання. Не без жалю визнала, що радіо «Свобода» має проб-

«АКУЛА» ЗМІНИЛА ФАРВАТЕР

леми з традиційною аудиторією. Адже ті слухачі, які «слухали нас п'ять десяти років тому, не хочуть змінювати своїх смаків. Вони хочуть, щоб холодна війна продовжувалася, а вона закінчилася».

Ганна Стеців наголосила, що в роботі журналістів кожний факт мусить бути ретельно перевірений, і тільки коли він підтверджується трьома джерелами, його можна подавати.

«Ми мусимо зберігати все добре з радянської школи», — такими були її слова.

Відома ведуча популярних передач у прямому ефірі «Вечірньої «Свободи» висловила думку, що журналіст не повинен бути політиком, він повинен займати об'єктивістські позиції (факти і тільки факти) та бути поза політикою. Однак у ході дискусії її слова були спростовані тим, що сама журналістка — це політика, передачі радіо «Свобода» — тим більше політика чистої води. Ганна Стеців із властивою їй безпосередністю визнала, що мабуть-

таки справді ізолювати журналіста від політики неможливо. Це був приклад об'єктивного ведення дискусії й уміння погоджуватися з аргументами опонентів.

Журналіст повинен бути сильним, багатим, незалежним, мати добре ім'я, а головне — знати собі ціну. «Якщо ви мусите продатися комусь», — сказала вона, — знайте собі ціну, але, щоб мати високу ціну, — треба довго до неї йти».

Ганна не легко йшла до нинішнього свого становища. Будучи студенткою першого курсу Львівського університету, вона мусила працювати, аби сплачувати за навчання.

Журналістка, попри свою відомість і славу, була надзвичайно простою і скромною. Сама себе вона, наприклад, назвала, недовченою, однак підкреслила, що ставить високі вимоги щодо дотримання орфографічних норм української мови. Це була дуже корисна і повчальна дискусія.

Зустріч з «акулою» української радіожурналістики // Редактор. 2004. — № 7, січень

ПІСЛЯМОВА,
ЗУМОВЛЕНА ЧАСОМ

Від часу написання статті минув майже рік. Думаю, сьогодні варто трохи інакше розставити акценти...

Пані Стеців (Герман) як керівник Київського бюро радіо «Свобода» двічі відвідувала Інститут журналістики. Тоді Ганна Герман обурювалася ситуацією навколо «Свободи». Гостро критикувала тих, хто причетний до зникнення радіо з ефірного простору. Говорила про чесність і відкритість, об'єктивність і незаангажованість радіо. Наголосила, що «Свободу» закрили саме з цих причин. Журналістка щиро раділа з того, що «5 канал» надав ефірний час «Свободі».

Пані Ганна закликала майбутніх журналістів і редакторів відстоювати власну думку, бути об'єктивними, правдивими. Щирою і від-

вертою, оригінальною і цікавою постала вона перед студентами. Акула української радіожурналістики, людина, яка довго йшла до своєї посади, а тому знає собі ціну.

«Якщо ви мусите продатися комусь, — знайте собі ціну», — вчила вона. Тоді я зрозуміла ці слова як такі, що журналіст мусить розглядати свої знання і вміння в умовах ринкових відносин як товар. А отже, — мусить знати, чого вартий, не соромитися високих розцінок. **Та час показав: пані Стеців-Герман мала на увазі дещо інше...** Нині Ганна Герман — прес-секретар Віктора Януковича на президентських перегонах. **То що ж Ви продали, пані Стеців, свої вміння і знання чи свої переконання, думку, себе як особистість?!**

● **Ольга СКРИПКІНА,**
студентка інституту журналістики

ПРОШУ СЛОВА!

Повноцінною Українська держава може бути тоді, коли синтезує в собі національно-культурні, політико-ідеологічні компоненти на засадах високої моралі й духовності. На жаль, переважна більшість ЗМІ в Україні сьогодні працює в режимі прес-центру власника, капітал якого ще переважно чужоземний.

Настав час вироблення в суспільстві цілої філософії свободи слова та професійної незалежності журналіста. Тільки свобода слова, яка не є синонімом безвідповідальності, хамства, зневаги до національних інтересів українців, їх мови, культури, духовності, може створити моральні правила гри, за якими виграватиме все суспільство, всі громадяни України. Українська держава, що існує на власних етнічних землях, не може бути маргінальною, а тільки — традиційно-національною.

Нині, на превеликий жаль, чимало політиків, у тому числі, депутатів і журналістів, не відмовилися від колишньої комуністичної ціннісної лексики, а розвивають і утверджують її. Слово перестає бути реальним морально-духотворним началом у життєдіяльності людей. Ми є свідками, ба, навіть більше, учасниками аморального процесу знецінення слова, варваризації інформаційного простору в Україні, маємо справжній апофеоз т. зв. «ненормальної лексики».

Давно минули часи, коли лексика п'яного російського мужика дивувала світ. Сьогодні вже п'яний мужик може позаздрити лексиці владної «еліти». За визначенням Івана Дзюби, «це — вершина айсберга. Підводна ж його частина — омертвіння тонких структур душі, сформованих багатьма тисячоліттями розвитку роду людського».

Можуть сказати, що завжди, в усі епохи, була стилістика соціального дна. Але тепер це дно потужно виплило нагору й стало правувати як законодавець мод. Тобто, йдеться вже не про стилістичні зрушення в культурі, що є закономірністю її розвитку, підкреслює І. Дзюба, а про зміни якості людини, про скасування того, що відрізняє її від тварин, — відчуття сорому. А це означає руйнування всієї структури духу. Відбувається те, що наш відомий письменник Валерій Шевчук назвав «підсвідомим колаборантством», коли своя мова, культура вже не сприймається навіть у найвищих її проявах, коли

молода мама не співає немовляті колискову, а забавляє дитятко транзистор, з якого на всю потужність лине чужомовна попса, на кшталт «купілі малолеточку за таблечку».

Людина зі здоровим глуздом не заперечить, що під цілеспрямованим, безперервним ворожим інформаційним «обстрілом» перебувають, насамперед, українські патріоти, мова, культура, духовність. За майже 350 років панування Московії над Україною було видано 479 циркулярів, указів, розпоряджень, спрямованих проти української мови. Вони призвели до зросійщення, морально-духовного

телерадіопрограмами, насичення українського побуту чужоземною (російсько- й англомовною) «масовою культурою» (агресивною, цинічною, насильницькою, порнографічною). До внутрішніх форм агресії належить заснування і видання в Україні дуже великої кількості (в порівнянні до потреб росіян, які є громадянами України) російськомовних газет, журналів, книжок, засилья російськомовних теле- і радіоорганізацій, а також демонстративне ігнорування, зневажання української мови, культури, духовності багатьма посадовцями — від найнижчих до найвищих владних структур.

каліцтва мільйонів українців. Чужа інформаційна агресія нав'язує нині українцям менталітет чужих держав і їх народів; культурна агресія нав'язує чужі звичаї, мову, психологію. Ці та інші форми агресії спрямовані на те, щоб усі українці остаточно втратили національні морально-психологічні засади рідної мови, культури, духовності, щоб назавжди було знищено українське життєве середовище, національний мікросвіт і макросвіт, щоб не дати утвердитися українській Україні.

До найтипівіших форм зовнішньої інформаційної агресії належить масове завезення з Росії в Україну досить дешевих (в порівнянні з вартістю українських) російськомовних газет, журналів, відео- та аудіокасет, захоплення українського ефіру російськими

Зрозуміло, що людина, яка вирішила стати провідником українського суспільства, має бути з твердою волею та послідовною у своїх національно-моральних переконаннях. «Чому б політикам і чиновникам не продемонструвати своєї непохитності та принциповості і, незалежно від ситуації, розмовляти рідною мовою? Це, крім іншого, сприяло б і вдосконаленню мови та скороченню часу для переказу думок на потрібну мову, — підкреслює Сергій Мекеда з Київської обл. — Коли чуєш, з якими довготривалими паузами вимовляють слова не найскладніших речень чимало українських політиків, складається враження, ніби між собою вони спілкуються іншою мовою чи діалектом. Розуміючи ціну необережного слова, політики мусять дуже ретельно добирати слова. І взагалі, наскільки українські політики є українськими, якщо навіть у публічних промовах надають перевагу мові, більше схожій на російську?»

Відомий демограф Артур Вірт справедливо переконував у тому, що синдромами занепаду нації є зменшення народжуваності в країні, еротизація мистецтва, схиляння перед чужим та занепад національної мови. Таку ж ситуацію, на жаль, спостерігаємо в Україні. Наприклад, вірус російщення уже проник у найдавніші гірські села Західної України, де на весіллях витанцюють під Машу Распутіну, під низькопробну попсу «целуй меня везде».

Боротьба за українську мову — це боротьба за українську владу. Утвердивши в Україні українську мову — збережемо Україну як європейську націю, піднімемо в кожного українця дух національної свідомості. Адже мова — дім нашого буття, категорія духовна, світоглядна, націєтворча, — це матеріалізована свідомість, яка є основою формування і утвердження морально-психологічного явища — україноцентризму.

Кожний із нас, українців, усі інституції (державні й недержавні) покликані пропагувати й утверджувати в народній свідомості переконання україноцентризму, сутність якого визначається категоріями патріотизму, національної гідності, поваги громадян до України, цілеспрямованою працею задля добробуту й всебічного розвитку усіх життєвих сфер, необхідністю розглядати всі політичні події у світі та в Україні крізь призму національних інтересів України, її духовних і культурних цінностей, потребою обстоювати добре ім'я та рівноправність України у світовому співтоваристві.

Щоб вижити, міцно стати на ноги, досягнути благополуччя, українцям за будь-яких обставин обов'язково треба вирватися з морально-психологічного рабства чужих думок, звичаїв, традицій, облудної комуністичної химери, утверджувати українську мову, національну свідомість, а не консервувати малоросійство, не розвивати «халхуство».

Йдеться не про будівництво «китайської стіни» між Україною та Росією, приниження чи ігнорування російської мови і культури, мов інших національних меншин в Україні, а про відродження і піднесення пониженої, поруйнованої, уполіскованої української мови, культури, духовності. Тож нехай ніхто не заважає зросійщенням українцям реалізувати своє природне право повернутися до національного джерела, до національного буття.

Україна — не єдина в світі країна, яка потерпіла й терпить далі від імперіалізму чужого слова. Одвічна боротьба Правди і неправди, Добра і зла й нині ворохобить життям. З глибини століть закликає нас великий князь Володимир Мономах «не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати,

спонукаючи себе на добрі діла Господа ради». Дуже важливо повернути довіру до слова й побороти руйнівний скепсис у суспільстві. Повноцінно жити й правильно будувати — значить користуватися правдивою інформацією. Державотворення повинно здійснюватися на фундаменті, який закладається правдивим словом у книжці, газетній статті, радіо- й телепередачі і сприяє процесам національної ідентифікації і самоідентифікації, утвердженню почуття українського громадянина.

Тому будь-яка інформаційна діяльність, що зачіпає інтереси й потреби тієї чи іншої людини або українського суспільства загалом — незалежно від того, чи стосується вона соціальних проблем, політики, культури, економіки, — повинна бути спрямована не тільки на інформування своєї аудиторії, а й на формування високих моральних якостей, національної свідомості, громадянської гідності. Інформування глядача, слухача й читача повинно ґрунтуватися не тільки на правді, а й на турботі про духовний стан людини і суспільства, що включає розкриття позитивних рис української ментальності, національних ідеалів, а також боротьбу з розповсюдженням зла, гріха, пороку. Засоби масової інформації не повинні пропагувати насилля, ворожнечу і ненависть, національний, соціальний і релігійний розбрат, а також гріховні людські інстинкти. Працівники ЗМІ, які володіють потужним впливом на аудиторію, несуть моральну відповідальність за виховання людей, особливо молодого покоління і дітей. Постійне злорадство, кепкування над вадами української ментальності породжує почуття невпевненості, загнаності, песимізму, ущербності. Не применшуючи, не забілюючи негатив, потрібно підносити, пропагувати шляхетні, героїчні, патріотичні, жертвовні риси українців. Дивитися на істинне треба істинно, міряти велике треба великими мірками. Українська нація цього вартує, вона дотримується принципів гуманності, толерантності, поваги до інших націй, їх культур, але на своїй землі вона має природне право бути повноцінним господарем.

● **Василь ЛИЗАНЧУК,**
доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка, академік Академії наук Вищої школи України

У підневільній совєцькій Україні другої половини ХХ ст. історична наука трималася тільки на кількох справжніх національних дослідниках, які непорушно стояли на передових засадах наукової історіографії, непохитно обстоювали свої погляди, не були схильними до пристосуванства, партійної, російської шовіністичної ідеології. У важкі роки переслідування й ідеологічного терору вони, покликаючись на суму виявлених фактів, а також використовуючи здобутки своїх попередників обороняли честь рідної історії, створюючи власні концепції, правдиво викладаючи історичні явища і факти, згідно із власним розумінням історичного розвитку.

До таких українських учених належить всесвітньо відомий професор Михайло БРАЙЧЕВСЬКИЙ (1924—2001) — дослідник надзвичайно широкого засягу. Ще за життя свого він став фігурою знаковою, майже легендарною. Маючи високий фаховий рівень археолога, він зробив вагомий внесок до гуманітарних наук. Його праці охоплюють майже всі періоди української історії, а також історіографію, історичну методологію, спеціальні історичні дисципліни, а окрім того, ще й історію архітектури, мистецтва, літературознавства. До того ж Брайчевський — митець слова — поет, прозаїк, перекладач, художник-маляр, учений-енциклопедист, визначна постать української національної культури другої половини ХХ ст., адже створив власну концепцію історії українського народу, його культури, які послідовно втілював у своїх наукових працях.

Ім'я Брайчевського належить до когорти імен тих небагатьох істориків і громадських діячів, що їх совєцька терористична система не спроможна була зігнути, перетягти на свій бік. Цю дивовижну постать можна було тільки зламати, ув'язнити, знищити. Для Брайчевського не існувало заборонених тем. Вся творчість історика й археолога має наукове підґрунтя, побудована на історичних фактах рідної історії і світових джерелах. Це вчений самобутніх поглядів, автор кількох сотень наукових праць теоретичного, узагальнюючого конкретного змісту. Кожне його дослідження відкриває нову сторінку в українській історичній науці. Ними цікавилася широка громадськість, прихильники неопольшованої науки. Твори не залягувалися на полицях, хутко ставали бібліографічною рідкістю.

Михайло Брайчевський як археолог мав справу з речовими знахідками переважно з території України. Тому з перших років своєї дослідницької діяльності мав кращі можливості вільно висловлювати свої думки. Ставши професійним істориком, почав відчувати на собі цензурний тиск, на який намагався ніколи не зважати. Він навіть за найнесприятливіших умов міг ясно, логічно й цікаво викладати свої дані про складні речі й події, не зраджуючи своїм поглядам, або ж мовчки писати "до шухляди". Останнє особливо стосується 1973—1984 рр., коли переслідуваний оприлюднив тільки два десятки коротеньких статей і то — поза межами УРСР й за кордонами імперії.

Учений ґрунтовно засвоїв різні види джерел, зокрема й зарубіжних. Творчо вживав набутих та ідей своїх українських попередників, праці заборонених чи забутих істориків 1920—1930 рр. ХХ ст. Дослідник підхопив, продовжив і розвинув наукові традиції київської історичної школи: Максима Берлінського, Михайла Максимовича, Михайла Грушевського й особливо Володимира Антоновича.

Півстоліття Брайчевський виявляв надзвичайну працелюбність. Його перу належать понад 600 друкованих наукових праць, серед яких такі відомі фундаментальні монографії, як "Римська монета на Україні" (1950), "Коли і як виник Київ" (1963), "Біля джерел слов'янської державності" (1964), "Походження Русі" (1968), а пізніше "Утвердження християнства на Русі" (1988), "Берлінський як історик міста Києва" (1991), "Конспект з історії України" (1993) тощо. Зараз підготовлено до видання десятитомник праць ученого.

Народився Брайчевський 6 вересня 1924 р. в Києві в сім'ї службовця, його батько Юліан Карлович (1885—1956) походив із польської шляхти, був дуже освіченою людиною, працював бухгалтером, мати, росіянка, родом із-під Москви — залишалася домогосподаркою. Дід Карло, мабуть, ополечений україн-

КРИЗЬ ЧАСУ КРУГОВЕРТ

ський шляхтич, після придушення польського повстання 1865—1864 рр. повернувся з Речі Посполитої на свою Батьківщину до Києва. Сам історик розповідав, що його предками були українці, поляки, литвини. В ХІХ ст. рід Брайчевських жив у Києві біля університету на так званому "Новостроєннію".

У козацькому реєстрі 1649 р. в осавульському курені Чигиринського полку подибуємо троє імен козаків-державотворців Брайченків — Михайла, Терешка й Богдана, а в Черкаському полку ще й Потапа Брайченка. Бачимо тут ще й Брайка Сербиненка. Отже, родовід Брайчевських може походити, скажімо, із Сербії, звідки вони перебралися в Україну. Улюбленим псевдонімом історика Михайла, яким він підписував свої публікації, виборюючи сучасну незалежну Українську державу, був "Михайло Брайченко".

Він сміливо відважився ґрунтовно, гострокритично, логічно, доступно, з марксистсько-ленінських позицій наукових історичних аргументацій заперечити і відкинути всі основні положення "Тез ЦК КПРС до 30-річчя возз'єднання України з Росією" (опубліковані в кінці 1963 р.). Цей офіційний "документ" був спробою узаконити колоніальний статус України і денаціоналізацію її народу.

Брайчевський аргументовано проаналізував центральну історичну тему українсько-російських відносин, пов'язану з історією ліквідації Української Гетьманської держави, відродженої у середині ХVІІ ст. Її

творцями були гетьман Богдан Хмельницький і генеральний писар Іван Виговський. Саме її суверенність зобов'язався гарантувати Переяславськими угодами 1954 р. — царат. Він розкрив методи поступового знищення Московією протягом ХVІІ—ХVІІІ ст. Української держави і показав, як наша Батьківщина була перетворена в одну із безправних колоній Російської Імперії та її спадкоємниці — ССРСР.

1968 року влітку Брайчевського звільнили з роботи в Інституті історії начебто за скороченням штатів. Наказ не підлягав переглядові. Справжньою причиною переслідування історика була його невтомна громадська діяльність, гострі принципи політичні виступи проти політичних репресій, виступи на захист української мови і культури, зокрема його праця "Приєднання чи возз'єднання", її поширення в численних рукописних списках на Україні і широкий міжнародний резонанс.

Брайчевський був найбільшим дослідником історії міста Києва другої половини ХХ ст. і як патріот "матері городів руських" залишив своїм сучасникам і наступним поколінням киян заповіт у листі: "Київ як місто — це мистецько-архітектурний твір. Він належить не тільки нам, киянам, а й усьому людству. І наше завдання — зберегти його як найдорожчу перлину, витвір людського генія. Так бережимо його". І в наші дні за потурання і байдужості міської влади і з волі високих державних чиновників відбувається масштабне нищення історичних пам'яток разом з історичним ландшафтом, часто в інших формах, з іншої нагоди, віддається на поталу бізнесовим структурам з паркінгом для тисяч чужоземних машин. Скажімо, навіть спустошується шедевр української архітектури Свята Софія, Печерський монастир, Майдан Незалежності, Поділ, Святу Печерську Лавру віддано Московській Церкві тощо.

Стиль наукових і науково-популярних праць Брайчевського яскраво доводить, що історик володів образним словом. Справді, дослідник історії часто опрацьовував давні історичні теми, водночас писав наукові й художні твори, виступав він поет і як поет-перекладач. Друкувати власні вірші не поспішав. Навіть для близьких вони були часто невідомі, свідомо не ставив під віршами часу написання. Тільки після смерті Брайчевського його дружина Ірина Мельник власним коштом опублікувала незнач-

ним накладом поетичну збірку творів свого чоловіка: поеми, поезії, переклади, під назвою "Часу круговерт" (К., 2003 р., 172 с.). Брайчевський знаний також як видатний дослідник поеми "Слово о полку Ігоревім".

Постать Брайчевського феноменальна, висока і шляхетнодоленосна для всієї України. Його багатогранний талант нагадує діячів середньовіччя. Він був ще й художником, мислителем українського Відродження другої половини ХХ ст. Писав свої твори і про видатних діячів європейського і українського середньовіччя. Його увагу привернула творчість великого німецького живописця кінця ХV — перших трьох десятиріч ХVІ ст. Альберхта Дюрера, яку він висвітлював у зв'язку з українським ренесансом. Писав він і про життя та творчість іспанського живописця ХVІІІ ст. Дієго Веласкеса.

Особливо цікавила Брайчевського церковна культура України. З нею пов'язана трагічна доля в Російській імперії композитора і співака Артема Веделя (1767—1808). Про нього і про російського художника ХІХ ст. Михайла Врубеля також розповів історик, зокрема описуючи часи, коли той жив у Києві і розмальовував Кирилівську церкву — пам'ятник культури Київської Русі середини ХІІ ст. Тут похований Святослав Всеволодович — один із персонажів поеми "Слово о полку Ігоревім".

Будучи талановитим художником, який фарбами відтворював сюжети та історичні постаті Київської Русі, учений консультував тих митців, які працювали над темами про Київську державу. Зокрема він давав поради художникам щодо старовинного українського вбрання, коли знімався кінофільм "Захар Беркут". Заслуга Брайчевського і в тому, що сьогодні на українських гривнях бачимо українські типи киян князя Володимира і Ярослава. Та й сам Брайчевський-художник створив портрети низки історичних діячів Київської Русі, 1999 р. він випустив їх кольоровим альбомом "Історичні портрети".

Надзвичайно переживав Брай-

чевський за долю української мови, усно і письмово виступав у її обороні. Свідомим патріотичним подвигом вченого слід вважати й те, що в ці десятиріччя, особливо в 50—80-ті рр. жорстокого переслідування національної культури українців і заборони писати дисертації та видавати підручники для вищої школи українською, свої десять монографій він створив саме українською. Тільки дві з них, які мали міжнародний резонанс, через рік видав російською мовою. Окремі праці писав російською, коли йому було заборонено друкуватися в Україні, і він хотів їх опублікувати в Москві.

Перед самою кончиною у 2001 р. тяжко хворий Брайчевський офіційно звернувся з відкритим листом на ім'я Президента України Л. Д. Кучми, підкреслюючи на нечуваному посиленні русифікації, витісненні української мови з культурного, освітнього, наукового й інформаційного життя. Він запропонував негайно вжити невідкладних конституційних заходів в українській державі на захист мови української нації.

Як один із засновників Руху, історик на Установчому з'їзді Руху в 1989 р. виголосив програмну співповідь "Про українську державність", в якій обґрунтував історичну закономірність ліквідації СРСР. "Ні-яке нове об'єднання не заступить монстра", — говорив Брайчевський. Водночас доповідач застерігав: Росія планує зробити Україну декоративною державою, а її незалежність стала тільки формальністю, такою, як була УРСР в СРСР. Брайчевський розробив основні засади і принципи, на яких має будуватися суверенна українська держава.

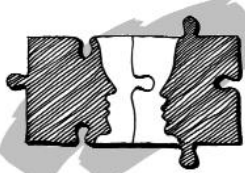
Михайло Брайчевський — доктор історичних наук, професор Національного університету "Києво-Могилянська академія", дійсний член Вільної української академії наук (США), дійсний член НТШ (Львів), член Українського історичного товариства (США), заслужений діяч науки і техніки України, лауреат премії Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів лауреат академічної премії ім. М. Грушевського.

Перед смертю Михайло Брайчевський (помер 23 жовтня 2001 р. о 5. 30 хв. холодного ранку) попрощав свою дружину розвіяти частину його праху біля стін Михайлівського Золотоверхого собору з боку Дніпра. Вона виконала волю чоловіка. Урна з останками покоїться не на Байковому кладовищі, а в тихому куточку біля Золотоверхого, де не ступає нога відвідувачів храму, лежить попіль серця великого українця, що довіку спочиватиме там, де воно колись палко билосся і горіло.

• **Ярослав ДЗИРА,** старший науковий працівник Інституту історії України НАНУ

"Автопортрет"

ЮВІЛЯР

Виставка лозоплетіння “А тая лозина, як світлая днина” заслуженого майстра народної творчості України, колекціонера буковинських старожитностей, знавця етнографії та побуту, Івана Назаровича Снігура відкрилася у Чернівецькому художньому музеї.

Крім авторських робіт автора, була представлена зібрана ним колекція “Чернівці й чернівчани у фотографіях і документах до 40-х років XX століття”. На відкритті виставки та з нагоди 75-річного ювілею митця були присутні представники обласної та міської влади, діячі культури, громадських організацій, зарубіжні гості. Мер міста М. Федорук подякував Івану Назаровичу за плідну працю, за збереження буковинських традицій та значний внесок у розвиток культури на Буковині.

Привітати ювіляра прийшли заслужені артисти України Оксана Савчук та Іван Кавачок, народний артист України Павло Дворський, письменниця Тамара Севернюк, голова Кіцманської районної держадміністрації Олександр Фишук. Особливо зворушливими були вітання земляків із рідного Іванові Снігура села Грозовиці, які подарували йому великий кошук білих троянд.

На заході був присутній генеральний консул Румунії в Чернівцях Ромео Сандулеску. Гість, привітавши ювіляра, зазначив, що “Іван Снігур — людина поважна,

ФІЛОСОФІЯ ЛОЗИ ІВАНА СНІГУ-

“Ангел”

особа незвичайна й талановита”, і що укранці вміють поціновувати справжнє мистецтво та історію.

Ювіляр був розчулений до сліз і зізнався, що всі його праця присвячена відродженню українських та буковинських традицій, його

мистецтво — це відгомін віків та власні почуття.

Надзвичайне враження на всіх справили плетені з лози сонця, в яких переплітаються ще язичницькі мотиви вічності життя й життєвоту та християнські мотиви віри. Особливо вони присут-

“Млин”

ні у лозових писанках та крашанках. Окремої уваги потребують глиняні горщики, одягнені в пиші полотна з лози. Варто зазначити, що Іван Снігур займається не лише лозоплетінням, але й керамікою та коренепластикою. Кожен витвір вражає

своєю оригінальністю, він існує на межі фантазії та реальності, минулого й майбутнього; у ньому зосереджена творча енергія митця та народні мотиви.

Найбільше часу потрібно, аби відчувати всю багатогранність та глибину Снігуро-

вого “Ангела”. Саме так уже встигли назвати критики майже двометровий витвір художника. Крилатий ангел в українському віночку з квітів тримає в руках ключ, що символізує надію та прагнення кожного знайти ключ до щастя, творчості, внутрішньої рівноваги.

Про фанатичний труд Івана Снігура, як етнографа, свідчить зібрана ним колекція “Чернівці й чернівчани у фотографіях і документах до 40-х років XX століття”, яка переносить відвідувача в ті часи, коли в Чернівцях двірники володіли п'ятьма мовами. Тут були представлені десятки австрійських афіш, почесних грамот та державних документів. Чи не найбільшою цінністю є старовинні картини (зокрема автопортрет Софії Кохановської) та фотографії (родини О. Поповича, Чернівецького товариства українців поч. XX ст., українського театрального гуртка товариства “Руська бесіда” в Чернівцях, товариства “Січ” та ін.). На вітринах виблискували австрійські срібні гроші — номіналом дві крони, які в обігу не були, а тільки служили нагородою за літературну діяльність. Такими цінними матеріалами, які зібрав Іван Снігур, не може похвалитися ні краєзнавчий музей, ні місцевий архів.

● **Леся ВОРОНЮК,**
випускниця Чернівецької гімназії № 1

ПОСТАТІ

Молодечий романтизм, устремління до досконалості вабили їх один в одному. Через рік Марія закінчує Єлисаветградську гімназію і вступає до Московської консерваторії. Її лірико-драматичне сопрано вдосконалює відомий педагог — італієць Умберто Мазетті. А Федір, з яким вони побралися в 1915 році, знайомить її з українською культурою, залучивши до виступів у музично-драматичному товаристві “Кобзар”. Тут із палкими промовама виступав Симон Петлюра, українці вшановували знамениту Марію Заньковецьку.

Після закінчення інституту в 1917 році Федір Коломийченко працює в Москві в обласному військово-промисловому комітеті й видає українськомовний журнал “Шлях” — вісник літератури, мистецтва та громадсько-політичного життя. У першому номері, який вийшов у березні на 88 сторінках, редакція зробила програмну заяву: “Останні революційні дні дали небувале вчуття волі і відкрили широкі краєвиди політичного самовизначення та вільного життєбудівництва задля України. І ці обставини вона мусить повно й усякими способами використати. Вітаючи український нарід з відкритою можливістю вільного життєбудівництва, журнал “Шлях” вважає прямою метою кожного українця — єднання і напружену працю. Ніколи в історії не було так повно поставленим перед українським народом вічне питання: бути чи не бути”.

У своєму журналі редактор веде рубрику економічну та політичну. “Лише добре поставлена економіка України зможе надати українському народові вагу в рядах інших країн цілого світу, — стверджує він. — Без розумно поставленого економічного діла України не може бути й речі ані про світлу українську школу, ані про краще українське мистецтво, ані про широке політичне життя на Вкраїні”.

У списку співробітників нового журналу — П. Богацький, М. Жук, Г. Журба, О. Кобилянська, А. Кримський, І. Липа, М. Рильський, М. Сріблянський, Г. Чупринка, М. Шаповал. Редакційним відділом “Шляху” в Києві завідує Микола Вороний.

У своїх подальших випусках щомісячний розвиває свою програмну заяву. Публікуючи

кращі літературні твори того часу, українські й зарубіжні, аналізуючи культурно-мистецьке, економічне й політичне життя, він перекошує нас у тому, що елементи нашої культурно-мистецької відсталості не є елементами нашого національного обличчя.

У липні 1917 року політична ситуація в Україні дозволяє видавати журнал саме тут. Завершує освіту в консерваторії Марія Шекун-Коломийченко. Подружжя переїздить до Києва. З серпня редакція і контора журналу “Шлях” перенесені з Москви до Києва за адресою: вулиця Мар-Благовіщенська, 123, п. 20. Об'єднаний 5—6 номер виходить у друкарні “Дніпро” на Костельній, 9.

Як і в Москві, “Шлях” — орган незалежної думки.

“Перший Універсал Центральної Української Ради — краса народної душі й серця.

РОЗСТРІЛЯНІ ЗА ЛЮБОВ

Вони познайомилися 4 серпня 1911 року. Дочка військового лікаря Федора Шекуна гостювала в батькових родичів у Ніжині. А студент Московського комерційного інституту Федір Коломийченко проводив канікули разом із родиною.

Другий Універсал чорним тавром наліг на людський дух... революція була не наша, не українська. Другий Універсал кинув український народ під кермо московського народу, — читаємо в 5—6 номері. Так вважає Федір Коломийченко. У цей час він обирається членом Української Центральної Ради, працює економістом Міністерства торгівлі й промисловості, секретарем Міністерства праці.

Редактор-видавець оперативно, ґрунтовно й жваво відгукується на події політичного життя. Ось його думки про жовтень 1917 р.: “Люде, що на наших очах ішли разом з українським пролетаріатом і котрі при нас же стали біля певної влади, у значній кількості думають, що настав час бути їм генералами. Гадають, що болотом з-під шин генеральського автомобіля можна буде бруднити піших людей і надалі. Так можуть гадати виключно ті, що бажають побіди над демократією”.

У січні 1918 року “Шлях” прагне глибше

виявити творчий дух української нації. У редакторському вступі читаємо: “Політика може бути хіба що засобом до утворення вищих цінностей, а ні в якому разі не керівником глибокою думкою людей... Нам потрібно, аби дух вільного народу мав би свободний доступ до найвищих шаблів культури всього людства. І тому на незалежність України ми дивимось, як на один із факторів нашого прагнення, як на один із шаблів до нашої мети, як на одну з форм утворів незалежної думки”.

Такому прагненню відповідає і зміст видання. Тут панує романтизм М. Рильського, М. Вороного, М. Філянського, цікаві переклади з перських поетів (А. Кримського), поезії у прозі Катюля Мандеса (М. Вороного). Вільно виявляють себе Христина Алчевська, О. Кобилянська, Г. Хоткевич, О. Олесь,

В. Самійленко і В. Поліщук. Це були нові українські інтелектуали, розкуті й не затиснуті певною традиційною нормою, які сприймали мистецтво як особливий специфічний спосіб і знання реальності, а не як додаток до ідеології.

У січні 1919 року вийшов останній номер журналу. Поки що невідомі причини цієї події. Але зі свідчень Марії Шекун-Коломийченко й самого Федора, знаємо, що в 1919 році вони разом гастролують із концертами в Галичині, потім — в Італії. Зі вступним словом про стан української музики перед концертами виступає Федір Коломийченко. Він знаходить місце і час, щоб укотре показати велич української нації. У відповідь — схвальні відгуки тих, хто познайомився зі справжньою українською культурою через творчість композиторів М. Лисенка, Д. Сичинського, П. Сениці, Я. Степового, О. Нижанківського, Л. Ревуцького, К. Стеценка.

Через Польщу й Галичину в 1920 році вони повертаються в Київ і тут дізнаються, що

їх розшукувало ЧК. Федір Коломийченко прибирає прізвище Жук і переховується в квартирі М. К. Заньковецької по вулиці Великій Васильківській, 121.

У 1929 році він — уповноважений Радянської філармонії, яка організовує гастролі співаки по Закавказзю й Середній Азії.

Це була остання щаслива подружня гастроль. 2 листопада 1930 року Федора Коломийченка засудили у справі “СВУ”. Для братів світла і сонця почалася кривава дорога до посмертної слави. Федір Коломийченко повернувся із заслання через три роки, але їхній шлюб із Марією більше не склався.

Марію Шекун-Коломийченко заарештували 23 вересня 1937 року за те, що вона в 1920 році нібито нелегально перейшла кордон із Польщі в Радянську Росію з метою шпигунської діяльності. Через два місяці допитів її примусили підписати зізнання про те, що вона збирала розвідувальні дані колишньому чоловікові Федору Коломийченку. На цій підставі у Брянську заарештовують Федора, котрий не може повірити у зізнання Марії.

Уславлену співачку, оспівану схвальними рецензіями у радянській пресі та звільнену від податків за художню цінність її виступів, розстріляли 3 березня 1938 року. У 1956 році, на запит Юрія Коломийченка про долю батьків, Генеральною прокуратурою СРСР М. Ф. Шекун-Коломийченко була реабілітована. Про Федора Коломийченка сину нічого не повідомили. Він теж був розстріляний у 1938 році.

20 березня 1954 року об'єднання українських письменників у США “Слово” надіслало телеграму на адресу Другого всесоюзного з'їзду письменників, у якій відзначалося: “1930 року друкувалися 259 українських письменників. Після 1938 року друкувались тільки 36. Просимо в'яснити в МГБ, де і чому зникли з української літератури 223 письменники?”

До списку знищених інтелігентів треба додати й ім'я Федора Євдокимовича Коломийченка, як до болю необхідну ланку у вивченні рідної культури.

Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин

Ім'я Зиновія Григоровича ФЕДИКА, доцента кафедри рисунка Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури, можна знайти в престижних довідниках “Українське мистецтво” та “Українські художники”, а також у багатотомній фундаментальній праці про художників і скульпторів, яка видається раз на сто років у Лейпцизі (ФРН) — “Allgemeines Kuntzler Lexikon. Die Bildender Kuntzler aller Zeiten und Volker” — “ВСЕСВІТНІЙ МИСТЕЦЬКИЙ ЛЕКСИКОН. Мистецтво усіх часів і народів” (2004). Його роботи знаходяться в музеях і приватних колекціях на Батьківщині та за кордоном, а також представлені нині на пересувній виставці, яка відвідає більшість великих міст у рамках мистецького проекту “Україна на порозі III тисячоліття. Портретний образ сучасника”, організованого Центром сучасного мистецтва “Сузір'я”.

Трипільська берегиня

Уперше відвідала майстерню Зиновія Федика разом із французьким художником і скульптором Темистоклем Вірстою. Останній дуже тепло відгукнувся про роботи українського колеги та побажав йому нових успіхів. Мене ж найбільше вразили скульптури за трипільськими мотивами.

Трипілля... Модна течія чи пошук предків? На початку серпня 2004 року до Ржищева на Київщині з'їхалися скульптори з різних регіонів України, щоб переосмислити трипільську спадщину в своїх нових роботах і залишити їх тут на згадку про загадкову цивілізацію. Серед учасників був і Зиновій Григорович Федик, який видався мені людиною тонких і глибоких почуттів, залюбленим у історію свого народу, напрочуд скромним і водночас веселим, хоча його мистецький шлях дуже нелегкий.

ЕКСТРИМ ПІД ЧАС ВИСТАВКИ

— Пригадую 1987 рік. Ніч перед республіканською виставкою не сплю, прикручую підставки до скульптур, начищаю їх до блиску. Ось уже ранок, а в мене ще не все готове, а час біжить, як шалений. Примчалися на виставку. Вивантажив. Переніс. Розставив. А тут уже наближається іншими залами виставкова комісія. Я тихенько виходжу, ледве переводячи подих, а в душі сумніви — чи все гаразд? Фізична втома й нервові напруження раптом відпускають — на душі така полегкість. Що буде, те й буде! Встиг! Через деякий час один із членів виставкової комісії і ще здалека, широко посміхаючись, махає мені рукою:

— Старий! Вітаю! Твої композиції одібрали на республіканську, а кращі (в числі робіт інших митців) — на всесоюзну виставку, яка проходитьиме в Манежі!

Пригадую симпозиум зі скульптури в Польщі, в місті Смоляни, куди на запрошення регіонального управління культури з'їхалися скульптори з різних країн Європи.

ВСЕ ЗІТКАНЕ З ЛЮБОВІ

Я приїхав із деяким запізненням, і на мою долю залишилася тільки чотириметрова товстенька сукувата дубова колода, сира й тверда, як камінь. А оскільки в мене вже був готовий ескіз скульптури святого Володимира Великого, то приступив до роботи одразу, спершу з сокирою, далі — з бензопилою, а тоді вже з тоншими інструментами, і так два тижні з ранку до вечора. Для мого фаху треба мати неабияку фізичну силу.

Звичайна собі мить. Звичайна хата з кошином.

На росах і дощач настояний бузок. Оця реальна мить вже завтра буде спомином, А післязавтра — казкою казок.

Ліна Костенко

Недарма говорять: “Всі ми родом із дитинства”. Дитинство Зиновія Григоровича пройшло на Львівщині в селі Забір'я. Надзвичайно мальовничі ліси і поля, рідна земля, яка славиться своїми майстрами по дереву, розписними дерев'яними іграшками з рухливими елементами, глиняними птахами, свистульками, розписаними листочками, гончарством, увійшла в серце назавжди.

Пригадує з теплою: “Я виріс у стружці”. Ще зовсім малим любив роздивлятися проти сонця зот-

нібито несамохиті створював йому умови для творчості, підтримував. Мріяв про незвичайну професію для сина. Мама, Марія Іванівна, як і бабуся Ганна, дуже гарно вишивала хрестиком, гладдю. На свята діставала з скрині убір, прикрашений, крім вишивки, ще ґерданами, які веселково вигравали на сонці.

Буває мить якогось потрясіння: Побачиш світ, як вперше у житті. Звичайна хмара, сіра і осіння, Пропише раптом барви золоті.

Ліна Костенко

Ніколи в дитинстві й гадки не мав, що стане знаним митцем. Але коли батько вперше подарував йому кольорові олівці, то так сподобалася райдуга кольорів, що як би не набігався за день, не напустувався, тягло до святого — малювати, ліпити з пластиліну. Це народжувало глибоко в душі відчуття небуденності.

Дуже тонко відчував форму, у глибині душі починала, мов музика, звучати таємничу струну, хоча насправді усвідомив себе скульптором тільки на другому курсі Львівської академії мистецтв.

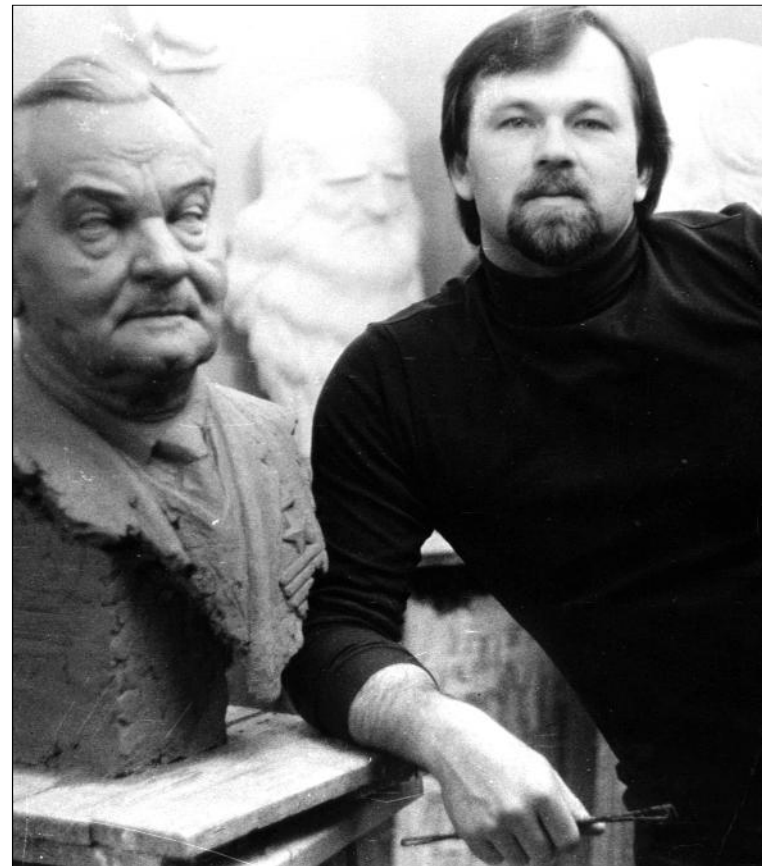
А до цього було в містечку Івано-Франковому на Львівщині художнє ремісничче училище, куди вступив разом із другом після восьмого класу в 1964 році, де опанував усі види різьби, орнаменти плоскі, геометричні, ажурні. Подобалося різьбити шкатулки з липи (ніж іде, як по маслу, дерево пахне медом), а особливо — власне яворівська різьба — на темно-вишневому фоні білі листочки, колосочки, квіточки.

Під час служби був армійським художником, далі — Львівська академія мистецтв, де його педагогами стали професори В. Н. Борисенко, Д. П. Кривавич, Е. П. Мисько. Спочатку більше приваблював живопис, але на другому курсі викладачі помітили його здібність до відтворення об'єму і вже на четвертому курсову роботу Зиновія (гіпсову статую натурника) відібрали як кращу в фонд інституту. По ній і досі студенти вчать, навіть від частого переставляння одна нога відпала, але робота не перестала бути взірцем.

Мій улюблений педагог Д. В. Кривавич, якщо ми не встигали виконати завдання, реагував із гумором:

— Кіно, весна, дівчата?.. — але ця іронія була дієвишою за дорікання, тим паче все найкраще в нас він підтримував беззастережно. Саме він першим побачив у мені скульптора.

— Ви ж серйозно відчуваєте скульптуру, а чого серйозно не займаєтесь? — ці слова стали по-

воротними, відтоді моя свідомість увімкнулася на повну потужність, у душі ніби вирости крила, скульптурна композиція захопила мене. Вивчення історії мистецтва різних епох і народів відкрило новий світ. Фідій і античні скульптори, епоха Відродження, кумири — Архипенко, Мур і Бранкузі. Вони — мовби кити, не увібравши в своє ество їхньої творчості, неможливо йти далі. А ще Манцу, Мессіна...

Інтереси Зиновія Федика відображають глибинні порухи його натури — природа, а особливо ліс, море, поезія, музика, історія... Дуже любить поезію Тараса Шевченка, Михайла Лермонтова, Сергія Єсеніна, Олександра Пушкіна, з сучасних — твори Василя Гераcim'юка, Ліни Костенко, Бориса Олійника. Нові враження дарують подорожі до Криму, Карпат, у Канаду. Особливо вражає космічністю буття, безкінечністю Чорне море, голубі севастопольські бухти.

Стоїш, як стогін, під склепінням казки. Душа прозріє всесвітом очей. Кричить гілля. Зоблич спадають маски. Зі всього світить суть усіх речей. О музи, музи, музи кам'яні! Де грім душі, народжений з любові? Ви мовчите, ви плачете в мені, Душа тисячоліть шукає себе в слові.

Ліна Костенко

Вічні теми — духовність, любов, материнство, жіноча краса, таїна жіночого тіла — знайшли відображення у численних торсах, скульптурах: “Купальниця”, “Ноосфера”, “Україночка”... Скульптор продовжує працювати в бронзі, але найбільш охоче — з деревом, улюбленим і відчутним із дитинства, — груша, дуб, червоне й горіхове дерево, ясен, липа. Так створено дерев'яні скульптури “Оплакування”, “Материнство”, “Спокій”, які виконані в таких площинах, що річні кільця, або ще їх називають текстурою дерева, сприймаються як драпірування фігур і так гармонійно й органічно повторюють і розвивають форми статуй, що здаються створеними самою природою, а не рукою людини. “Все зіткане з любові” — ці слова Зиновія Григоровича — лейтмотив його творчості. Роздивляюся метафоричну скульптуру з червоного дерева “Ріка”. Це ріка в образі жінки чи жінка в образі ріки? Глибока, мінлива, магічно прекрасна... Як багато у них спільного, особливо в життєдайності, і це чудово втілює митець у своїй праці, котра викликає найпрекрасніші почуття й асоціації.

Найглибша й найдорожча тема для Зиновія Федика нині — повер-

нення до джерел, до витоків духовності й національної самобутності, до творчості предків, до автентичності. Все це знайшов він у трипільській культурі.

Сам дух трипільської матеріальної культури будить фантазію. Стародавні художники брали шматок каменю, мінімально відкидали й досягали виразності, сакральності. Мої “Три грації” навіяні асоціаціями від споглядання загадкових глиняних біноклевидних скульптур із розкопок. Новий виток моєї творчості — “Трипільська берегиня”, у якій поєдналися древні символи й сучасні ритми. Я переконаний, — матиме перспективу тільки те справжнє мистецтво, яке має свої етнічні корені й збагачене всією історією мистецтва. Саме цього я прагну.

Давньогрецькі міфи й скульптури з трипільських городищ, сиві часи, побачені через призму всіх течій, які збагачили світове й автентичне мистецтво, наштовхнули на ідею композиції “Трипільські мойри”. Як так стається, що малі фігурки вражають своєю величністю і монументальністю? Бралася брила, і в ній все вишукувалося. В них і м'якість, і узагальнення, і символічність. Ці фігури — знакові. Як і скіфські баби, вони велично сидять — на віки. Трипільські знахідки — неоціненний скарб для митця. Вони служать невичерпним джерелом натхнення, філософських роздумів і загадковим світом. Художника весь час хвилює думка: а що ми як нація сьогодні робимо для всієї цивілізації, що несемо нового в галузі мистецтва? Тому планку для себе ставить найвищу і йде до цього все життя — передати дух свого народу, символічність, багатозначність, коли у витворі закладено все, чим живе душа!

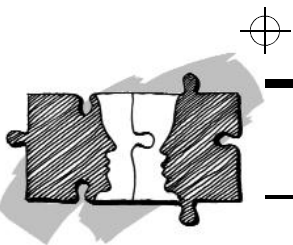
Світ... Загадковий... Незбагнений... Грандіозний! Він займає невимірну площину в нашій свідомості, його краса глибоко торкається наших сердець. І життя — така ж дивна таємниця...

Таємниця, що змушує йти до неї, захоплюватися нею, віддавати енергію, вкладати всю душу до краплі.

Світ творчості українського скульптора Зиновія Григоровича Федика — багатогранний та безмежний.

...Незбагненність, втілена у форму. Я дивлюся на творіння майстра й помічаю ефемерний плин матерії. Вони одухотворені, живі, як і ми з вами. У них — власне життя й власна історія...

● **Ніка КРИЖАНІВСЬКА**

БАТЬКІВСТВА ТРЕБА ВЧИТИ

ДОСВІД

Йдеться не лише й не стільки про набуття чоловіком навичок, необхідних для догляду за дитиною і спілкування з нею.

Бо спочатку треба багато чого засвоїти розумом і відчутти серцем щодо людського життя й свого місця в ньому.

ГІРКА ІСТИНА

РЕФЛЕКСІЯ

ЛЮБИТИ — ЦЕ БУТИ РАЗОМ

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–26, 28,
30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р.

(ч/з Сарафинюк) Тернопільська обл.	20,00
3-й внесок ЗОШ І—ІІІ ст., м. Берестечко	
Горохівського р-ну Волинської обл.	57,00
6-ий переказ просвітян Рівненського	
обласного об'єднання ВУТ "Просвіта"	
ім. Т. Шевченка	523,00
Бандура Г. О., м. Київ	170,00
Бітюков Д. О., м. Чернівці	10,00
Бітюков О. В., Бітюкова Л. Г.,	
м. Чернівці	10,00
Богута О. Т., м. Кривий Ріг	
Дніпропетровської обл.	20,00
Бондарчук Л. І., м. Житомир	15,00
Борщ Є. О., м. Львів	100,00
Братченко Г. М., м. Донецьк	20,00
Братченко Г. М., м. Донецьк	20,00
Від викладача Красій В. В. та студентів	
ІІ курсу 10 групи, факультет	
"Здоров'я продуктивних сил"	98,50
Студенти, м. Івано-Франківськ	
(ч/з Дутчака Г. В.)	92,00
Волинський інституту МАУП	550,00
Горбунова Настя, м. Одеса	20,00
Городенківське відділення № 6342,	
ОБ (прізвище не вказане),	
Івано-Франківської обл.	20,00

Греко-католицька церква с. Козина	
Тисменицького р-ну (ч/з Салій Б. П.)	110,00
Греко-католицька церква с. Побережжя	
Тисменицького р-ну (ч/з Салій Б. П.)	200,00
Григор'єва О. Ф., м. Одеса	10,00
Гусько Я. Й., м. Львів	200,00
Данилюк В. Д., м. Тростянець	
Івано-Франківської обл.	10,00
Данильчик К. І., м. Козова	
Тернопільської обл.	50,00
Добруха Н. У., смт. Шепетівка	
Хмельницької обл.	5,00
Добруха Н. І., м. Макіївці Шепетівського	
р-ну Хмельницької обл.	5,00
Довганик Н. М., м. Київ	100,00
Дрогобицька станиця Братства УПА	
Львівської обл. (ч/з Яворського С. М.)	400,00
Заболотний М. Д., с. Ужожани	
Балтського р-ну Одеської обл.	50,00
Запорожець А. Ф., м. Одеса	10,00
Заставнюк Д. І., с. Побузьке Голованівсько-	
го р-ну Кіровоградської обл.	20,00
Зінчук Г. Т., м. Луцьк	100,00
ЗОШ І-ІІ ст. с. Сілець Тисменицького	
р-ну Івано-Франківської обл.	33,00
Касьян Л. І., м. Київ	20,00
Кіяшко С. М., м. Київ	100,00
Козянка М. С., м. Березна	
Чернігівської обл.	25,00
Кондратюк М. Г., Кондратюк М. Д.,	
смт. Чечельник Вінницької обл.	20,00
Кузьменко Ю. О., м. Чернівці	100,00
Кулик О., м. Київ	42,00
Леку М. М., с. Видинів	
Снятинського р-ну	20,00

Литвиненко Г. П., м. Київ	50,00
Лозько З. П., с. Піддубці Волинської обл.	10,00
Ломако Р. І.	50,00
Лукашук М. С., м. Тернопіль	40,00
Луців Н. Я., м. Коломия	
Івано-Франківської обл.	20,00
Мадюдя І. І., м. Бершадь Вінницької обл.	10,00
Мазурик С. В., смт. Чечельник	
Вінницької обл.	50,00
Махник І. І., м. Харків	20,00
Мигловець А. А., м. Черкаси	10,00
Мойсяк Д. Ю., с. Видинів	
Снятинського р-ну	20,00
Москалик В. С., м. Калуш	
Івано-Франківської обл.	25,00
Мякуш Д. О., м. Вінниця	10,00
Нагнибіда І. М., с. Єзупіль Тисменецького	
р-ну Івано-Франківської обл.	20,00
Надворна О. М., с. Наріжжя Семенівського	
р-ну Полтавської обл.	20,00
НАУ Кафедра українознавства	
(ч/з Зайцеву Ф.), м. Київ	110,00
Нечеп В. Г., м. Київ	305,25
Носальський Миколай та	
Носальська Тамара	150,00
Отоманскене Марія, м. Борислав	
Львівської обл.	50,00
Подчаха Т. О., м. Одеса	40,00
Працівники Новопопковського	
територіального центру соціальної	
допомоги Луганської обл.	20,00
Савчук І. П., м. Коломия	
Івано-Франківської обл.	50,00
Санаторна школа-інтернат № 19 для дітей	
хворих на сколіоз, м. Київ	50,00

Серафим Я. О., м. Львів	50,00
Сливка В. Ф., с. Дубечне	
Волинської обл.	10,00
Сова А. М., смт. Чорнухи	
Полтавської обл.	10,00
Сокольська Л. І., Сокольська Л. М.,	
м. Одеса	40,00
Сопівник Т. М., м. Львів	20,00
Сторженко Л. Л., м. Київ	50,00
Стороха Г. Я., м. Хмельницький	15,00
Тимчишин В. Г., м. Дніпропетровськ	100,00
Тисменицька школа мистецтв Івано-Фран-	
ківської обл. (ч/з Медвідя Р. Д.)	250,00
Тисменицька школа мистецтв	
Івано-Франківської обл.	
(ч/з Медвідя Р. Д.)	152,00
Тратін П. В., м. Тернопіль	10,00
Харитонов В. В., м. Антрацит	30,00
Церква Різдва Христового, с. Сілець	
Тисменицького р-ну	
Івано-Франківської обл.	234,00
Чепур А. І., Чепур М. С., Чепур Т. А.,	
м. Київ	15,00
Чміль А. В., м. Ананіїв Одеської обл.	25,00
Чорна О. П., м. Тернопіль	50,00
Ядлош М. І., с. Єзупіль Тисменицького	
р-ну Івано-Франківської обл.	10,00
Яручик А. В., с. Дубечне Волинської обл.	10,00
Яручик Т. В., с. Дубечне Волинської обл.	10,00

ПОПРАВКИ Й УТОЧНЕННЯ

У ч. 32 (252) за 2004 р. була допущена помилка. Замість "Жон Л. В., м. Миколаїв" потрібно "Жак Л. В., м. Миколаїв — 50,00".

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ,
ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

Дрогобицька станиця Братства ОУН-УПА,
спілка політв'язнів (через Яворського С. М.) — 400 грн.

Туницяка М.	3,00	Кухарчук В.	3,00	Лепак В.	3,00
Коротак С.	3,00	Микитин Г.	3,00	Мельник І.	3,00
Федик Я.	3,00	Гуменюк С.	3,00	Тонарева І.	3,00
Миклясевич З.	3,00	Фарима М.	3,00	Гаврилюк І.	3,00
Моцорак С.	3,00	Зайшла С.	3,00	Жук С.	3,00
Стішкіна С.	3,00	Станчак М.	3,00	Стасів	3,00
Кротович С.	3,00	Лисик Д.	3,00	Федик М.	3,00
Котир П.	3,00	Пасічник О.	3,00	Перчак Ф.	3,00
Синяк М.	3,00	Мачур М.	3,00	Федоронько	3,00
Совицька М.	3,00	Плечуца І.	3,00	Грубішівська	3,00
Семако	3,00	Плечуца М.	3,00	Герасим М.	3,00
Штимка Т.	3,00	Каспер В.	3,00	Паславський Т.	3,00
Берецька Є.	3,00	Коваль Г.	3,00	Опацька	3,00
Козловська О.	3,00	Дубик О.	3,00	Сокол	3,00
Лебіщак Ю.	3,00	Гринів М.	3,00	Каспер Є.	3,00
Пігур М.	3,00	Шкіль М.	3,00	Мельник І. М.	3,00
Яремчук М.	3,00	Венгрин І.	3,00	Грицай С.	3,00
Качур М.	3,00	Венгрин М.	3,00	Геремеш Д.	3,00
Луп'як С.	3,00	Гук М.	3,00	Мацвейко Л.	3,00
Сушириба В.	3,00	Бунь Я.	3,00	Знак М.	3,00
Сушириба С.	3,00	Живчин А.	3,00	Бірюк М. Ф.	3,00
Войтко М.	3,00	Безкорований Д.	3,00	Стахів В.	3,00
Черевко С.	3,00	Гоцен П.	3,00	Козлонінова Г.	3,00
Матнівська В.	3,00	Кушнір А.	3,00	Лев С.	3,00
Близник В.	3,00	Плахтій І.	3,00	Бронницький	3,00
Кровців М.	3,00	Войтович К.	3,00	Івосів С.	3,00
Атемончук М.	3,00	Барон Ф.	3,00	Волошин	3,00
Кирилюк Д.	3,00	Тимишин М.	3,00	Іванців В.	3,00
Янів Е. В.	3,00	Голяк І.	3,00	Орищак Т.	3,00
Варениця П.	3,00	Сидор С.	3,00	Коваленко Г.	3,00
Калічок І.	3,00	Кирилів Є.	3,00	Болонний	3,00
Тарасевич В.	3,00	Кирилів Я.	3,00	Середний	3,00
Кушнір Ф.	3,00	Ковальчук В.	3,00	Романюк	3,00
Гуняк В.	3,00	Дубик О.	3,00	Коваленко В.	3,00
Чайка Б.	3,00	Пісьо М.	3,00	Берхун	3,00
Чайка М.	3,00	Мельник І.	3,00	Іванців М.	3,00
Кравець М.	3,00	Рунець П.	3,00	Яворський С.	3,00
Білик Р.	3,00	Багрий А.	3,00	Матвішин М.	3,00
Валюх Я.	3,00	Федусь М.	3,00	Галелюка Т.	3,00
Кривецький В.	3,00	Листв'як К.	3,00	Наконечний М.	3,00
Кривецька М.	3,00	Павличко Н.	3,00	Котів П.	3,00
Свердан І.	3,00	Бориславський С.	3,00	Домантович К.	3,00
Танчак І.	3,00	Мацюрак В.	3,00	Яворський С.	4,00
Лиса Г.	3,00	Іванишин	3,00	Венгрин	3,00
Лисий М.	3,00	Ковалик К.	3,00	Венгрин	2,00

6-ий переказ просвітян Рівненського обласного об'єднання ВУТ
"Просвіта" ім. Т. Шевченка — 523 грн.

Випускники 11 класу Рівненського обласного		Павлик Б. К., м. Рівне	50,00
ліцею-інтернату 2004 року, м. Рівне	173,00	Петрук О. Я., м. Здолбунів	50,00
Дорош М. А., м. Рівне	50,00	Покарець Л. М., м. Рівне	10,00
Дроздук П. Л., с. Біла Криниця		Покарець О. М., м. Рівне	10,00
Рівненської обл.	10,00	Шафранський Т. Ф., м. Рівне	50,00
Кузьмінець О. Г., м. Рівне	40,00	Шило Н. І., м. Рівне	20,00
Нечипорук В. А., м. Рівне	10,00	Щупачинський Т. Й., м. Рівне	50,00

У "Слові Просвіти" (ч. 45, 4—10 листопада 2004 р.) було надруковане звернення працівників Національного музею Тараса Шевченка до народних депутатів України, членів НСПУ, творчої інтелігенції та громадськості України, — виступили проти згортання експозиції, яка за хронологічно-тематичним принципом усебічно висвітлювала життєвий і творчий шлях великого поета, художника, національного пророка.

На думку працівників музею, новації, запропоновані керівництвом музею, порушують умови і спосіб зберігання оригіналів Т. Шевченка, зменшать експозиційну площу для представлення життя і творчості Кобзаря в 1847—1857 роках і т. д.

Звернення працівників музею підтримав лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка видатний письменник Валерій Шевчук, який вважає, що "про ці речі, які таємно чиняться в центральному музеї Т. Шевченка під завісою ремонту, має знати наша культурна громадськість, щоб не допустити блюзнірства" ("СП" ч. 46, 2004 р.).

Ми запропонували дирекції музею висловити й свою точку зору, однаке протягом двох місяців відповідь від pana

ДІЛА ДОБРИХ ОНОВЛЯТЬСЯ.
АЛЕ ЯК І КОЛИ?..

Звернення до громадськості провідних науковців Національного музею Тараса Шевченка засвідчує, що адміністративний "похід по Шевченківських місцях" триває. Найдужче в цій ситуації тривожить аргумент на користь змін в експозиції — пристосувати музей до необтяжливого ознайомлення з ним "вибраних" відвідувачів. Вибраних ізпоміж тих щорічних 70-ти тисяч, для яких ознайомлення з Домом Поета має сакральний характер і, що не менш важливо, пізнавальний, чому й повинна слугувати естетична довершеність і строга хронологічність розміщення експонатів.

Судячи з компетентних висновків працівників музею, така концепція під загрозою. Важко сказати чий тут умисел, а чия похапливість до необдуманих новацій, але відомо, що недогляд, брак виваженості часом ідуть у ногу з лихою тенденцією. А тенденція сьогодні полягає в десакралізації всього, що поєднане з ім'ям геніального Поета і Пророка, у спробах залучення Шевченкових святинь до сфери обслуговування згаданих "вибраних" і просто нуворишів. Прикро чути, що в Національному музеї Тараса Шевченка останнім часом відбуваються сумнівні презентації книг, що ні вони, ні

їх автор, ані небачена досі в цих стінах сита публіка не мають ніякого стосунку до святого, як писав Тарас, мистецтва, до літератури й культури взагалі. Чи це не тривожний знак?

Очевидно, що експозиція музею не роквана бути непорушною до скону віку. Час диктує своє. Можливі доповнення, зміни. Та це повинно бути вислідом серйозної праці всього колективу музейних науковців. А натомість маємо чи то несподівано визрілу під час чергового ремонту ідею музейного керівництва, чи кимось підказане... побажання.

Музей Шевченка в Києві належить до найдорожчих наших національних надбань, тож хай нікому не буде дозволено господарювати в ньому свавільно і з підозрілим поспіхом.

Лауреати Національної премії
імені Тараса Шевченка
Ігор РИМАРУК,
Григорій ШТОНЬ,
Василь ГЕРАСИМ'ЮК,
Анатолій ГАЙДАМАКА,
Валерій ШЕВЧУК,
Іван МАРЧУК

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 585 804 грн. 76 коп.

КЛАСИКА

У зустрічі Заходу і Сходу на території України є щось дуже символічне (і дуже актуальне для українських політиків). Концерт відбувся за підтримки Посольств Федеративної Республіки Німеччина й Турецької Республіки в Україні, а також і Гете-Інституту (Київ). Відповідно, крім киян, у Колонному залі знаходилися представники Сходу й Заходу. Причому відразу проявилася чарівна невідповідність наших уявлень про ці дві сторони світу та реальних їхніх рис. Як з'ясувалося, у нас досить багато оман про Схід взагалі та про Туреччину зокрема.

По-перше, східних людей прийнято вважати дуже емоційними. Усупереч розповсюдженому переконанню, ніяких ознак горезвісного південного темпераменту в присутніх у залі та тих, що виступали, турецьких гостей знайти не вдалося. Своєю флегматичною манерою триматися на сцені турецькі музиканти скоріше нагадували жителів якої-небудь північної країни.

По-друге, у вступному слові представника турецького посольства на початку концерту прозвучало переконання, що *канун* — зовсім невідомий в Україні інструмент. Однак “трапезіподібна дерев'яна коробка з 75 струнами” надзвичайно нагадувала і гуслі, і цимбали, і навіть бандуру. Так що в кануні, незважаючи на всю його екзотичність, було щось дуже рідне — напевно, завдяки подібності до розповсюджених серед слов'янських народів інструментів, що названі вище.

Щодо музики, яка звучала в цей вечір, — думаю, Моцарт та Бетховен мало потребують опису, так що спробую розповісти про більш нові для киян твори.

У концерті Алнара для кануна з оркестром традиційний турецький інструмент використовується разом із класичним “західним” струнним ансамблем. У його манері сполучаються турецькі народні мелодії й інтонації з європейськими принципами розвитку і формотворення. Треба сказати, що цей Концерт не вразив своєрідністю. Перша частина його дуже нагадувала так званий “Схід у музиці російських композиторів”: “морські пейзажі” Римського-Корсакова

Наступний зразок турецької музики минулого століття — цілком оркестровий твір — сподобався більше. Скромно названий “Натхнення” (автор — Феріт Тюзюн, випускник Державної консерваторії в Анкарі), цей твір, яскравий, ефектний, з явною танцювальною основою у швидких частинах і східною млістю в другій частині справив враження більш оригінальне і чарівне.

Концерт мав і просвітницькі цілі. На початку другого відділення

познайомилися з музикою Оркестру яничарів, з їхнім одягом і церемоніальними маршами.

У класичну епоху Гайдн, Моцарт і Бетховен цікавилися турецькою тематикою. Моцарт — найвідоміший композитор із тих, хто виявляв увагу до турецької культури й побуту. У своїх сонатах, концертних та балетних творах він нерідко звертається до турецьких інструментів і тембрів; також використовує турецькі персонажі й сюжети у своїх операх (наприклад, “Викрадення з сераї”). У XIX столітті Абу Хасан, Россіні “Абу Хасан” і Мохаммад II”, Бізе “Джаміле”; у XX-му — опери і балети Асаф'єва, Лео Фолла і Сеймура написані під впливом турецької культури.

Сучасна турецька музика має не настільки вже давню історію; вона базується на традиційній, яка, у свою чергу, корениться в шаманських традиціях Центральної Азії і візантійській культурі. Після проголошення Атаюрком у Туреччині Республіки в 1923 році молоді музиканти, що навчалися в музичних столицях Європи, повернулися додому і стали першим поколінням сучасних турецьких композиторів під назвою “п'ятірка”, серед яких назвемо Джемаля Решида Рея, Ахмета Аднана Сайгуна, Неджіля Казика Аксеса, Хасана Феріта Алнара й Ульви Джемаля Еркіна. Ці музиканти особливу увагу приділяли синтезу традиційної турецької музики і класичної музичної школи, запозиченої в Європі.

Отже, Схід і Захід зустрілися! Хочеться сподіватися, що їхнє переплетення не змусить зблякнути чарівну своєрідність першого і другого. Не хотілося б жити в уніфікованому світі.

Олена ЖУКОВА

МАРШ ТУРЕЦЬКОГО

Нещодавно Національна філармонія України запропонувала увазі публіки “Музичну подорож: Схід зустрічає Захід”. У програмі концерту, виправдовуючи його назву, добуток Моцарта і Бетховена сполучилися з опусами турецьких композиторів XX століття — Х. Ф. Алнара (Концерт для кануна з оркестром) і Ф. Тюзюна (“Натхнення” для оркестру).

(наприклад, із “Шехерезади” або “Садко”), відповідні епізоди з “Руслана і Людмили” Глинки. Друга частина циклу тембрами і гармонічною мовою навіювала асоціації з китайською або японською музикою. Третя, відтворюючи, безсумнівно, картину народного свята, завершувала цей цілком традиційний (за розподілом характерів між частинами) цикл. Турецький Садко — Тахір Айдоган — справив велике враження оригінальністю свого виступу, винахідливими імпровізаціями, що продемонстрували його майстерність і, крім того, — недосяжну спритність, з якою він переключав реєстри на своєму екзотичному інструменті.

глядачі прослухали невелике вступне слово викладачки Університету Богазічі Евін Іліясоглу, присвячене історії турецької музики. Однією з основних ідей виступу був вплив турецької музики на європейських композиторів. Справедливе спостереження: адже атмосфера Сходу завжди надихала музикантів Заходу.

Османський військовий оркестр, Оркестр яничарів, зберігав риси стародавньої турецької музики століттями. Цей оркестр існував у часи війни і миру: підбадьорював солдатів на війні, а також грав на вулицях європейських міст (наприклад, під час вручення послами вірчих грамот або підписання мирних угод). Так європейські країни

ПАЛІТРА

Іноді художник ставить собі запитання, а іноді творчістю своєю дає відповіді на те, що дошкуляє людській свідомості вже не одне тисячоліття.

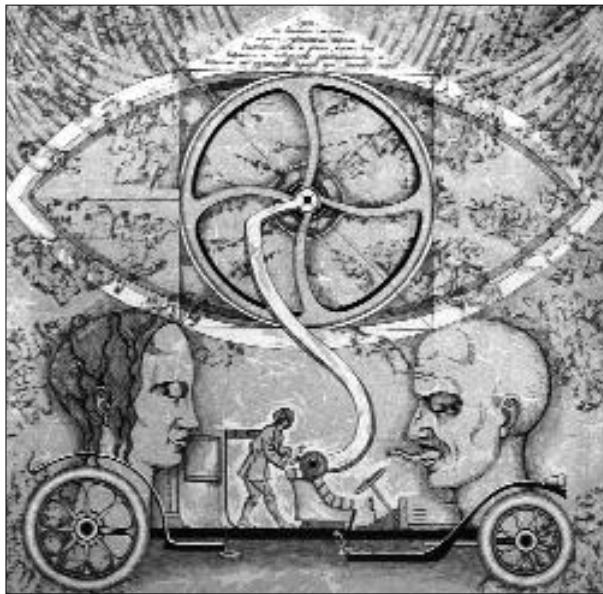
Киянка Тетяна Бобир, яка народилася в старовинному, славному своїм духом Ніжині на Чернігівщині, вже не першу свою персональну виставку в галереї “Акварель” назвала “Лабіринтом”, адже, як і належить молодій людині, вписує свій особистий шлях у той багатомірний у часі та просторі об'єм, що ми бачимо як Всесвіт. Деякі її роботи скидаються на театральну декорацію за об'ємною побудовою перети-

ЖИВОПИСНІ ЛАБІРИНТИ

ну часів і культур, а іноді глядач піддається на містифікацію художниці, яка детально малює план міста, створеного її уявою. Ні, це не фолкнерівська Йокнаптофа, а значно менше за кількістю населення й територією східне місто, де у вузьких кривеньких вуличках дрімає і прокидається казкова історія. Дух картини настільки правдивий, що спершу дорікаєш собі в незнанні географії, а вже потім здогадуєшся, що те-

бе допущено в особистий світ художниці.

Зовні Тетяна Бобир аж ніяк не схожа на містифікаторку чи таку собі романтичну фею. Вона спершу навчалася художнього розпису декоративно-ужиткового мистецтва в нинішньому інституті імені Бойчука, а потім у Національній академії образотворчого мистецтва й архітектури вивчала монументальний живопис, виконала розписи інтер'єрів Генерального Штабу Збройних Сил України, а кількома роками раніше — вітраж у Покровській церкві села Біляки на Полтавщині. І в постаті, і в посмішці молоді художниці відчувається спокійна, впевнена сила. І твори її позбавлені сентиментальності, натомість напружена інтелектуальна робота виливається легко й водночас складно у її графіку, помережану часто написами й літературними текстами. Не в силі роз'єднати в собі мислення образне, зорове й літературне, Тетяна Бобир знайшла свою впізнавану манеру, яка спонукає глядача якомога довше залишатися наодинці з картиною: удвох їм не буде нудно. І в цьому, певне, полягає один із секретів безперечного комерційного успіху творів художниці. Точна й по-чоловічому влуч-

на рука художниці втілює її глибоку жіночу інтуїцію, і навіть не читаючи пророчих прогнозів астрологів, розумієш: уже настала ера Володія. Жіноче начало в нашому світі бере верх, щоб урешті вивести заземлене чоловіками людство у вищі духовні виміри.

Здається, Тетяна Бобир нічого не нав'язує і зайве не моралізує — вона просто надає глядачеві різні віконця, щоб він зазірнув у потойбіччя власної душі й зрозумів, наскільки там цікаво та неоднозначно. І виходом із “Лабіринту” як виставки Тетяни Бобир, і лабіринтом власного для кожного з нас життя є поєднання земного й небесного. Адже попередня її персональна виставка, наче підказка до нинішньої, називалася “Інші світи”.

Не вгадаєш відразу, що саме, яку філософську систему вбирає в себе модель, якій далеко до тридцяти. Але видно одразу ж: це покоління вміє шанувати себе як творіння Господнє, не принижуючись перед людьми й не пишаючись перед Богом. Вони вже творять свій конкретний, неповторний персональний Всесвіт, який легко вписується в Безмір Світобудови загальної. Вписується так легко, як графічні картини Тетяни Бобир — в інтер'єри сучасних офісів і помешкань.

І справді, радісно, що попит на інтелектуально насичені твори таки зростає.

Ганна КОЗАЧЕНКО, член правління Українського фонду культури

НОВИНИ

СВІТ ЧЕКАЄ ФІЛЬМІВ ПРО ПОМАРАНЧЕВУ РЕВОЛЮЦІЮ

Помаранчева революція скінчилася — українська революція триває. Принаймні мала б продовжитися на екрані...

І вже міжнародні кінофестивалі хочуть бачити в своїх програмах українську документалістику про події часів Помаранчевої революції. Наразі є конкретні пропозиції від німецьких фестивалів — Берлінського МКФ (10—20 лютого 2005 року) та Мюнхенського міжнародного фестивалю документальних фільмів (6—14 травня 2005 року).

Також активно шукає фільми про Помаранчеву революцію канадський теледистриб'ютор Леонід Олексюк, який звернувся до KINO-КОЛА по допомогу. Наразі ми не знаємо про вже завершені “революційні” фільми. Тому закликаємо всіх кінематографістів, хто фільмував знамениті події листопада-грудня, не зволікати із закінченням роботи над своїми картинами. І з нетерпінням чекаємо на інформацію про те, що українське “помаранчеве” кіно вже є...

За даними сайту kinokolo.ua

СКАРБНИЦЯ ПРИВАБ КІММЕРІЇ

Унікальний історичний музей у дбайливо відреставрованому старовинному архітектурному шедевр — палаці Функа на набережній Судака відкрито за сприяння Рескомітету охорони культурного спадку Криму й міськради та на позабюджетні кошти.

В експозиціях, розміщених у залах двох поверхів, історія краю від сивої давнини до сучасності. 2,5-тисячолітній Судак, знаний у світах ще з часів Великого Шовкового шляху, представлено багатогранно: як геополітичне, економічне й культурне перехрестя світової історії, відомий древній та сучасний центр виноградарства й виноробства, чудовий курорт. На думку судакчан, туристів, наукової, культурної громадськості та керівників півострова, статус багатого зібрання свідчень унікальності регіону значно ширший краєзнавчого, бо переконливо розповідає, як у цій чарівній місцині сфокусувалася й переплелася вся світова історія. До того ж, із першого дня відкриття, розрахований на найширші естетичні запити, музей одночасно став і серйозною дослідницькою лабораторією вивчення минулого й перспектив цього краю, що сприятиме росту авторитету Судака не лише в культурній палітрі Криму, а й усієї України.

Віктор ХОМЕНКО, Крим

ОСОБИСТІСТЬ

— *Написання романів, переклади, журналістика, картини, вишивання бісером — чи не надто обтяжливо для однієї тандемної жінки? Не хочеться бодай інколи кинути все й просто відпочивати?*

— Найсмійніше те, що все, що Ви перерахували, і є для мене справжнім відпочинком! Адже, як стверджують психологи, найкращий відпочинок — переключення з однієї справи на іншу. Коли я “все кидаю” і, скажімо, лежу на дивані та дивлюся телевизор, через десять хвилин мене вже починає мучити думка, що час минає марно, що життя таке коротке, а мені ще стільки треба встигнути.

— *У Ваших героїв і героїнь, яким Ви симпатизуєте, часто виникає бажання втекти у “свій світ”. Звідки таке прагнення? Вам затишно в цьому світі?*

— Ніколи не було затишного! Завжди — якісь великі переживання, пристрасті, думки (звичайно ж, в юності) про самотність, про марність існування... Звідки воно все бралось — не знаю. Можливо від великої кількості різних книжок, прочитаних завчасно, від якоїсь безвиході в промисловому містечку на посаді телеграфістки інформаційного агентства РАТАУ, де жінки говорили про приготування їжі й відчайдушно видавали мене заміж. Рятувало те, що я — суперінтроверт: увесь світ — у мені. Я впевнена, що не змудилася б і на безлюдному острові.

— *Переїзд із Донецька до Києва був втечею чи прагненням змін? Чи “вічна мандрівниця” Ірен Роздобудько не планує переїхати ще кудись?*

— Це була просто любов. Власне, я в Київ, як у столицю, ніколи не рвалася. І не збиралася її “підкорювати” чи будувати там кар’єру. За моїм чоловіком я готова була їхати куди завгодно, і в якійсь згоді умови. А щодо другої частини питання — з України я нікуди ніколи не поїду, навіть якщо їсти тут одну цибулю з хлібом (чи без хліба). Хоча мандрувати дуже люблю.

— *А в якій із країн, де Ви побували, хотілося б жити?*

— Якби була можливість, я б, звичайно, недовго пожила б скрізь. Навіть у Єгипті, який уже мені став, як “рідний дім” (так склалося, що побувала там у службових справах разів п’ять). Мені дуже приємна та близька Чорногорія. Вразило невеличке містечко Котор, схоже на чисту скриньку. Дуже подобаються Хорватія, Мальта. Останнім часом захоплена Фінляндією. Але всі ці подорожі — дуже поверхові. А справді хотілося б трохи пожити, розібратися, вивчити мову, познайомитися з людьми, тобто відчувати себе частиною країни. І... повернутися, щоб про все це написати.

— *Ви — мрійниця?*

— Невиліковна! Це — мій діагноз.

— *Успішна жінка — це про Вас?*

— Я б хотіла, щоб так про себе могла сказати кожна жінка. Усі ми того варті. Але оскільки наші жінки дуже скромні, порушу цю ваду й відповім зухвало: так! Тому що успіх — це те, що всередині тебе. Якщо ти весь час скиглиш, скаржишся на життя й тобі завжди чогось бракує — ніколи не відчуєш себе успішною. Я десь прочитала мудру фразу: “До успіху йдуть зі щасливим обличчям”. Тобто спочатку — усмішка. Як би не було важко.

А взагалі, зараз усі кричать про цей “успіх”, усі жінки вчуть молодих

ІРЕН РОЗДОБУДЬКО:

«ЩАСТЯ — ЦЕ ВСЕ ТЕ, ЩО Є У

Ірен РОЗДОБУДЬКО — жінка, яка нікого не залишає байдужим. Талановита письменниця, лавреатка “Коронації слова”, улюблена авторка читачок “Натали”, редактор журналу “Караван історій — Україна”. Крім того — вона пише картини й вишиває ікони бісером. А ще — пані Ірен — єдина муза Ігоря Римарука.

чення. Вони — із присмаком суму.

А якщо не вірити в друге — в те, що страждання не бувають марними, — то взагалі буде дуже важко жити на цьому світі. Але я б сказала так: випробовування заслужовують скоріше не на винагороду (її чекати не можна!), а принаймні на повагу до самого себе. А це вже багато важить!

— *Не ображає те, що Ваші романи часто називають масовою літературою?*

— А хіба там погана компанія, в тій “масовій літературі”? Як на мене, не гірша, ніж в елітарній. А те, що веселіша, — це достеменно! А якщо серйозно: я — “не масова”, такою я стану після виходу шостої чи десятої книги. Тоді, можливо, їх читатимуть та купуватимуть краще, ніж зараз, коли перші дві книги, яким я дала претензійно-комерційні назви — “Мерці” та “Ескорт у смерть” наклали на мене тавро “детективістики” і це трохи перекирило кисень “Ранковому прибиральнику”, який не є детективом. Та й, до речі, і за детективи мені зовсім не соромно — вони не пласкі, у них є підтекст.

Загалом, я дуже не люблю розподілу на “жіночу” та “чоловічу” прозу, на “масову” та “елітарну”. Біблія — це також книга. Вона яка?.. Як на мене, — питання риторичне.

— *Ви любите те, що робите, любите своїх героїв*

(принаймні — в останніх творах), любите людей, які поряд із Вами... Ця внутрішня гармонія від впевненості, що світ прекрасний, чи від переконання, що лише так його можна змінити?

— Я з тих людей, які бачать не калюжу, а зірки, що відбиваються в ній. Мене це рятуює від багатьох негараздів. І в такому баченні я хочу переконати інших. Світ змінити важко — краще змінити своє ставлення до нього. Це набагато простіше. І дуже корисно для... здоров’я. Тому я не сприймаю сучасної моди в літературі на брутальність, ненормативну лексику. Найсмійніше, що про це пишуть люди рафіновані — із хороших родин, із добрим вихованням та освітою, успішні в житті. Мабуть, їм забракло “солоного”. І це зрозуміло. А я стільки всього бачила в своєму промисловому місті, що описувати все це на папері — лише множити несмак та зло.

— *Розкажіть про людей, яких любите...*

— Їх дуже багато! Якщо ж йдеться про родину — це донька, чоловік, мама та всі інші мої родичі. А далі — мої друзі, мої улюблені письменники. Узагалі, про те, що люблю, говорити важче, ніж про

те, чого чи кого не люблю.

— *В одному з видань було написано, що свою професію й коханого чоловіка Ви “наворожили” собі ще в юності...*

— Так, це була дивна історія. У дев’ятому класі ми з подружками прогулювали уроки й займалися ворожінням, викликаючи духів, — водили блюще по алфавіту. Я тоді мріяла бути тільки актрисою, а “духи” написали, що я буду “письменником” — тож довелося вступати на журналістику. А ініціали мого коханого чоловіка позначили буквами “І” та “Р”. Так і сталося. А що то було, — жарт чи містика, — не знаю досі...

Я взагалі багато чого можу передбачити. Останній приклад: 31 жовтня після то-

НОВЕ ВИДАННЯ

ЧЕКАННЯ ЗА МЕЖЕЮ СЕБЕ

Важко бути дочкою відомого поета й поетесою одночасно. Важко переконати читача в несхожості, оригінальності, в тому, що цей талант — твій, а не відблиски батьківського. Валентина Малишко змогла пройти через це “важко”. Її знають, читають, шанують, люблять. Вона довела, що вона — митець. Кожний твір цієї поетеси — маленька драма, де головним

героєм є життя. Нова книга **Валентини МАЛИШКО “Спектакль”**, видана “Феніксом” у 2004 році, — це велика палітра драм-поезій, переплетених, пронизаних тоненькою ниточкою почуттів — схожою на болісну струну-нерв: “Чекаю на тебе уже за межею чекання, / Чекаю на тебе уже за межею себе, / Моє відчайдушне, моє безпритульне кохання...”

Вона відчуває кожну грань життя, рефлексує на кожний його рух. Єдине, чого немає у віршах Валентини Малишко, — це холоду. Ці слова теплі на слух, на дотик, на смак. У них стільки любові, настільки на травах терпіння, стриманості, відкритості. А головне, — у них є людина. Не абстрактний герой чи героїня з надуманими проблемами, а жива, пульсуюча людина. У “Спектакль” зібрані вірші, присвячені друзям та батькам, ліричні поезії й розповіді про тих, кого авторка зустріла випадково (хоча — чи бувають випадковості в житті поета?).

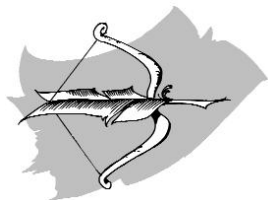
Колись Марина Цветаєва писала, що не вірить тим віршам, які льються, а тим, які рвуться, — так. Поезія Валентини Малишко саме така, яка викликає довіру: “Мамо, — / Я ниточку долі торкую, / Заново / Горло до пісні привчаю. / Слово коротке / Пече, наче ватра, / Пісня оця / Чи знайде своє Завтра? / Лиш по воді / Розбігаються кола, — / Ти ж мене вчила / Не плакати вголос. / Всі відчуття мої / Проїняті болем...”

“Спектакль” виправдовує свою назву. Героїня (авторка?) грає, приміряє ролі: від закоханої дівчини — до жінки, яка ще не навчилася толерувати старість, від татової донечки — до тієї, яка знає, що таке — втрачати найдорожчих...

Єдине, що б хотілося, — дат написання віршів, оскільки належать вони одному значно до різних періодів творчості поетеси, й читачеві іноді важко сприйняти їх так — цілісно.

Всеукраїнське жіноче товариство ім. Олени Теліги та Комітет фундаторів Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Олени Теліги повідомляють, що з 1 січня 2005 року до 15 лютого 2005 р. оголошується висунення творів на здобуття цієї премії.

Документи треба подати до 15 лютого 2005 року на адресу: Київ, вул. І. Мазени, 6, Всеукраїнське жіноче товариство ім. Олени Теліги. Тел. для довідок: (044) 295-69-71

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ

Невдовзі після другого туру президентських перегонів над телекомпанією Про-ТБ, якою керує автор «Довгоносикив» В. Приходько (водночас він обіймає посаду Генерального директора Національної кіностудії художніх фільмів імені Олександра Довженка), з'явився помаранчевий прапор «Так!». Для мене це стало знаком симптоматичним (поява Д. Гордона в помаранчевому шалику на «5-му каналі» стоїть у тому ж ряду).

Чи розуміє В. Приходько, що слово «так!» означає: так! — українському народові, українській нації, що «так!» — це утвердження в нашому житті принципів совісті, правди, моралі, професіоналізму; що «так!» — означає жити й працювати «за законами Божеськими і людськими» (слова О. Довженка, що увійшли до Програми В. Ющенка).

Постає питання: як тепер бути зі справжніми переконаннями В. Приходька і його публічними заявами про те, що народ український сірий, бездарний, ні на що не спроможний? А заяв такого змісту із уст генерального директора кіностудії було чимало й тиражувалися вони потужними ЗМІ.

А як дивитися в очі ошуканим дівчатам і юнакам, майже дітям, які з'їхалися на кіностудію до «Фонду розвитку українського кіномистецтва» майже з усієї України, щоб, як обіцяв В. Приходько,

МІМІКРІЯ «ДОВГОНОСИ-

за два роки навчитися кінорежисеру? Що з ними, де вони тепер, чи знайшлися у цих дітей гроші, щоб повернутися назад додому?

А що робити з кіностудією імені О. П. Довженка, яка за рік і три місяці директорства В. Приходька, не створила жодного повнометражного художнього фільму («Богдан Хмельницький», «Братство», «Татарський триптих» — три фільми, робота над якими почалася ще при керівництві М. Машенка), а перетворилася в роззяцьковану безплідну повю, з оновленим фасадом, евракабінетами, ліхтариками і басейном з осетрами? Ось-ось, здавалося, мав з'явитися із тіні на світ і новий господар кіностудії, той, хто стоїть за спиною Приходька... Не склалося. Янукович програв. Довелося вивісити прапор Ющенка.

Подібна хвиля помаранчевої мімікрії прокотиться по всій Україні, і лише одне може порятувати Нову Україну — люстрація керівних кадрів. У іншому випадку надія на оновлення знову обернеться гірким розчаруванням, як це було не раз у нашій дивній українській історії.

Але повернімося на кіностудію ім. Олександра Довженка. Подивимося крізь призму моралі й професіоналізму на діяльність генерального директора кіностудії

В. Приходька. Восени 2003 року М. Машенко під тиском певних людей та обставин передає посаду генерального директора Національної кіностудії В. Приходьку. Той у своїй «інавгураційній промові» обіцяє трудовому колективу кіностудії і кожному довженківцю зокрема: «достойну роботу і високу зарплату», а творчим працівникам «можливість робити багато фільмів, хороших і різних». У грудні 2003 року В. Приходько проголошує, що стратегічною політикою кіностудії буде створення й укріплення виробничо-творчих об'єднань, які б самостійно формували та втілювали свої творчо-виробничі задуми, і самі відповідали б за результати своєї діяльності. А головне завдання керівництва кіностудії — забезпечення відповідною технічною базою виробничого процесу створення фільмів.

Тепер, як бачимо, В. Приходько виконував протягом 2004-го року зовсім інший план — план знищення Національної кіностудії. При цьому, грубо порушуючи Статут Національної кіностудії і фундаментальне конституційне право людини — право на працю. Більше третини довженківців було звільнено (вигнано) за ворота кіностудії. У кіностудії вирвали її серце — планово-економічний відділ і центральну бухгалтерію. Ліквідовано

цехи підготовки зйомок, гримерний, фотоцех, музичний відділ, що унеможливило виробництво художніх фільмів. Ліквідовані творчо-виробничі об'єднання. І все це робиться з посиланнями на директorskі накази щодо внесення змін до штатного розпису кіностудії. Цей «штатний розпис», який, мабуть, узгоджений і з Міністерством культури та мистецтв України, повторюю, грубо порушує Статут Національної кіностудії, бо унеможливило виробництво художніх повнометражних стрічок, і як наслідок — незаконне звільнення працівників із роботи — порушує конституційні права людини.

На кіностудії порушується свобода слова. Ніхто не наслідуються (через страх утратити роботу) сказати щось проти керівного складу. І лише останнім часом «прорізався», нарешті, голос членів профспілкового комітету студії, які підтримали пропозицію знімальної групи «Братство» про скликання загальних зборів трудового колективу кіностудії для обговорення діяльності дирекції кіностудії і генерального директора В. Приходька. А оскільки йдеться про питання, доленосні для Національної кіностудії, потрібно запросити і залучити до цього обговорення членів Секретаріату СК України та Наглядової Ради кіностудії, представни-

Станіслав Клименко

ків Міністерства культури та мистецтв України і членів Комітету Верховної Ради України з питань культури, а також громадських, політичних та культурних діячів, які вболівають за долю українського кіно і кіностудії імені О. Довженка.

• **Станіслав КЛИМЕНКО**, режисер-постановник Національної кіностудії художніх фільмів ім. Олександра Довженка, заслужений діяч мистецтв України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

— **Пане Юрію, яким, на Ваш погляд, є стан сучасного українського мистецтва?**

— Катастрофічним! Моє бачення цієї проблематики нероздільно пов'язане з власним виконавським досвідом, а також із багаторічною практикою членства в журі на різних Міжнародних конкурсах. Виходячи з цього, я можу окреслити ряд актуальних проблем, що безпосередньо стосуються сьогодишнього стану національного музично-виконавського мистецтва. Нещодавно я повернувся з Молдови з фестивалю «Дельфійські ігри». Дуже тішача наші сусіди з Казахстану та Грузії, які вразили членів журі стрімким підвищенням рівня майстерності гри на духових інструментах. Як мені розповідав професор із консерваторії Астани, вони витрачають чималі кошти на запрошення до своїх мистецьких закладів іменитих музикантів зі всього світу, які там не тільки дають сольні концерти, а й проводять свої майстеркласи. Цей професор упевнений, що така політика позитивно впливає на розвиток класичного мистецтва Казахстану. Українцям лишається тільки заздрити таким можливостям. От і доводиться нам досить тривалий час вчитися один в одного, як то в народі кажуть, «варитися в одному казані». Як наслідок — така ізоляція від досягнень Європи та світу не дозволяє на престижних мистецьких фестивалях та конкурсах міжнародного значення демонструвати високі результати. На цьогорічних «Дельфійських іграх» наші учасники посіли лише другі та треті місця. Можливо, не останню роль зіграли організаційні питання. Конкурсанти з країн-сусідів — Росії, Білорусі, Молдови, Казахстану пройшли ретельну підготовку та відбір до цього заходу. Майже рік вони проходили конкурсні прослуховування, на яких найталановитіші виконавці отримували путівку на «Дельфійські ігри — 2004». У нас усе це вклалося в один тур виступів юних учасників, що відбувся за кілька тижнів до поїздки на фестиваль.

— **Пане Юрію, як частий гість різного роду мистецьких конкурсів та фестивалів, поділіться, будь ласка, своїми враженнями щодо атмосфери, яка панує там серед учасників та членів журі?**

— Будь-який конкурс, як відомо, завершується довготривалим процесом обговорення з метою розподілу нагород та премій. Чесно кажучи, саме тут, серед членів журі, починають розігруватися справжні пристрасті. Адже вітчизняні музичні конкурси — це ніби специфічна політична гра, де переможцем виходить не завжди найталановитіший учасник. Розумієте, так, мабуть, історично вже склалося в Україні, що сучасний світ музики складається з декількох кланів

ВІДВЕРТЕ СЛОВО ПРО КУЛЬТУРУ

Якими б скрутними не були для народу України переломні роки незалежності, відбулося у цей період найголовніше, — відродження волелюбної, сильною духом української нації, яка повстала після подій 21 листопада, висловлюючи таким чином свою недовіру існуючій владі. З цього моменту в пресі, на радіо та телебаченні інтенсивно ведуться дискусії та дебати фахівців із приводу політичного та економічного становища в державі, за якими пильно слідкує чи не весь світ. Але відомо, що не тільки ці проблеми є головними показниками рівня розвитку суспільства, не менш важливу роль відіграє і стан національної культури та освіти країни. Про це розмірковує видатний виконавець та педагог, заслужений артист України, соліст Національної філармонії, неперевершений флейтист Юрій ШУТКО.

видатних митців та менш знаних діячів культури, які пов'язані між собою якщо не сімейними, то обов'язково теплими дружніми стосунками. І це — прекрасно, але не тоді, коли справа стосується визначення справжніх переможців конкурсу. Адже на сьогодні вже для жодного музиканта не є секретом той факт, що на різних мистецьких змаганнях, які проводяться у межах нашої країни, існує практика відвертого «протягування» за попередньою домовленістю **своїх** на здобуття премій. Це не тільки суперечить духу чесних змагань, а й, у першу чергу, не може позитивно вплинути на стан виконавського мистецтва в цілому. Ось і виходить, що з кожним роком усе частіше посилюється нарікання цінителів музичного мистецтва на професійний рівень державних оркестрів, на відсутність сталої, рівної за виконавською майстерністю оперної трупи співаків.

— **Тобто, для справді талановитого юного музиканта без потрібних зв'язків і таких самих домовленостей вірогідність високої оцінки та подальшого кар'єрного росту досить низька?**

— У більшості випадків так і відбувається. Але коли виступ учасника справді яскравий і неперевершений за стилем виконання, знаходяться сміливі особистості серед членів журі з неупередженою позицією, які, незважаючи на погрози і залякування з боку більшості, відважуються відстоювати свою незаангажовану думку і досить високо оцінити

такого конкурсанта. Десь у чомусь такі моменти нагадують нещодавні політичні події, пов'язані зі злочинною діяльністю Центральної виборчої комісії, серед членів якої знайшлися чесні люди і не підписали протоколу, який став би страшним вироком для майбутнього нашої незалежної держави.

— **Пане Юрію, на Вашу думку, що потрібно зробити для покращання цієї ситуації?**

— Розумієте, проблема тут не стільки у фінансуванні чи якихось питаннях організаційного плану, а на мою думку, в свідомості діячів культури, їх відповідального ставлення до майбутнього нашого мистецтва. Як відомо, людьми без власного погляду дуже легко керувати. Натомість, у культурному житті інших країн вирішальну роль завжди відігравали митці з чіткою визначеною не тільки мистецькою, а й, у першу чергу, політичною позицією. Так, італійський композитор, сучасник В. А. Моцарта, Д. Чимароза був засуджений на два роки позбавлення волі тільки за створення революційного гімну. Сам геніальний майстер опери Дж. Верді завдяки національній скерованості власної творчості в скрутні для Італії часи, народ якої боровся за свободу нації від австрійського гноблення, здобув славу «революційного маестро Італії». А що вже казати про Л. Бетховена, який із запалом підтримував Французьку революцію, але коли дізнався, що Наполеон проголосив себе імператором, негайно ж викрес-

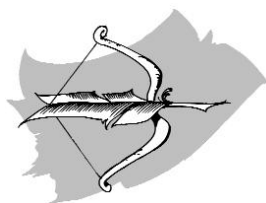
лив його ім'я з назви своєї симфонії, яку перейменував на честь відважного французького народу в «Героїчну». Згадаймо незламний дух Батька української поезії Т. Г. Шевченка чи подвиги наших письменників, поетів та музикантів, які свідомо йшли на смерть заради правди та свободи від пут сталінського режиму.

Серед наших сучасників живе справді легендарна особистість та геніальний композитор В. Сильвестров. За радянських часів через політичні причини його твори не виконувалися на сценах вітчизняних концертних залів, на радіо чи телебаченні. Заслужена слава прийшла до нього в кінці 80-их років спочатку за кордоном, а потім і в нашій країні. Але, незважаючи на те, що панівна в ту епоху влада відібрала у В. Сильвестрова найголовніше і найдорожче серцю творчої людини, — змогу працювати за призначенням, композитор не зламався, не продався існуючому режиму, не підпав під зрадницький вплив більшості, а зберіг вірність своїм мистецьким ідеям, які проголошували страшну правду тих часів. І це, на мою думку, чи не найважливіший момент у біографії митця. Адже життя ставить кожного з нас перед вибором, від якого залежить майбутнє не тільки однієї особистості, а й усього суспільства в цілому.

— **Ви чи не першим із когорти класичних музикантів в ефірі «5-го каналу» засвідчили свою підтримку українській демократії. Як, на Вашу думку, вплине політика нового, обраного народом України, Президента на розвиток національної культури?**

— Президент, який бачить нашу країну розвиненою європейською державою, не зможе не дбати про стан освіти, культури та науки України. До сьогоднішнього дня було так, що нашу державу на мистецьких акціях такого рівня, як «Дні культури України за кордоном», представляли не завжди достойні такої честі митці, чий імена та заслуги є маловідомими в мистецькому житті нашої країни. Дуже хотілося б вірити в те, що з приходом нового народного президента на місця керівників культури будуть призначені нові молоді державні посадовці, справжні фахівці своєї справи, які б із запалом прагнули не якомога швидше набити свою кишеню, а в першу чергу, якісно виконувати свої обов'язки перед народом України, вносити новачинні зміни до системи управління культурою, які б сприяли процвітанню нашого рідного українського мистецтва.

• Запитувала **Олександра ТИМОЩУК**

ПОГЛЯД

Парадоксальна ситуація склалася в Україні. Суть її визначається трьома факторами, штучно створеними коначним режимом Кучми—Медведчука—Януковича.

Перший фактор. Потужна хвиля Помаранчевої революції остаточно утвердила перемогу народного кандидата Віктора Ющенка, але ось уже протягом майже місяця, попри офіційне оголошення Центрвиборчкомом остаточних результатів виборів, він не може зайняти належне йому місце на Печерських пагорбах.

Другий фактор. Збанкрутілий політик Віктор Янукович, позбавлений зловісного адмінресурсу та можливості масових фальшувань, програв вибори остаточно та безповоротно, але затіяв безглузде, з погляду елементарної логіки, судово сутяжництво, не визнаючи своєї очевидної та безсумнівної поразки.

Третій фактор. Хоча час кучмізму минув, оскільки формально термін повноважень Л. Кучми за Конституцією скінчився ще 30 листопада 2003 року, але до інавгурації нового Президента він залишається на посаді і замість того, щоб тихо і спокійно дочекатися формальної передачі влади, розвинув шалену активність, видаючи десятки указів та розпоряджень.

Усі три фактори, звичайно ж, тісно пов'язані й сіють у суспільстві зневіру і розчарування.

Поведінка Януковича викликає подив навіть у його прихильників — чимало знакових постатей з їх числа уже покинули середовище колишнього кандидата на посаду Президента України.

Пояснити його настільки ж зату, наскільки й невинуватому, сказати б, убивчу тактику можна двома причинами: крахом непомірних амбіцій і бажанням “насолити” успішнішому суперникові та цілком прагматичним розрахунком затримати з певною метою якнайдовше прихід нової влади. Мету видно неозброєним оком. Доки не буде сформовано склад нового уряду, на своїх посадах залишаються кадри Януковича в ранзі виконавців обов'язків. Вони й повинні за цей час позамітати сліди своєї подекуди сумнівної діяльності та по можливості створити нові труднощі для наступної зміни. Зокрема деякими міністерствами робляться спроби використання бюджетних коштів не за призначенням.

Мета цілком збігається з діяльністю формально ще чинного Президента та його канцелярії на чолі з В. Медведчуком. В останні тижні Л. Кучма розвинув таку указотворчу діяльність, якої не спостерігалося протягом року. Тут і масове нагородження президентськими відзнаками, і сумнівне присвоєння державних премій десяткам людей, серед яких чимало свояків і вірних слуг; це і кадрові переміщення та призначення на чільні посади... А викликані ці призначення єдиним: забезпечити цим людям привілейовані пенсії та пільги. Якщо взяти до уваги ще й спроби приватизації державного майна, що заздалегідь було передане в розпорядження Державному управлінню справами (так званій Дусі), державних дач і квартир, роздачу потрібним людям земель у за-

ліції. Однак воно вийшло з цих рамок і стало предметом обговорення в суспільстві. Зрештою, нічого страшного в цьому немає — громадськість має право обговорювати ті проблеми, які стосуються держави, її долі, її керівництва. Так само, як і змагання за прем'єрське крісло.

Перед Ющенком стоїть нелегке питання вибору. З одного боку, потрібно, щоб майбутній прем'єр відповідав проголошеним принципам, із другого, — треба зважати на реакцію Верховної Ради і необхідність забезпечити затвердження кандидатури прем'єра з першого разу, щоб не похитнувся авторитет Президента. А також — не можна не зважати на можливу реакцію Росії, яка завжди впливала на призначення кадрів на ключові державні посади в Україні.

СМУГА НЕПЕВНОСТІ ТА СУМ'ЯТТЯ МИ-

повідних зонах під Києвом тощо, то цілком зрозумілим стає зволікання з офіційним вступом новообраного Президента Віктора Ющенка в його законні права: це потрібно для усунення слідів неправедної діяльності уряду Януковича та тотального дограбування України.

Віктор Ющенко оприлюднив концепцію формування уряду загальною і визначення кандидатури на пост прем'єр-міністра зокрема. У першому випадку узгоджуються квоти представництва від тих політичних сил, які брали безпосередню участь у виборчій кампанії. Не секрет, що доведеться йти на певні поступки іншим парламентським фракціям в обмін на їхню підтримку майбутнього уряду. Однак при цьому Президент обіцяє дотримуватися двох основних принципів:

1) це мають бути нові люди, ніхто з минулого складу уряду не увійде до його нового складу;

2) це мають бути люди високих ділових якостей, себто, професіонали.

Висловлені також конкретні вимоги, яким має відповідати кандидатура майбутнього прем'єр-міністра — ним не повинна бути людина: 1) з минулого уряду; 2) яка безпосередньо пов'язана з бізнесом; 3) лідер політичної партії. Чітко і зрозуміло. Питання це є суто внутрішньою справою лідерів коа-

Юлія Тимошенко — давня і надійна соратниця Ющенка. Вона ділова, рішуча, прагматична, свого часу розкрила свої неабиякі професійні якості на посту віце-прем'єра в уряді Ющенка, нині одна з найавторитетніших постатей серед української націонал-демократії, вмілий організатор та прекрасний оратор. Пані Юлія кілька разів публічно заявляла про те, що може і хоче очолити уряд. Щоправда, Юлія Володимирівна має чимало недоброзичливців у парла-

менті, та й Росія, яка свого часу підключалася до переслідувань Тимошенко, буде не в захопленні від її призначення прем'єром.

Петро Порошенко, який також претендує на посаду прем'єра, є одним з олігархів і лідером малопотужної партії “Солідарність”. Він готовий при створенні єдиної партії на базі блоку “Наша Україна” влити в неї свою партію, а свій бізнес передати в управління аудиторській компанії.

Анатолій Кінах уже керував урядом після Віктора Ющенка, отже, був висуванцем Кучми, тому він не зовсім нова людина у владі. Він начебто не має свого бізнесу, але очолює Партію промисловців і підприємців. До того ж, підтримував Ющенка лише після першого туру виборів, у якому сам не набрав і 1 % голосів.

Олександр Мороз, лідер соціалістів, також підтримував Ющенка з другого туру. Попри всі “чесноти” Мороза, ставка на нього як на прем'єра сумнівна: свого часу він підтримував політреформу Медведчука—Симоненка і навряд чи відмовиться від лідерства в соцпартії, а поданий ним недавно законопроект про надання російській мові в Україні статусу офіційної — явно антиукраїнський реверанс, викликаний кон'юнктурними міркуваннями з огляду на парламентські вибори 2006-го року.

Отже, проблема прем'єра стала для Ющенка серйозним випробуванням.

Учасники Помаранчевої революції явно розчаровані тим, що досі не вирішене остаточно корінне питання будь-якої революції — питання влади. Стара влада поки що чинна і завдяки штучному зволіканню інавгурації нового президента творить свої несправедливі справи. Розчаровує також відсутність єдності та одностайності у вирішенні деяких корінних проблем серед переможців, точніше — серед лідерів тих політичних сил, які перемогли.

Однак ця прикра сіра смуга суспільного розчарування, напевно, скоро минеться. Безсумнівно, що оскарження Януковичем кінцевих результатів виборів не має під собою жодного реального ґрунту. Щонайбільше за три дні всі крапки над “і” будуть розставлені. І тоді розпочнеться нова епоха в історії Незалежної України.

• Віталій КАРПЕНКО

КІНЕЦЬ ЕПОХИ

ОСТАННІ ДНІ СТАРОЇ ВЛАДИ

Закінчення. Початок на с. 1

Сам Віктор Андрійович уже піддається критиці за надмірну ліберальність та відмову від проведення люстрації влади бодай у частковому вигляді. По-перше, чимало аналітиків вважає, що Ющенко зробив помилку, обіцяючи не ініціювати дострокових виборів до парламенту, адже в нових, вигідних для Ющенка, умовах і за чесних виборів політичний розклад у Верховній Раді був би зовсім іншим і набагато сприятливішим для нового Президента. Ще й тому, що Віктору Андрійовичу не довелося б “підставляти” себе домовленостями з колишньою провладною більшістю, щоб створити нову коаліцію. Судячи з усього, навряд чи Віктор Андрійович піде і на дострокові вибори до місцевих органів влади, змінить усі старі кадри по виконавчій вертикалі та, врешті, створить абсолютно нову урядову команду...

Додаткові труднощі для нового Президента вже почали створювати його ситуативні союзники — найбільше Олександр Мороз, який уже раз піддавався Ющенка гострій критиці під час прийняття в парламенті пакету із політичною реформою. Сьогодні пан Мороз знову демонструє свою жорстку прагматичність і зацікавленість виключно в політичних дивідендах для себе і своєї політичної структури, тобто для СПУ. Знову пан Мороз заявляє, що мотором революції був саме він, а не Ющенко. Очевидно, що внесення Морозом у ВР законопроект про надання російській мові статусу офіційної — раціональний для нього крок на перехоплення електорату Януковича на сході України. Таким чином, він розпочав свою кампанію під парламентські вибори 2006 року, відбираючи максимум голосів як у майбутньої партії Ющенка, так і в “новій опозиції”, себто Януковича, Кушнарєва та їм подібних (як відомо, Кушнарєв уже став лідером нової партії “Нова демократія”).

• Олександр СОЛОНЕЦЬ

VOX POPULI

Юрій Зеленін, будівельник:

— Я вважаю, що все буде так, як і було. Сподіваюся на краще, але не впевнений. Щодо опозиційності до Ющенка, я думаю, що ще рано про це казати. Дай Бог, щоб він упорався з тим, що на нього покладено. Хочеться вірити в це. Щодо прем'єра, я б не хотів, щоб прем'єр-міністром була Тимошенко. Я позитивно ставлюся до кандидатури Мороза, але вважаю, що він — не практик.

БОРОТЬБА ТІЛЬКИ ПОЧИНАЄТЬСЯ

Кореспондент “Слова Просвіти” провів опитування киян на такі теми: Чи вірите Ви у позитивні зміни після приходу до влади нового Президента з його командою? Кого із запропонованих кандидатів Ви хотіли б бачити на посаді прем'єр-міністра? Як Ви вважаєте, наскільки буде оновлена влада? Як Ви ставитеся до опозиційності деяких політиків до Ющенка? Чи не передчасна вона?

Наталія, продавець:

— Уже хочеться спокою. Я, безперечно, очікую позитивних змін, але вважаю, що тут потрібно докласти зусиль великої кількості людей. На посаді прем'єра я підтримую Юлію Тимошенко. Мені подобаються її політичні погляди.

Володимир Ілліч, пенсіонер:

— Я не думаю, що в Україні стане краще після приходу нового Президента. Може початися бійка за портфелі. Якщо сам Ющенко мені ім'я, то його оточення мені зовсім не подобається. Воно не краще, ніж було в

Кучми чи Януковича. Я бачу на посаді прем'єра Мороза. Він — толерантна порядна людина. А в нас не вистачає порядності. Щодо оновлення влади, то я вважаю, що Ющенко все-таки підбере свою команду. Говорячи про формування опозиції, я вважаю, що конструктивна опозиція — це ніколи не зарано. Протилежна думка, яку потрібно враховувати, допомагає владі ставати кращою.

Андрій Варга, студент:

— Я очікую зменшення інфляції, зовнішньополітичної переорієнтації на Захід і сподіваюся на позитивні зміни. Вважаю, що форму-

вання потужної конструктивної опозиції є позитивом. На посаді прем'єра мені ім'я Зінченко. Він — не радикальний політик і його репутація не заплямована. Хоча фаворита цієї боротьби за прем'єрське крісло я не бачу. Щодо оновлення влади, то воно відбудеться десь на 75 %.

Ігор, студент:

— Я очікую і вірю в позитивні зміни. Якби не вірів, то не віддавав би свого голосу за Ющенка. Щодо змін

влади, то вони, на мою думку, відбудуться у верхах, а чиновники нижчих рівнів просто виконуватимуть нові вказівки згори. На посаді Глави уряду я хотів би бачити Тимошенко, тому що вона серйозно ставиться до своїх обов'язків. 80 % симпатій я віддаю їй, а 20 % — Олександру Морозу. Щодо опозиційності деяких політиків, то вважаю, що вони йдуть в опозицію, щоб не залишитися на узбіччі політичних процесів, уже знаючи, що Ющенко буде президентом.

• Опитував Богдан ГДАЛЬ
Світліни Г. ОБОРСЬКОЇ

РЕФОРМИ

На думку експертів, Україна вперше перебуває в такій сприятливій для реформ ситуації. З одного боку — це макроекономічна стабільність протягом досить тривалого часу (вживають навіть термін “економічний бум”), адже рівень зростання ВВП в Україні доволі високий порівняно з європейськими країнами. У 2003 році він сягнув 9,3 %, протягом перших дев’яти місяців 2004 року — 13,4 %, натомисть у деяких країнах ЄС ріст ВВП складає не більше 5 %.

Популістські кроки уряду під час президентських виборів, політична криза, пов’язана з недемократичними виборами, можливі тіньові фінансові операції старої влади напередодні приходу нової, звичайно, дещо уповільнять ріст економіки в стартовий період. Водночас, головне, — чого не слід робити Ющенку, на думку авторів концепції “нової хвилі реформ”, — це не займатися популізмом, натомість вдатися до рішучих і радикальних реформ. До 1 вересня 2005 року він повинен провести основні реформи, інакше розвиток України може знову загальмуватися. Авторитетні українські та міжнародні експерти дають новому Президенту понад 100 першочергових рекомендацій щодо розвитку України для реальної євроінтеграції, вступу до СОТ і Європейського Союзу. На думку фахівців “Блакитної стрічки”, Україна має всі можливості, якщо використає їхні рекомендації, вступити в СОТ цього ж, 2005-го, року. Щодо ЄС, то співолова Комісії “Блакитної стрічки” Андерс Аслунд (відомий економіст, директор програми досліджень Росії та Європи Фонду

«БЛАКИТНА СТРІЧКА» ПОМАРАНЧЕВОМУ

Комісію “Блакитної стрічки” створив Міжей Кальман, помічник Генерального секретаря ООН, заступник Адміністратора Програми розвитку ООН у країнах Європи та СНД. Саме він із 11 по 16 січня 2005 року приїжджав в Україну для представлення новому Президенту звіту комісії, що працювала з липня 2004 року й розробила системні рекомендації щодо реформування в Україні, необхідного для стабілізації її політичного й економічного стану, а також для євроінтеграції.

Карнегі “За мир в усьому світі”) заявив: “Думаю, через 15—20 років Україна стане членом Європейського Союзу”.

Серед основних рекомендацій — політична, адміністративна й судова реформа, реформування системи охорони здоров’я. Шляхом демонополізації житлово-комунального господарства, масового іпотечного кредитування, недержавного житлового будівництва (запровадження високих норм амортизації для оподаткування) слід розширити доступ населення до придбання власного житла, адже понад 86 % громадян України сьогодні не мають такої можливості. Економічне зростання із виведенням значних національних ресурсів “із тіні” забезпечить прийняття Податкового Кодексу, що змінить систему оподаткування. Ідеться і про реальне відшкодування експортерам 20 %

ПДВ, єдиний соціальний податок, пропонується зменшити податкове навантаження з 39 % від ВВП до 25—30 %. Далі, — завершення приватизації, ефективна антимонопольна політика, вступ до СОТ, переговори щодо вільної торгівлі з ЄС, а також виконання угод щодо зони вільної торгівлі із пострадянськими країнами. Крім того, країна потребує впровадження системи обов’язкового медичного страхування та багаторівневого підходу до фінансування медицини, заснованого на страхуванні та конкуренції. Для вирішення конфлікту між двома протилежними моделями економічного законодавства, потрібно докорінно змінити Господарський Кодекс та розвивати спрямований на ринкові відносини Цивільний Кодекс. Звичайно, є рекомендації комісії “Блакитної стрічки”, які викликають чимало застережень і

потребують додаткових попередніх заходів щодо захисту національних інтересів. Це стосується як приватизації багатьох державних підприємств, так і пропонуваного скасування мораторію на продаж землі.

Стосовно того, чи піде нова влада на реформи, в тому числі на непопулярні, Олександр Пасхавер, Президент Центру економічного розвитку в Україні, висловився так: “Нам як комісії пощастило, що обраний Віктор Ющенко, для якого наші пропозиції, наскільки я знаю ідеологію Ющенка, значно ближчі, ніж для Януковича. Ситуація подібна до тієї, коли він став прем’єр-міністром. Велика криза могла нас загнати в яму, але уряд Ющенка зробив декілька рішучих кроків, які врятували нас. Сьогодні зростання, пов’язане з екстенсивним розвитком, вичерпується, і потрібні якісь рішучі додаткові заходи, щоби ми перейшли до інтенсивного розвитку. Принципово важливо, що такі реформи може робити уряд, якому довіряє суспільство. Хочу згадати грошову реформу, здійснену Ющенком. До цього ми пережили десяток таких реформ і люди боялися їх. Але стиль останньої був іншим, неконфіскаційним, і ця реформа пройшла в атмосфері довіри. Питання тільки: чи заслужить майбутній уряд довіру суспільства, щоб дозволити “непопулярні заходи”? І те, що відбулося (Помаранчева революція), — це показник реформ у створенні масового класу, який підтримує зміни. Якщо є такий активний масовий клас, думаю, складуться нові політичні відносини”.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

ХРАМ

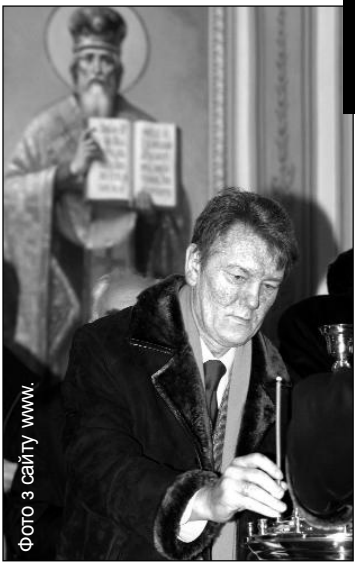

Фото з сайту www.

ВІДНОВЛЕНЕ ЛИЦЕ ПОДОЛУ

14 січня 2005 року Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет освятив церкву Різдва Христового — дітище архітектора Андрія Меленського, збудоване 1814 року і зруйноване більшовицьким режимом 1935 року. На церемонії освячення були присутні новообраний Президент України Віктор Ющенко, київський міський голова Олександр Омельченко, які в своїх промовах на мітингу на Поштової площі відзначили важливість відновлення християнських святинь України.

В центральній частині храму на спеціальній підставці встанов-

лено посмертну маску Т. Г. Шевченка, а Віктор Ющенко перед освяченням храму подарував релігійній громаді три ікони — Божої

матері, Святителя Миколая і Вознесіння Христового.

● **Микола ЦИВІРКО**

ОЧЕВИДЦІ

— Я свідок того, як відбувалися вибори на Донеччині під час першого, другого й третього голосування. Мою сестру, яка працює в дитячому садку вихователем, примусили підтримати Януковича: одягнути курточку “Вибір 2004: Янукович”, вступити в “Партію регіонів” (сказали: “Не підтримаєш — звільнимо”), погрозували квартиру без світла залишити. Вона злякалася й голосувала за Януковича, а моя бабуся, учасниця Другої світової війни, голосувала за Ющенка, то до неї приїхали наступного дня комунальники й “відрізали” світло в приватному будинку, хоча вона регулярно платить.

Під час усіх турів повним ходом ішла агітація за Януковича в день голосування. Найбільш агресивно це робили останнього разу. Їздили величезні автобуси протягом дня, говорили всім, що Янукович уже переміг, набравши 53 %. Казали: “Веселіться, гуляйте, ми перемогли!” Усю ніч тривав концерт, дискотека на площі Ле-

ДОНЕЦЬК: УСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНІ ... БЛАКИТНОЮ РЕВОЛЮЦІЄЮ

Едуард НІКІФОРОВ родом із Красноармійська Донецької області, працює в шахті імені Стаханова в м. Димитрів підземним прохідником уже 7 років (Едуарду 27 років). Останні два місяці Помаранчевої революції він переважно в Києві — узяв відпустку за свій рахунок. Каже, що на “ці подачки по 50 гривень”, які їм нерегулярно дають вугільні директори (загалом зарплатня 400—500 гривень), усе одно довго не проживеш, а нова влада, можливо, розподілятиме гроші поміж народом, а не між ставлениками Близнюка—Януковича. Говорить Едуард:

ніна, кожному давали пляшку шампанського й горілки, щоби відсвяткувати перемогу. Люди напивалися, бешкетували, я не бачив жодного міліціонера поблизу, був повний “безпредел”. П’яні бійки, хуліганство... Не можна було на це дивитися. Сьогодні в Донецьку дуже важка ситуація.

По місту скрізь стоять бігборди, де написано, що Америка прийшла до влади, обличчя Ющенка поєднане з обличчям Буша, прапор США... Роздають різноманітні календарики, де нецензурно лайкою написано про Ющенка та його команду. У місті розпалюється страшна агресія.

Нещодавно двоє моїх добрих знайомих ішли містом із жовтогарячими шарфиками. Цих людей побили, й вони потрапили в реанімацію, але головний лікар цієї лікарні теж був агресивним фанатом Януковича й відмовив їм у лікуванні. Дуже важко було знайти лікарів, які б допомогли цим людям, але, на щастя, такі знайшлися.

Після багатьох таких інцидентів люди просто почали боятися виходити з дому на вулицю. Ідеш містом, назустріч іде зграя сп’янілої молоді й кричить: “Янукович! Янукович!” Якщо ти у відповідь їм не прокричиш того самого, підходять і починають допит: “Ти що, не підтримуєш нашого Президента?! Може, ти за Ющенка?!” Не дай, Боже, тобі сказати, що ти за Ющенка чи проти Януковича.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

ХТО Є ХТО?

ПРО НОВУ ОПОЗИЦІЮ

Нещодавно, йдучи повз станцію метро “Золоті Ворота” в столиці, отримав у руки листівку, автором якої, як виявилося, є те ж саме горезвісне “Братство” Корчинського. Ці молодчики під час передвиборних перегонів створювали безліч провокацій, борючись з опозиційними силами. Тепер самі себе оголосили опозицією до нового Президента. Трішки підкорегована риторика листівки тепер чітко розмежовує народ, який відстоював свої права і свободи, від олігархів, чиновників, які, за словами її авторів, під помаранчевими гаслами виборювали портфелі, щоб у майбутньому красти гроші з державної казни.

Довкола переможеного представника морально збанкрутілої політичної влади ери Кучми гуртуються ті ж самі прихильники, які намагаються будь-якими засобами залишитися “на плаву” української політики. Яскравими представниками цих новооголошених опозиціонерів є КПУ на чолі з Симоненком, СДПУ(о) чи, скажімо, ПСПУ на чолі з Наталією Вітренко. Лідер “прогресивних” соціалістів, як ми бачимо, останніми тижнями робить максимум зусиль, щоб засвітитися в ЗМІ. Часто під проводом Наталії Вітренко на Сході та Півдні України відбуваються масові мітинги на підтримку обділених змінами до виборчого законодавства громадян, які не змогли віддати голос за свого кандидата. Днями лідер ПСПУ засвітилася у Верховному Суді, де хотіла свідчити з приводу порушення прав громадян. Але, зважаючи на те, що Вітренко отримала докази від інших свідків, судді її свідком не визнали.

Гасла цієї політичної опозиції лунають в унісон із загальним настроєм проросійських політичних сил і часто набувають не лише антиющенківського, а й загального антиукраїнського спрямування. Культивована тривалий час теза про американські корені Помаранчевої революції, яка активно закріплювалася у свідомості мешканців східних областей України, співзвучна з висвітленням подій в Україні на теренах Російської Федерації. Це, в свою чергу, спонукає до висновків про неукраїнське походження ідеологічної бази цих політичних сил.

З іншого боку, дії команди Ющенка наштовхуються на конструктивну критику в межах та поза блоком “Наша Україна”. Так народний депутат, член фракції “Наша Україна”, голова ВУТ “Просвіта” Павло Мовчан вважає, що з метою недопущення помилок і спрямування нової влади в ефективне конструктивне русло, тверезі політичні сили мають діяти на випередження і впливати на рішення новостворюваної влади. Він вважає, що команда нового Президента повинна відстоювати національні інтереси й відповідати за свої помилки. Депутат вважає, що Президент, насамперед, має здійснити кардинальні зміни в морально-етичній сфері й здійснити ефективну зміну політичної влади, запросити на державні посади високоморальних професіоналів, які сповідують нову ідеологію і принцип самообмеження. Водночас, не можна допускати поширення тенденцій, які не сприятимуть розвитку української мови, культури, зростанню національної самосвідомості і з’являються як наслідок демонстрації надмірної толерантності нової політичної влади.

Зрозуміло, що нова влада мусить дослухатися до конструктивної критики. Але кожен має чітко розмежовувати існування конструктивної опозиції, яка вказує владі на недоліки, і так званої опозиції, яка складається з політичних аутсайдерів, що сповідують ідеологію реваншизму, заробляння політичних дивідендів та популяризації себе на тлі сліпого цькування оновленої політичної влади.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

● **Богдан ГДАЛЬ**

НА ЗРІЗІ

Господарство України нині характеризується “навісом” інфляції на рівні 26 %, що є лише одним із численних наслідків “правління” команди Кучми—Медведчука—Януковича. Серед багатьох інших тривожних наслідків діяльності режиму — бюджет на 2005 рік із дефіцитом у 8 мільярдів гривень.

Колишній Прем’єр-міністр Анатолій Кінах, якого “поставили” на цю посаду після усунення з неї Віктора Ющенка, в 2002 році, по суті, намагався втілювати прозору економічну політику свого попередника. За період діяльності уряду А. Кінаха з використанням інерції ініціатив В. Ющенка—Ю. Тимошенко ефективність господарства України характеризувалася дефляцією (тобто, зниженням індексу цін порівняно з індексом зарплати), а підприємства нагромадили навіть деякий фінансовий “жирок”. Тому А. Кінаха було невдовзі замінено на В. Януковича, який краще знався на корупційних механізмах і не був зайве обтяжений критеріями моралі.

Але для нової тодішньої практики потрібна була теорія, яка б ту практику обґрунтувала. І вона з’явилася в образі С. Тигипки і К^о.

Ідея лежала начебто на поверхні: щоб активізувати господарчу діяльність, слід підвищити монетаризацію економіки. Адепти цієї ідеї посилалися на зарубіжний досвід: у Франції грошова маса становить 91 % від ВВП, у Німеччині — 72 %, а в Україні — лише 26 %.

Але не лише економістам відомо аксіома, що збільшення грошової маси без збільшення маси товарної призводить до інфляції. Тому неотеоретики вирішили-таки збільшити оберт грошедрукувального верстата, але гроші видавати підприємствам у вигляді кредитів під продукцію. Тепер вони кажуть, що хотіли, як краще...

У результаті було створено тривалу хвилю двохступеневої інфляції: спочатку в 2003 році піднялися ціни на сировину, матеріали, комплектуючі та енергію на промисловому ринку (що було наслідком збільшення засобів платежу на цьому ринку в умовах збереження попе-

редніх обсягів виробництва), а вже в 2004 році, як другий етап, — піднялися роздрібні ціни на товари широкого споживання (в тому числі: за рахунок збільшення грошової маси внаслідок підвищення зарплат, спровокованого першим етапом).

Тому запропонований урядом В. Януковича бюджет-2005 із сумою доходів 86 млрд. грн. і витрат — 94 млрд. грн. (дефіцит у сумі 8 млрд. грн. — майже десята частина бюджету!) — це лише надводна верхівка айсберга... А нижче приховано доходи і проблеми місцевих

виробництво мінеральних добрив.

Керівник “Нафтогазу України” пан Ю. Бойко заявив журналістам, що “підвищення вартості поставання туркменського газу не передбачає зростання ціни його реалізації”. Цей “шедевр” економічного мислення пан Бойко видав у сподіванні на те, що стабільну ціну газу для споживачів (після підвищення ціни оптової, закупівельної) можна утримати на дотеперішньому рівні, перекиваючи втрати за рахунок прибутку від використання українських трубопро-

ПОЧИНАЮЧИ

фото О. Ціаури

бюджетів, підвищення пенсій без належного покриття, енергетичні спекуляції, розрахунки з міжнародних зобов’язань, внутрішні борги з ПДВ, випереджуюче стягнення податків (!) тощо.

Але дотеперішні владоможці цим усім особливо не переймаються. Вони чітко відтягують день інавгурації президента В. Ющенка і не втрачають часу для проведення оборудок на власну користь. Приватизація в останні дні старої влади потужного заводу “Азот” у Северодонецьку — це лише один із ключових штрихів політики обзакровлення національної економіки; в даному разі — через усунення впливу держави на національне

відних магістралей, що ними енергетичне паливо перекачується з Росії у Західну Європу.

І хоч НАК — компанія державна, але це не заважає пану Ю. Бойку проводити власну лінію поведінки, незалежну від уряду.

І чого це раптом дружний нам Туркменистан і великий друг Л. Кучми пан туркмен-баши Ніязов заприпинився та ще образився аж до підвищення цін із 44 доларів США за тисячу кубометрів газу до 58 доларів, тобто майже на 32 %!

Формальною причиною для образи С. Ніязова був факт спекуляції з боку уряду В. Януковича. Тобто, купуючи туркменський газ (як для України) за ціною 44 дол. США за

1000 кубічних метрів, команда Януковича, як стверджує Ю. Тимошенко, перепродувала його на Захід по близько 160 дол. США!

Новому уряду доведеться розбиратися, в яку кишеню було покладено прибуток, але фактом є те, що такий спекулятивний крок Кієва створив для Туркменії ще й конкурентні перешкоди на європейському енергоринку. Пані Ю. Тимошенко назвала це аферою і вже пообіцяла викрити печерських фігурантів справи. Справа, яка була б неможливою без участі Л. Кучми. Серед інших причин підвищення цін на туркменський газ називають російську помсту Україні за помаранчевий результат виборів.

Тим часом, дотеперішня влада дуже метушиться в останні дні. Голова Бюджетного комітету Верховної Ради Петро Порошенко: “Ціна дня, ціна тижня зараз є надзвичайно високою. І те, що зараз робить влада, яка вже відходить, це сьогодні надзвичайно небезпечно”.

Наразі не відомо, чи виконав обіцянку міністр внутрішніх справ Білоконь, котрий погрожував пиячити три дні поспіль із радості обрання В. Януковича. У кожному разі, не маючи підстав пиячити з радості, міг напиться з горя. Бо в колі представників подібної “еліти” будь-які визначні для них події прийнято вимірювати категоріями алкогольного маразму.

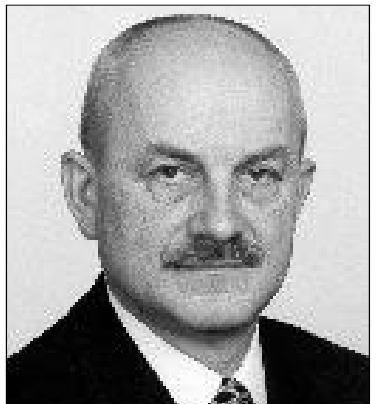
Натомість достеменно відомо, що в результаті Помаранчевої революції до Конгресу США надійшов на розгляд законопроект про зняття поправки щодо обмежень, раніше накладених на Україну, а отже, будуть зменшені зовнішньоторговельні тарифи й податки, що відкриє ринок США для українських товарів, буде знято ряд обмежень для українців, котрі бажать виїхати або емігрувати до США, процедура виїзду стане простішою, а віза дешевшою.

Авгієві стайні доведеться після кучмістів розгрібати урядові президента В. Ющенка і ліпити новий горщик економіки. Великого терпіння і витримки ця робота вимагатиме від кожного громадянина України.

• Євген ГОЛИБАРД

ТОЧКА ЗОРУ

«ЮЩЕНКО ЧУЄ ПРИРОДУ ГРОШЕЙ СПИННИМ МОЗКОМ»

Віктор ЛИСИЦЬКИЙ — колишній урядовий секретар в уряді Віктора Ющенка, а ще перед тим — керівник групи іноземних радників у Національному банку України, коли НБУ очолював В. Ющенко. Ми поставили панові В. Лисицькому лише одне запитання: в якому стані приймає В. Ющенко господарство України?

Віктор Ющенко приймає соціально-економічну сферу держави в досить-таки суперечливому стані. Бо, з одного боку, ще з того часу, як він був прем’єром, в Україні намітилися чіткі тенденції зростання макроекономічних показників. Натомість, із другого, — члени команди В. Януковича, М. Азарова та їхніх колег капітально заплутали всі відносини між державою і реальним сектором економіки.

Ця плутанина починалася з того, що вони нарошували зовнішню заборгованість, із тим, щоб потім ці гроші використовувати для своїх оборудок. Йдеться про суми в кілька десятків мільярдів гривень.

До того ж, гроші, отримані від приватизації, вони спрямували на купівлю голосів виборців, зокрема й через так звані доплати В. Януковича пенсіонерам і виплату різноманітних премій, у підсумку чого різко зросла грошова маса на руках населення, а потім ціни пішли вгору.

Гірше всього, що йдеться про гроші, які мали б стати бюджетними, тобто народними, а стали олігархічними.

Тому нині вже не вистає грошей у Пенсійному фонді; два тижні тому держава вимушена була перерахувати з держбюджету до Пенсійного фонду 2 млрд. грн.

І тепер виникла дилема: не можна зняти надбавки Януковича, бо піднялися ціни, а водночас, подальше збереження надбавок утримує диспропорцію доходів між працюючими й непрацюючими в бік останніх. Тобто відрахувань у Пенсійний фонд із доходів працюючих громадян уже не вистає для виплати пенсій і соціальних доплат непрацюючим. Малопрофесійний уряд В. Януковича залишає по собі найвищий за останні сім років дефіцит державного бюджету.

Загалом ситуація не надто складна для чесних фахівців і я певен, що її вдасться виправити впродовж трьох-чотирьох місяців. Але вкотре прикро усвідомлювати, що купка комбінаторів штучно зробила наш народ бідним у багатющій країні.

Віктор Андрійович чудово розуміє, яких заходів слід взяти в цій ситуації. Він чує природу та хворобу грошей спинним мозком, а отже, порядок буде наведено досить швидко. Немає ніяких підстав говорити про якусь там дестабілізацію. Більше того, на мою думку, існує перспектива не девальвації, а ревальвації гривні. Нам треба поступово піднімати курс гривні до долара з нинішніх 5,35 до 5,2, а потім 5,1 і далі до 5 грн. за один долар. Вважаю, що певні підстави для цього у нас є.

дуже потужне джерело інвестицій, формування іпотечної системи й ефективних власників на землі”. Нарощування іноземних інвестицій, засвоєння та використання у загальнонаціональних інтересах фінансових ресурсів, які обертаються на монополізованих ринках, у тій сфері або були вивезені за кордон, а також надходження від експлуатації природних ресурсів можуть, на думку А. Кінаха, додатково залучити в бюджет близько 100 млрд. грн. на рік, тобто вдвічі збільшити доходну частину зведеного бюджету та забезпечити зростання доходів громадян більше ніж у півтора рази.

• Олександр СОЛОНЕЦЬ

ПРІОРИТЕТИ

А. Кінах почав конференцію з рівня інфляції та зростання цін на споживчі товари, яке в 2004 році становило 12,3 % (ціни на м’ясну продукцію зросли в середньому на 49 %, на молочну продукцію — мінімум на 23 %). Унаслідок “ручних методів управління економікою, волюнтаристських рішень у питаннях ціноутворення, втрати контролю держави над природними монополіями” індекс цін на промислову продукцію у 2004 році склав 24,1 %. Ціни на кокс і нафтопродукти зросли на 78 %, на металургію — приблизно на 37 %... Особливу занепокоєність А. Кінах висловив щодо тіншової економіки, рівня корупції: “Мінімум 40 мільярдів гривень, як результат праці всього українського народу, в минулому році не потрапили до бюджету”.

Коли зайшла мова про експорт, то А. Кінах зазначив: “Непрофесійна виконавча влада не використала унікального шансу на світовому ринку для нашого традиційного експорту, в першу чергу, продукції гірничо-металургійного й хімічного комплексу. У той час, як усі держави використовують цей ресурс для підсилення інвестиційної та інноваційної політики, наша влада спрямувала його на споживання. Якщо в 2003 році питома вага інноваційно активних підприємств в

Анатолій Кінах виклав своє бачення щодо перспектив розвитку економіки в країні й окреслив основні негативні чинники 2004 року.

Україні становила 15 %, то в 2004 році лише 11 %. У розвинутих країнах питома вага інноваційно активних підприємств складає мінімум 60—70 % від усієї кількості підприємств. А це дуже важливі показники якості економіки, її модернізації”. Крім того, лідер ПППУ зауважив, що “борг із ПДВ становить близько 7 мільярдів гривень, авансова передплата податків — мінімум 5 мільярдів гривень”.

Пан Кінах також не оминув проблем, пов’язаних із прийняттям на 2005 рік бюджету Януковича-Азарова: “Як можна було зафіксувати ставку ПДВ на рівні 20 %, хоча були укази та зобов’язання уряду, що з 1 січня 2005 року вона знизиться до 15 %? Як можна планувати надходження від збору ПДВ у доходну частину бюджету на рівні 30 мільярдів гривень (близько 35 % доходів бюджету), що на 10 мільярдів перевищує аналогічні показники бюджету-2004? Це означає, що тиск на підприємця буде посилено, попри те, що сьогодні ПДВ, по суті, руйнує економіку країни. Абсурдно заплановано, що

всі доходи від приватизації стратегічних підприємств підуть на споживання...”.

Щодо програми економічного розвитку майбутнього уряду, то пан Кінах виокремив такі пріоритети: “Підсилити захист прав власника, прав інвестора. Встановити прозорі, стабільні правила ведення бізнесу, умови здорової ринкової конкуренції. Принципове значення матиме спрощена система оподаткування малого й середнього бізнесу, створення нових робочих місць і потужного середнього класу”.

Залишається, за словами Анатолія Кириловича, проблема монополізації економіки України (40 % від ВВП, що в 4 рази вище ніж має бути за умов збалансованої економіки). Створено безліч природних державних і приватних монополій, які працюють в особливому режимі оподаткування, використання ресурсів не в інтересах держави.

Анатолій Кирилович також пообіцяв, що зробить усе, щоб скасувати мораторій на продаж сільськогосподарських угідь, адже “це

ТРАДИЦІЇ

19-го січня ми святкуємо ще одне велике християнське свято — Водохреще (Хрещення, Йордан). Хрещення — не менш важливе, ніж Різдво, свято, воно є першим християнським таїнством, початком благодатного поєднання людини з Богом. Хрещення — наше духовне народження. Варто сказати, що історично це свято ввелося Церквою навіть раніше, ніж Різдво. Адже воскресіння Христа чи охрещення його Святим Духом, що і знаменує собою Хрещення, були важливіші, ніж просте людське народження Ісуса. Але поступово християнська церква почала приєднувати до пам'яті хрещення і пам'ять про народження Спасителя. І 6 (19) січня стало подвійним святом народження, хрещення та богоявлення Христа. Але за незручністю виконувати різні обряди водночас, у першій половині IV століття, при папі Юлію, свята роз'єднали.

Водохреще — це третє найбільше свято різдвяно-новорічного циклу, де церковний обряд тісно переплівся з народним, зберігши красу й урочистість. Церква розглядає Хрещення Господнє як “свято просвіти” народів, оскільки за її вченням, саме охрестившись, Ісус почав просвіщати світлом євангельської істини. Свято Водохреще має багато назв. Зокрема відоме слово “Йордан” (від назви ріки Йордан у Палестині) — це народна назва християнського обряду освячення води. Його здійснюють на згадку про хрещення Ісуса Христа в Йордані, описане в Євангелії. Свято має й іншу назву — Богоявлення, яка походить від того, що, згідно з біблійськими оповіданнями, під час хрещення Ісуса на нього зійшов із небес Бог-Дух Святий у вигляді голуба і пролунав голос Божий, що промовляв:

фото О. Цецури

ЗИМОВЕ ВОДОСВЯ

“Ісус — син улюблений Господа Бога”.

Напередодні Водохреще святкується Голодна кутя, або другий Святвечір. Увесь цей день люди постяться. Сідають вечеряти, коли вже засяє вечірня зоря. На стіл подають пісні страви — смажену рибу, вареники з капустою, гречані млинці на олії, кутю та узвар. У деяких місцевостях на голодну кутю готували спеціальні коржики з медом — “підпалки”. Їх їли, “щоб не приступив який злий дух, як-то втікають вони з води”.

Вранці наступного дня в церкві відбувалося богослужіння. Потому весь народ ішов процесією на річку до хреста і кожен ніс із собою посуд на воду. Заздалегідь видовбувалися ополонка у вигляді хреста, а напередодні з льоду вирубували великий хрест, який встановлювали

вертикально. На Поділлі був звичай обливати його буряковим квасом, від чого він ставав червоним. Було прийнято також прикрашати хрест барвінком і гілками сосни. Священник занурював у ополонку хреста, після чого вода вважалася освяченою. Освячена на Водохрестя вода символізує святу йорданську воду і має надприродні властивості й особливе призначення. Вірили, що така вода лікує від різноманітних хвороб, дає здоров'я та бадьорість, тому був поширений звичай купатися в ополонці. Люди набирали свячену воду в посудини (вона зберігалася протягом року) і кропили господарські будівлі, свійських тварин (корів, волів, овець, коней, але не свиней і курей), дерева в садку (гуцули в такому випадку робили з вівсяного снопа перевесла, окроплювали їх свяченою

водою і перев'язували кожне дерево). Батько родини потім брав ще й крейду й писав хрести на образах, сволюку, дверях і миснику. Упоравшись із цим, батько сідав за стіл, а за ним і вся родина. Перед їжею пили свячену воду.

На Йордан влаштовувалися багатолюдні хресні ходи до річки. Крім ікон і церковних короїв, учасники цих процесій несли запалені “трійці” — три свічки, перевиті різним зіллям. Одночасно в небо випускали голубів, попередньо прикрашаючи стрічками з кольорового паперу. Поява цих птахів мала символізувати “дух Божий”, який, за євангельською легендою, сховався в образі голуба з небес на Христа під час його хрещення.

У народній міфології свято Водохреще позначене й чималою кількістю прикмет та вірувань. За

народними уявленнями, в ніч на Водохреще в річці купається сам Ісус Христос — тому в усіх річках і озерах вода “колихається”, і щоб побачити це явище, необхідно прийти опівночі на річку і чекати біля ополонки, поки не пройдуть хвилики (ознака того, що Христос занурився у воду). Також вважається, що попіль після всіх Різдвяних свят не можна зберігати (ані в хаті, ані на дворі), бо це віщує пожежу. Увечері на Водохреще його треба винести на річку й висипати на лід. Крім того, після Йордану принаймні тиждень не можна прати. У Білорусі господарі після богослужіння намагалися повернутися додому найпершими — вважалося, що тоді й врожай вони зберуть найпершими. Сіно, на якому під час Коляди стоя-

на другий день після Водохреще, на “посвятки”, господар, прокинувшись вранці, брав у руки той хліб-сіль, що лежав на покуті ще від “багатої куті”, ніс у стайню, ламав на шматки і роздавав худобі разом із сіном, як останні різдвяні дари, — “щоб скотина плідна була”.

За погодою на Водохрестя намагалися визначити погоду майбутнього літа: якщо цей день був морозним і сонячним, то літо має бути спекотним. У хрещенську ніч дивилися на небо: якщо зірки блищать — до гарного врожаю. Завершувався Йордан, а з ним і Різдвяні свята, теж із певними обрядами. Ввечері, як стемніє, виносили з хати “дідуха”, несли його на вигін чи в садок і палили. Наприкінці “забивали” різдвяну Коляду стрілами, що також слугувало знаком завершення зимових свят.

• Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ПІВЕНЬ ДОБРИЙ ДЛЯ ВСІХ

Дехто з наших читачів усе-таки до гороскопів не байдужий. Довелося навіть почути, що для когось вони справджуються. Отож, що обіцяє рік Півня для зацікавлених...

Щоденні клопоти будуть домінувати впродовж цього року в житті **Козерогів**. Якщо Козеріг озирнеться навколо, то з певністю помітить особу, яка вже давно прагне привернути до себе увагу. Справи інтимні для Козерогів у рік Півня будуть кращими, ніж службові, проте не бракуватиме успіхів у справах ділових, виробничих.

Водолії рік Півня обіцяє прихильність осіб протилежної статі, але це може стати перешкодою для подальшої кар'єри. Тим не менше, саме цього року вони мають чудовий шанс просування по службі або підняття свого рейтингу в очах оточення за рахунок вдалого вирішення проблеми, яка вже тривалай час не дає спокою всьому колективі. Проте Водолій повинен звертати увагу на умови, за яких це вирішення можливе, бо тут можуть чекати прикри несподіванки.

Для **Риб** рік Півня не буде чимось незвичним і не зможе суттєво вплинути на їх романтичний настрій, який поліпшуватиметься шопрау під час участі в цікавих імпрезах, заходах. Навіть деяка втома, яку Риби відчують на початку весни, пройде швидко.

Овни повинні цього року уникати зайвих фізичних наванта-

жень. Тим більше, що розумова праця буде для них набагато продуктивнішою. Варто звернути увагу на нові ідеї, реалізувати які можуть допомогти добрі стосунки з керівництвом. Загалом, у рік Півня значно зростає попит на Овнів-виконавців, чия добросовісна праця буде відповідно стимульована.

Тілець найбільшого успіху досягне у справах домашніх, родинних, товариських. Цього року Тільцям не варто розпочинати чи розвивати нові контакти; натомість Тілець може розраховувати на успіх у колі рідних і давніх знайомих. Успішною може бути будь-яка робота в оселі. Плідною буде увага, приділена дітям і близьким. Слід уникати романтичних пригод, приводів для яких у Тільця буде цього року ще більше, ніж минулого.

Близнятам уже перші місяці року Півня принесуть цікаві несподіванки. Проблема полягатиме лише в тому, щоб сконцентрувати свою увагу й зусилля лише на одній справі або на одній особі. Власне, правильний вибір однієї особи і однієї справи дозволить Близнятам повірити у власні сили та зміцнити підтримку з боку колег та близьких. У рік Півня планети обіцяють прихильність саме Близнятам.

Особливо тим, котрі візьмуться за своє фізичне вдосконалення.

Раки можуть дозволити собі піддатися меланхолії, бо про них дбатимуть інші, зокрема не лише найближчі родичі, а й особа, яка бажає залишатися інкогніто. Оптимізму Ракам додадуть події літа й осені, коли вже “рахуватимуть курчат” за підсумками творчих пошуків і попередніх зусиль, які на початку видавалися марними. На осінь ситуація повністю нормалізується, додасть певності й поповнить сімейний бюджет.

Лев нарешті здійснить давно омріяні наміри. Нова хвиля енергії і відмінна фізична форма вже на початку травня сприятиме успішності не лише на діловому рівні. Обов'язковість і чіткість буде своєчасно помічена керівництвом. Не бракуватиме підстав для того, щоб цього року підняти власний авторитет у ширших колах. Треба лише швидко реагувати на зміни ситуації і уникати численних сумнівних спокус із боку осіб протилежної статі.

Для **Дів** рік Півня дає можливість спокійно дивитися в майбутнє. Щоправда, на початку року від Дів вимагатиметься певне напруження розумових і фізичних зусиль. Успіх залежатиме від стриму-

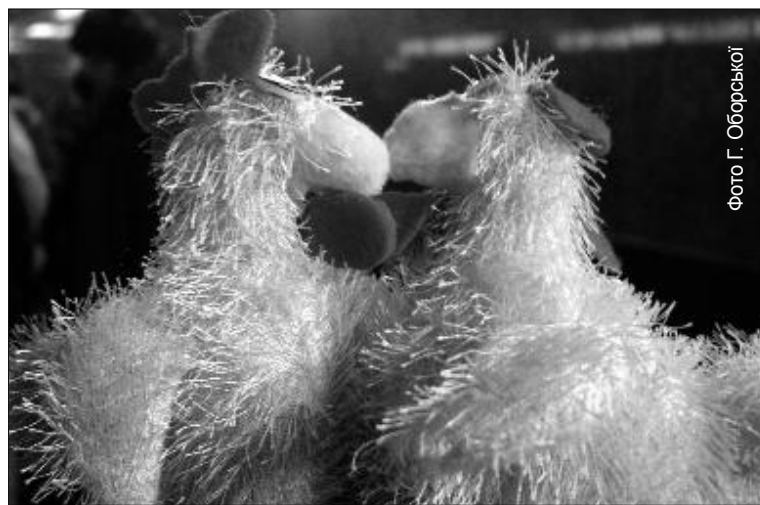

фото Г. Оберської

вання власної фантазії, а також від співпраці з добре відомими особистостями. Півень вимагатиме від Дів повної мобілізації їх аналітичного вміння.

Терези менше залежатимуть від своєї нерішучості в прийнятті рішення. На них добре впливатиме Півень, який перебере на себе основну відповідальність за долю Терезів. А тому на цей знак чекає добре самопочуття і реалізація планів. Півень додасть їм сил особливо в сонячні дні; саме тоді розквітнуть таланти Терезів, якщо вони зможуть перебороти власні лінощі.

Скорпіонам частіше ніж звичайно траплятимуться цього року товариські зустрічі й нагоди для оптимістичних продовжень нових і розвитку старих добрих знайомств. На цьому тлі не бракуватиме спри-

ятливіх обставин для романтичних пригод. Однак не слід пов'язувати з ними далекосяжних планів. Натомість слід звернути увагу на необхідність обмежити власний потяг до екстравагантності й деякої легковажності.

Стрільцям слід приготуватися до того, що вони вміють робити краще за інших, — стріляти. Їм це вдаватиметься, ще й тому, що з настанням теплих весняних днів вони опиняться на гребені хвилі, яка може понести їх якщо не до нових берегів, то хоча б на пікніки за місто в колі приємних знайомих. Вони також допоможуть у реалізації давніх планів. Проте в сфері інтимних стосунків домінуватиме інтерес однієї особи.

• Стефан КОСТКА

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

В. о. головного редактора Євген Голибард.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

